

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Аналіз управління оборотними активами промислового
підприємства»

Виконав: здобувач 2 курсу, групи ЗЕП-23м

спеціальності 051 Економіка

Бережнюк Єлизавета Володимирівна

Керівник: Короленко Ольга Борисівна

Рецензент: Шахно Альона Юріївна

м. Кривий Ріг – 2024 р.

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та
управління бізнесом

Кафедра економіки організації та
управління підприємствами

Спеціальність: 051 Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедрою ЕОУП,
проф., д.е.н. Шахно А.Ю.

« ___ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бережнюк Єлизаветі Володимирівні

1. Тема роботи: «Аналіз управління оборотними активами промислового підприємства», затверджена наказом по університету від «17» вересня 2024 р. № 849с.
2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 06.12.2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: управлінська та фінансова звітність ПАТ «Суша балка» за 2019 – 2023 роки, монографії, наукові статті зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні журнали, нормативно-правові акти, інформація Державної служби статистики України, аналітичних, рейтингових і маркетингових агенцій, дані мережі Інтернет.
4. Зміст розрахунково–пояснювальної записки: розкрити теоретико–методологічні засади визначення оборотних активів підприємства; дослідити та обґрунтувати аналіз показників ефективності оборотних активів ПАТ «Суша балка»; розробити економіко–математичну модель та ефективність результатів оптимізації оборотних активів ПАТ «Суша балка».
5. Перелік демонстраційного матеріалу: складові оборотних активів підприємства; основні техніко–економічні показники діяльності ПАТ «Суша балка» за 2019–2023 роки; вплив факторів на оборотні активи ПАТ «Суша балка» за 2019–2023 роки; розрахунок резерву оборотних активів в діяльності ПАТ «Суша балка»; визначення оптимального результату оборотних активів ПАТ «Суша балка»; пошук рішень з використанням MS Excel; економіко–математична модель та розрахунок економічного ефекту на ПАТ «Суша балка».

6. Консультанти по роботі із зазначенням розділів, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н., доц. Короленко О.Б.		
Розділ 2	к.е.н., доц. Короленко О.Б.		
Розділ 3	к.е.н., доц. Короленко О.Б.		
Нормоконтроль	к.е.н., доц. Поліщук І.Г.		

7. Дата видачі завдання 11.09.2024 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	02.09.2024	Виконано
2	Збір матеріалів до випускної роботи	02.09.2024-16.09.2024	Виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань випускної кваліфікаційної роботи	17.09.2024-27.09.2024	Виконано
4	Підготовка I розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	30.09.2024-10.10.2024	Виконано
5	Підготовка II розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	11.10.2024-22.10.2024	Виконано
6	Підготовка III розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	22.10.2024-28.11.2024	Виконано
7	Підготовка вступної частини	06.12.2024-16.12.2024	Виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	13.12.2024-16.12.2024	Виконано
9	Отримання відгуку керівника та рецензії	16.12.2024-19.12.2024	Виконано
10	Попередній захист роботи	06.12.2024	Виконано
11	Захист роботи в ЕК	18.12.2024	

Здобувач _____
(підпис)

Науковий керівник _____
(підпис)

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну роботу другого (магістерського) рівня вищої освіти
здобувача спеціальності 051 Економіка
Бережнюк Є.В. «Аналіз управління оборотними активами промислового
підприємства». КНУ, 2024 р.

Кваліфікаційна робота виконана на 109 сторінках, містить 66 таблиць,
42 рисунків. При підготовці роботи використано 43 літературних джерел.

Мета кваліфікаційної (магістерської) роботи: є здійснення дослідження сутності та значення формування оборотних активів, оцінки їх використання, визначення управління оборотними активами підприємства, виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності цього процесу та розроблення пропозицій щодо оптимізації формування оборотних активів ПАТ «Суша балка» та поліпшення їх використання.

Завдання дослідження: дослідження сутності поняття «оборотні активи», їх структури та динаміки, проведено розгляд оцінки показників оборотних активів підприємства; проаналізовано господарську діяльність та характеристику ПАТ «Суша балка», досліджено ефективність використання оборотних активів; проведено факторний та кореляційно-регресійний аналіз; розроблено заходи щодо підвищення ефективності використання оборотних активів на досліджуваному підприємстві та запропоновано напрямки щодо покращення діяльності ПАТ «Суша балка».

Об'єкт дослідження: дослідження у магістерській роботі є оборотні активи ПАТ «Суша балка».

Предмет дослідження: дослідження виступають оборотні активи підприємства з подальшою розробкою напрямків підвищення ефективності їх використання.

Одержаний економічний ефект (ефективність): було визначено, що значення періоду обороту ОА має не перевищувати 365,85 дні, а значення оборотності ОА не може бути вищим за -0,25 одиниць. Згідно розрахунків економічний ефект від впровадженого рішення становить 646 605,58 тис. грн.

Ключові слова: результат, прибуток, прибутковість підприємства, фінансові показники, витрати, дохід, рентабельність, ефективність.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	7
1.1. Аналіз сутності і економічного значення формування оборотних активів.....	7
1.2. Методика аналізу та показники оцінки використання оборотних активів.....	21
1.3. Аналіз діяльності ПАТ «Суша балка у порівнянні з підприємствами-конкурентами.....	32
Висновок до розділу 1	45
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПАТ «СУХА БАЛКА».....	45
2.1. Техніко-економічний аналіз діяльності ПАТ «Суша балка» та аналіз його фінансового стану.....	45
2.2. Аналіз показників оборотних активів підприємства.....	57
2.3. Кореляційно-регресійний аналіз оборотних активів на ПАТ «Суша балка».....	69
Висновок до розділу 2	81
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПАТ «СУХА БАЛКА».....	82
3.1. Складання економіко-математичної моделі оптимізації використання чистого прибутку ПАТ «Суша балка	82
3.2. Обґрунтування методу оптимізації оборотних активів та реалізація економіко-математичної моделі у господарській діяльності ПАТ «Суша балка».....	88
3.3. Ефективність результатів оптимізації прибутковості ПАТ «Суша балка».....	97
Висновок до розділу 3	100
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

За нинішньої ситуації в Україні спостерігається тенденція до значного зменшення доходності великих та малих підприємств, що призводить до зниження фінансового результату, а в окремих випадках навіть отримання збитку. Поштовхом до цього є: недостатній оборотний капітал, податковий вплив на підприємницьку діяльність, нестабільність економічної ситуації в країні, а також нестійке інвестиційне середовище для можливостей.

Становище оборотних активів у нинішніх умовах господарювання відіграє важливу роль, оскільки вони утворюють змістовну та найбільш мобільну частину в активах будь-якого суб'єкта господарювання. Тому, здійснюючи свою діяльність в умовах ринкової економіки як суб'єкт підприємницької діяльності, будь-яке підприємство повинно забезпечувати стан своїх оборотних активів на такому рівні, щоб швидко і якісно реагувати на потреби ринку.

Ефективне застосування оборотних активів та їх оптимізація є одним з ключових завдань будь-якого виробничого підприємства для забезпечення безперервного виробництва у мовах інфляційних процесів, кризи, збільшення конкуренції. Це впливає на перспективи реалізації виробничих планів підприємства, дотримання зобов'язань перед споживачами, забезпечення стійкого фінансового становища й створення умов для подальшого конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Актуальність теми полягає в ефективному використанні оборотних активів, адже вони є одними із найбільш важливих аспектів фінансової політики підприємства. Оборотні активи виконують функції забезпечення безперервності процесів постачання, виробництва та збуту, а також відіграють важливу роль в забезпеченні ринкової стійкості та економічної безпеки підприємства. Неefективне використання оборотних активів може призвести до обмеження в обігових коштах в наслідок чого буде сповільнюватися оборотність, знижуватися ліквідність та скорочуватися прибуток, що несе загрозу фінансовій стійкості підприємства. Тому, щоб забезпечити ефективне управ-

ління оборотними активами необхідно задовольнити підприємство потрібним обсягом оборотних активів, оптимізувати джерела їх покриття, а також розробити пропозиції з покращення їх використання.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів обліку оборотних активів внесли провідні вітчизняні дослідники: Бутинець Ф.Ф., Бойчик І.М., Громова А.Є., Загоруйко С.В., Покропивний С.Ф., Савицька Г.В., Драгун Л.М., Власова Н.О. та інші. Значної уваги приділяли даному питанню і зарубіжні автори, зокрема Бланк І., Брейли Р., Майерс С. та інші.

Метою дипломної роботи є здійснення дослідження сутності та значення формування оборотних активів, оцінки їх використання, визначення управління оборотними активами підприємства, виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності цього процесу та розроблення пропозицій щодо оптимізації формування оборотних активів ПАТ «Суха балка» та поліпшення їх використання.

Для досягнення поставленої мети було виконано наступні завдання:

- досліджено сутність поняття «оборотні активи», їх структури та динаміки, проведено розгляд оцінки показників оборотних активів підприємства;
- проаналізовано господарську діяльність та характеристику ПАТ «Суха балка», досліджено ефективність використання оборотних активів;
- проведено факторний та кореляційно-регресійний аналіз;
- розроблено заходи щодо підвищення ефективності використання оборотних активів на досліджуваному підприємстві та запропоновано напрямки щодо покращення діяльності ПАТ «Суха балка».

Об'єктом дослідження є оборотні активи суб'єкту господарювання.

Предметом дослідження виступають оборотні активи підприємства з подальшою розробкою напрямків підвищення ефективності їх використання.

У процесі дослідження використовуються методи економічного аналізу із застосуванням порівняльного, статистичного, факторного, системного і структурного аналізів.

Інформаційною базою, яка була використана для проведення дослідження виступає: законодавчі та нормативні акти з економічних питань, статистичні дані Держкомстату України, форма № 1 «Баланс», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», організаційна та виробнича структури ПАТ «Суша балка», методичні вказівки, підручники, навчальні посібники.

У процесі виконання магістерської роботи були використані такі прикладні комп'ютерні програми як MS Word та MS Excel.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Аналіз сутності і економічного значення формування оборотних активів

В умовах зародження та розвитку економічних відносин процес формування стійкої ринкової інфраструктури створює нові вимоги щодо механізмів створення та використання фінансових ресурсів, в тому числі і оборотних активів. Щоб процес виробництва та реалізації продукції був забезпечений безперебійно, кожному підприємству необхідно мати чітко запроваджений механізм управління оборотними активами, але це здійснити нереально без розуміння сутності цієї категорії. У процесі теоретичного вивчення цього поняття уможлиблюється виявлення існуючих взаємозв'язків серед найважливіших та найвпливовіших факторів виробничо-господарської діяльності. Тому питання, щодо теоретичного вивчення та визначення сутності «оборотних активів» залишається актуальним.

Оборотні активи відіграють важливу роль у господарській діяльності підприємства та є однією з умов забезпечити безперервність у роботі процесу, створюючи новий продукт і, отже, генеруючи грошовий потік. Аналіз фінансування оборотних активів спрямований на виявлення джерел фінансування та їх оптимізацію на основі співвідношення власних та позикових коштів, і для досягнення прийнятної рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості компанії, яка може бути забезпечена дотриманням прийнятних для підприємства обсягів дебіторської заборгованості, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, запасів [6].

В останні роки вітчизняні індустриальні компанії втратили вагому частку свого оборотного капіталу, а у структурі оборотних активів найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість, яка постійно збільшується.

Прискорення оборотності оборотних коштів зменшує потребу в них, дозволяє підприємствам вивільняти частину оборотних активів або для потреб виробництва, або для додаткового випуску продукції. В результаті прискореного обороту вивільнюються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільнюються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси. Одночасно, в структурі джерел формування оборотних активів найбільшу долю займає кредиторська заборгованість. У галузі виробництва спостерігається стале зниження оборотних активів та їх накопичення у розрахунках, отже компанії мають мобілізувати додаткові фінансові ресурси [41].

До основних нормативних документів, які визначають сутність значення «оборотні активи» відносять національний та міжнародний стандарти бухгалтерського обліку.

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи – це «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [4].

У свою чергу, відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» (МСБО) [3] розглядають оборотні активи як «поточні». Поточні активи – це такі, що:

- можуть бути реалізовані або спожиті у нормальному операційному циклі;
- утримують в основному з ціллю подальшого продажу;
- можуть бути реалізованими протягом дванадцяти місяців після звітного періоду;
- є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів, за умови що немає обмежень щодо обміну чи використання цього активу для пога-

шення зобов'язання принаймні протягом дванадцяти місяців після звітного періоду.

Шляхом порівняння визначень оборотних активів в національному та міжнародному нормативних документах можна сказати, що тлумачення відповідає міжнародному.

Оборотними активами виступають сировина, матеріали, паливо, тара, малоцінні та швидкозношувані предмети, готова продукція, ліквідні цінні папери, грошові кошти (табл. 1.1). Такі активи, як дебіторська заборгованість, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, є доволі своєрідними оборотними активами, котрі певною мірою віддзеркалюють недосконалість, незавершеність та неперервність виробничого процесу.

Таблиця 1.1 – Склад оборотних активів підприємства

Ознака угруповання	Оборотні активи							
Функціональне призначення	Оборотні виробничі фонди (сфера виробництва)				Фонди обігу (сфера обігу)			
Роль у виробництві	Кошти в запасах		Кошти у виробництві		Готова продукція		Гроші та дебіторська заборгованість	
Укрупнені елементи	Предмет праці	Знаряддя праці (МШП)	Незавершене виробництво	Витрати майбутніх періодів	Готова продукція	Товари	Гроші	Дебіторська заборгованість
Ступінь планування	Нормовані				Ненормовані			

Детальний розгляд дослідження значення оборотних активів як економічної категорії виконували такі вітчизняні вчені, як: Косова Т. Д., Кірдіна О. Г., Брушко І.В., Громова А. Є., Горовий Д. А.; над проблемою управління фінансування оборотних активів підприємств працювали вітчизняні вчені Рогач С. М., Гуцул Т. А., Ткачук В.А. Однак дослідження питання методів організації фінансування оборотних активів на рівні підприємств, дефіциту джерел їх фінансування все ще залишаються актуальними й потребують подальшого теоретичного та практичного обґрунтування [43].

Деякі науковці припускають думку, що визначення «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні засоби», «оборотні кошти», «оборотні фонди», «поточні активи» синоніми [5], другі з'єднують тільки певні поняття [18], а треті зауважують, що економічний зміст визначених термінів неоднаковий, тому ідентифікувати їх неправильно [7, 17].

За результатами дослідження були виділені різні визначення науковців про сутність поняття «оборотні активи» (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Трагування сутності економічної категорії «оборотні активи» вченими-науковцями

№ п/п	Автор	Визначення
1	2	3
1	Слав'юк Р.А. [106, с. 4]	Оборотні активи - це ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
2	Нашкерська Г.В. [71, с.317]	Оборотні активи - це грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.
3	Демченко Т. А. [25, с.179]	Оборотні активи - сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі.
4	Ковальов В. В. [44, с. 256]	Оборотні активи – активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 міс. через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
5	Бланк І. О. [10, с.162]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо- комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються у процесі одного виробничо- комерційного циклу.
6	Єрмасова Н. Б. [30, с.78]	Оборотні активи – засоби, інвестовані підприємством в поточні операції під час кожного операційного циклу.
7	Усатов І. А. [115, с. 120]	Оборотні активи – грошові кошти та мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність процесу виробництва, обороту та отримання прибутку.
8	Крейніна М. Н. [49, с. 35]	Оборотні активи – це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які при нормальних умовах роботи протягом року (або навіть коротшого періоду) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.д.

Сьогоднішні умови функціонування підприємств потребують застосування обґрунтованих підходів на формування та використання оборотних активів, цілеспрямованих на максимізацію оборотності, зниження витрат і збільшення одержуваного ними прибутку, що може бути досягнуто шляхом доцільного вибору джерел фінансування оборотних активів. Основними шляхами оптимізації показників ефективного використання оборотних активів є економія матеріальних ресурсів, скорочення втрат у виробничому процесі, раціональне розміщення оборотних коштів, запобігання зростанню дебіторської заборгованості [37].

Визначення змісту поняття «фінансування оборотних активів» вимагає дослідження підходів до його складових. Так, Рогач С. М., Гуцул Т. А., Ткачук В. А. характеризують, що фінансування – це отримання суб'єктом господарювання необхідних грошових фондів для здійснення господарської діяльності [34].

Використовуючи наукові та практичні підходи до формулювання сутності фінансування оборотних активів, можна припустити, що фінансування оборотних активів – це підбір структури та складу джерел фінансування для формування потрібного обсягу оборотних активів. Для цього можна використати загальновідомі складові.

1. Аналіз динаміки складу оборотних активів.
2. Аналіз динаміки структури оборотних активів.
3. Аналіз структури дебіторської заборгованості.
4. Аналіз показників фінансування оборотних активів [34].

Процес управління оборотними активами включає визначення основних компонентів, що зображені на рис. 1.1.

Вітчизняні вчені виділяють різні групи класифікації оборотних активів, в основному виходячи з міжнародної практики. Загальною характеристикою класифікації, з якою погоджуються всі автори, є класифікація оборотних активів за участю в кругообігу, за характером фінансових джерел формування

та за видами. Нормативна класифікація оборотних активів вказана в П(С)БО1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4], але в цьому документі розглядається лише одна характеристика класифікації – за видами оборотних активів. Ця класифікація базується на ознаках статей балансу, що містяться в розділ 2 балансу «Оборотні активи».

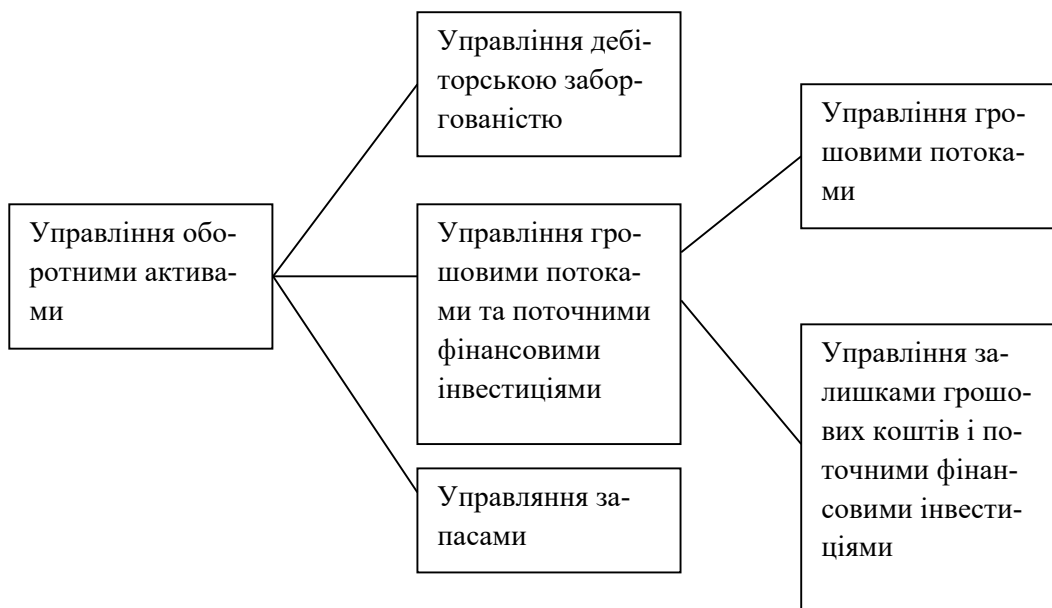

Рисунок 1.1 – Компоненти управління оборотними активами

Опишемо більш детально групи аспектів класифікації оборотних активів, які виділяють вітчизняні науковці [6]. Вивчення наукових джерел призвело до виділення ознак та елементів класифікації оборотних активів представлених на рис. 1.2.

Класифікація оборотних активів за способом відображення в балансі підприємства дає змогу виділити такі групи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Класифікація оборотних активів в балансі підприємства

Група оборотних активів	Назва статті активу балансу
1	2
Матеріальні оборотні активи (запаси)	Виробничі запаси;
	Поточні біологічні активи;
	Незавершене виробництво;
	Товари;

Продовження таблиці 1.3

1	2
	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
	Розрахунки по векселях одержаних;
	Розрахунки з бюджетом;
	Розрахунки за виданими авансами;
	Розрахунки з нарахованих доходів;
	Розрахунки з іншими дебіторами;
	Інші оборотні активи
Грошові кошти	Короткострокові фінансові вкладення;
	Кошти в національній валюті;
	Кошти в іноземній валюті;
Загальна сума оборотних активів	(п.1+ п.2)

Рисунок 1.2 – Класифікація та групи оборотних активів

Оборотні активи застосовуються не тільки в виробничому процесі, а й в ході збуту товару. Активи, які застосовуються в процесі виробництва про-

тягом одного операційного циклу, сповна переносять власну вартість на виробничу вартість, часто змінюючи свою первісну форму. Активи, що мають грошову форму, безпосередньо не беруть участі у процесі виробництва. Вони обслуговують кругообіг капіталу підприємства та поєднують процеси виробництва й збуту продукції [9].

Кругообіг оборотних коштів, зображений на рис. 1.3 провадиться за один робочий цикл: кошти авансуються в запаси, під час виробництва створюються і продаються нові товари (можливо, за умов комерційного кредиту, що викликає нову дебіторську заборгованість), виручка від продажу продукції зараховується на поточний рахунок у знов перераховується у виробництво. Якщо підприємство працює ефективно, то процес кругообігу оборотних коштів забезпечує безперервність виробничого процесу та зростання капіталу підприємства, тому що в цьому випадку прибуток від продажу продукції перевищить кошти, авансовані у виробництво [9].

Рисунок 1.3 – Кругообіг оборотного капіталу підприємства

Оборотні активи можна поділити на три основні компоненти: товарно-матеріальні запаси, дебіторську заборгованість, кошти та високоліквідні цінні папери.

Запаси – це активи, що утримуються підприємством для перепродажу для функціонування підприємства, споживання у виробництві товарів, робіт і послуг або в процесі виробництва для подальшого продажу продукту виробництва. Запаси включають:

- сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі та інші матеріальні ресурси, призначені для виробництва, виконання робіт, надання послуг, задоволення виробничо-господарських потреб;

- незавершене виробництво через незавершену механічну обробку та складання деталей, вузлів, виробів та незавершених технологічних процесів;

- готова продукція, виготовлена на підприємстві та призначена для реалізації;

- товари у вигляді придбаних (отриманих) матеріальних цінностей та перебувають на підприємстві з метою їх реалізації;

- малоцінні та швидкозношувані товари, які не використовуються більше року, або одного робочого циклу, якщо він триває понад рік.

Дебіторська заборгованість – це заборгованість підприємства перед постачальниками, споживачами продукції іншими юридичними та фізичними особами, фінансовими та податковими органами.

Оборотні активи включають лише короткострокову (поточну) дебіторську заборгованість, яка виникає під час звичайного операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців із звітної дати.

Гроші та короткострокові грошові інвестиції є найбільш ліквідними активами компанії.

Грошові кошти – це готівка в національній та іноземній валюті в касі підприємства, поточних та інших банківських рахунках, які можуть використатись для поточних операцій: оплати товарів, робіт і послуг, розрахунків з постачальниками, бригадами, податковими органами та іншими суб'єктами ринку.

Короткострокові фінансові інвестиції – це інвестиції на термін не більше одного року, які можуть бути реалізовані в будь-який час. До таких інвестицій належать інвестиції в короткострокові державні цінні папери (облігації, векселі, казначейські облігації), комерційні цінні папери, випущені іншими учасниками ринку, фінансовими установами та підприємствами, банківські депозити тощо. Високоліквідні фінансові інвестиції часто називають еквіва-

лентами грошових коштів, оскільки їх можна швидко конвертувати в готівку та виконувати зобов'язання компанії перед кредиторами.

За даними державної служби статистики України динаміка оборотних активів промислових підприємств України у 2019–2023 рр. мала такий вигляд (рис.1.4).

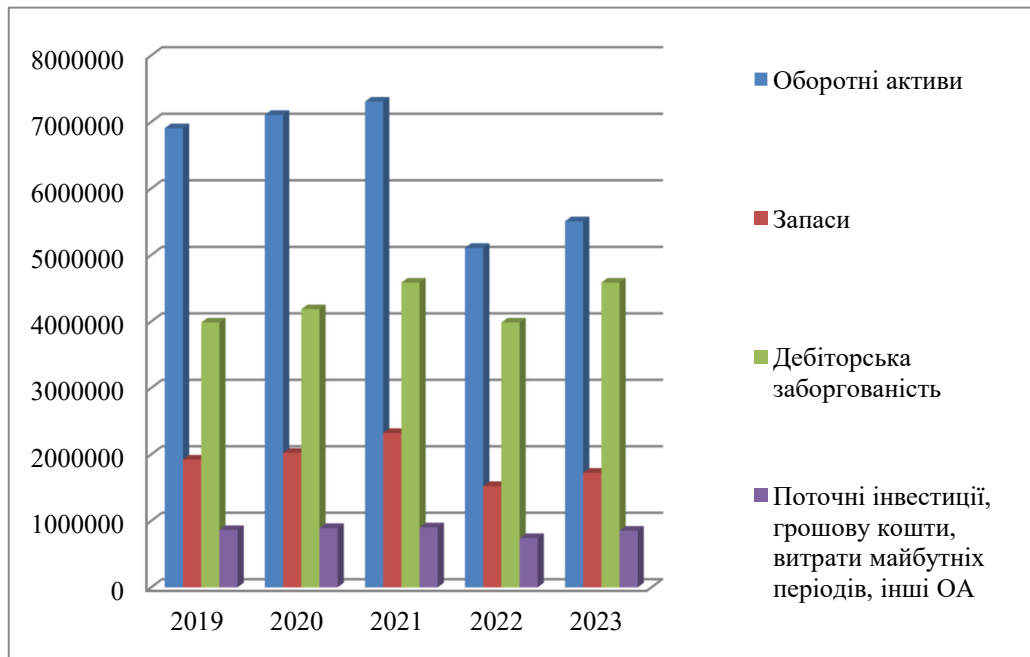

Рисунок 1.4 – Динаміка оборотних активів промислових підприємств України

Узагальнення викладеного свідчить про те, що комплексне теоретичне вивчення категорії оборотних коштів, правильне розуміння його сутності має велике практичне значення.

Тому забезпечення сталого розвитку підприємств залежить від вибору ефективної стратегії використання та примноження їх активів, зокрема оборотних засобів. Для того, щоб мати можливість прийняти правильні управлінські рішення, необхідний чіткий аналіз використання оборотних коштів [9].

За даними Палія В.Ф. та Соколова Ю.В., без оцінки та розрахунку можуть бути втрачені основні характеристики, що виробляють інформацію про найважливіші вартісні узагальнені показники. Тому на основі об'єктивної

оцінки обліку оборотних активів і фінансової звітності, залежать рішення адміністрації щодо їх формування та використання.

Важливу роль у системі відіграє концепція оцінки оборотних активів, теоретичні засади їх формування та застосування в господарській діяльності. Правильно розроблена система оцінки необхідна для чіткої та надійної дефініції економічного стану підприємства з метою формування відповідного управлінського рішення щодо їх подальшого використання.

На сьогоднішній день у стандартах МСБО визначено більший ряд методів, ніж у П(С)БО. Це пояснюється різноманітністю інструментів як в операційній, так і в інвестиційній діяльності компаній-нерезидентів України. Тому, низький рівень розвитку фондового ринку України є однією із причин відсутності в НП(С)БО таких видів оцінки, а саме: справедлива вартість опціонів на акції, поточна ринкова вартість акцій, ціна виконання опціону та ін.

Проаналізувавши теорії таких вчених як Бутинець Ф. Ф. [9], Ловінська Л. Г. [23], Малюга Н.М. [24], Пушкар М.С. [31], Тітаренко Г.Б. [36] було сформовано класифікацію оцінок за 5 ознаками: за об'єктами, за предметом, за методом, за етапом надходження. Але дану класифікацію можна розширити ще на одну ознаку – відповідно до суб'єктів проведення оцінки.

Класифікація оборотних активів поділяється:

За об'єктами:

- запаси;
- дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- гроші та їх еквіваленти;
- інші оборотні активи.

За предметом:

- за об'єктом вимірювання: індивідуальні, агрегатні;
- за подальшим використанням майна за:
- собівартістю,
- ринковою ціною,

- ліквідаційною вартістю,
- залишковою вартістю;
- за майновими статтями в балансі: безпосередні, опосередковані;
- по відношенню до суб'єкта вимірювання оцінок: історичні, калькуляційні;
- за часовою належністю: момент виміру, момент, призначений для визначення результатів;
- за переоцінкою: уцінка, дооцінка, підтвердження вартості;
- за методом розрахунку: незмінні, відновлені, інші.

За видами:

- вартісні;
- якісні.

За методами:

- початкові;
- співставні;
- відновні;
- оцінки заміщення;
- реалізовані;
- рентні;
- експертні;
- умовні.

За етапами:

- надходження: первісна вартість, фактичні витрати, виробнича собівартість, справедлива вартість, балансова вартість;
- вибуття: ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, за методом ФІФО, нормативних затрат, ціна продажу;
- на дату балансу: первісна вартість, чиста вартість реалізації, справедлива вартість;
- інше: справедлива вартість.

За суб'єктами:

- внутрішні (за умови, що оцінка проводиться внутрішніми спеціалістами з формуванням комісії підприємства із залученням спеціалістів з маркетингу, технологій тощо);

- зовнішні (за умови, що оцінка проводиться зовнішніми спеціалістами з використанням спеціалізованої незалежної організації);

- змішані (при поєднанні цих двох видів, тобто за умови, що оцінку частини активів здійснює спеціалізована організація, а оцінку всіх інших об'єктів – комісія з оцінки підприємства).

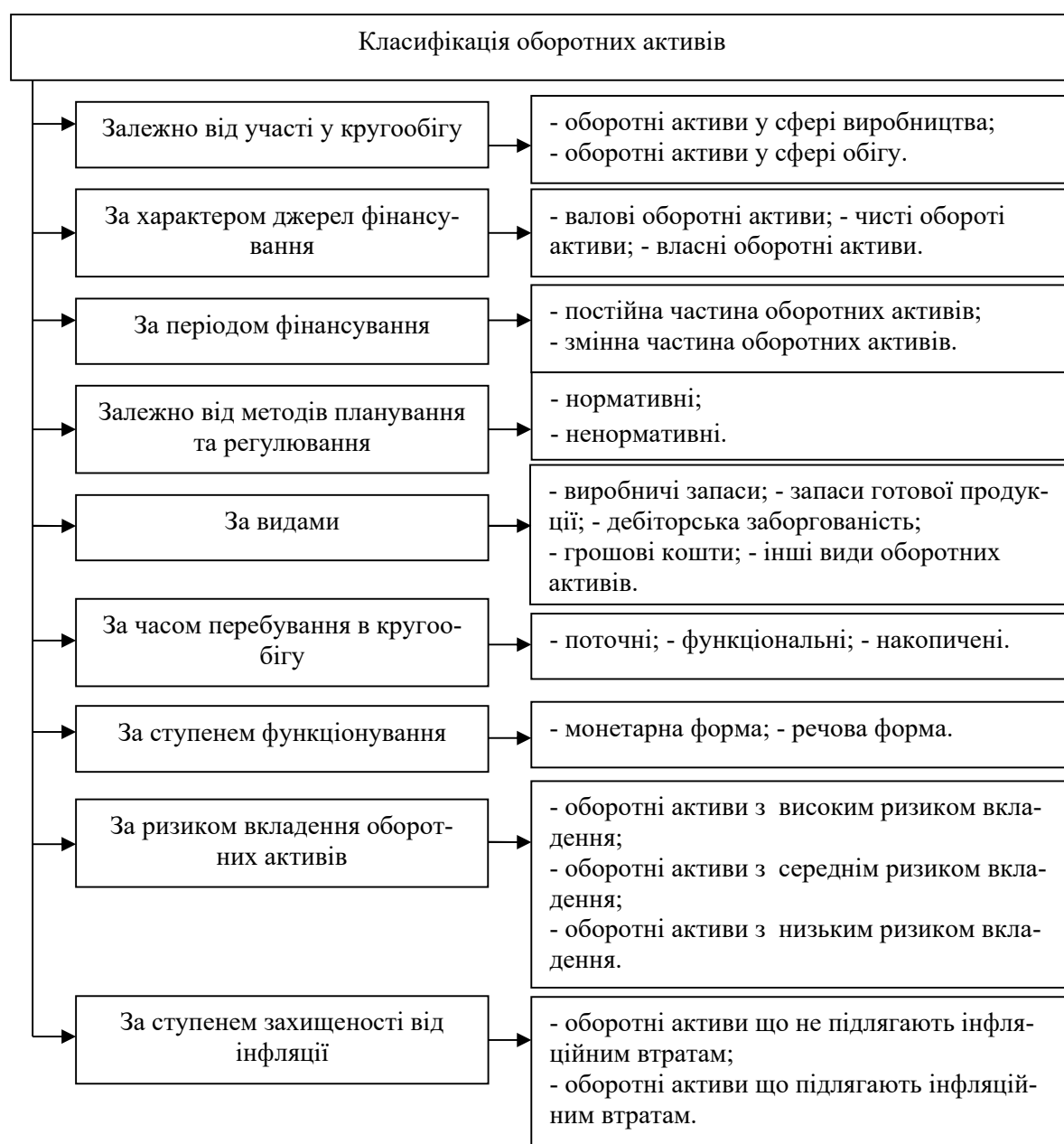

Рисунок 1.5 – Групи та елементи класифікації оборотних активів

Варто відзначити, що вказана класифікація оборотних активів в першу чергу має наукове і прикладне значення, це в свою чергу дає можливість створити розбірливе розуміння про ці активи та вірну систему обліку та аналізу їх наявності та ефективне управління ними.

Склад об'єктів, які входять до немонетарних та монетарних активів (рис. 1.6).

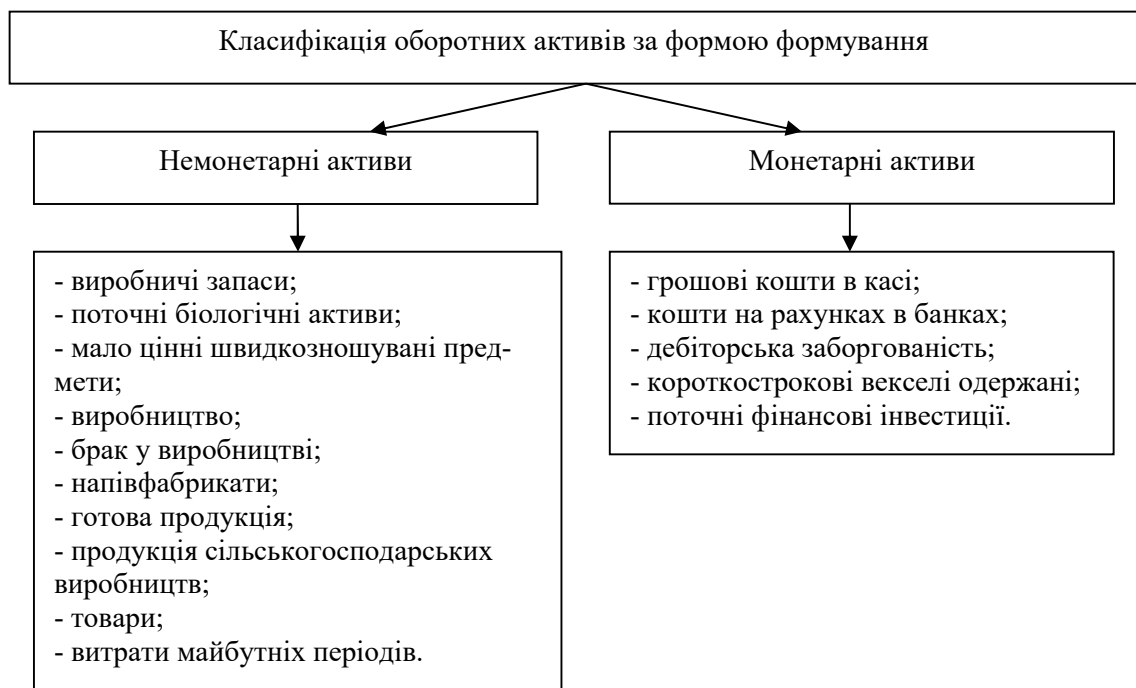

Рисунок 1.6 – Класифікація оборотних активів за формою функціонування

Відповідно до даних наведених на рис. 1.6, можна визначити, що немонетарні оборотні активи – облікові об'єкти, реальна грошова оцінка яких змінюється з плином часу і зміною цін. В силу своєї природи ці об'єкти повинні періодично переоцінюватися. До них відносяться: основні засоби, нематеріальні активи, виробничі запаси, зобов'язання перед контрагентами, які повинні бути погашені товарами або послугами [28, с. 98].

Таким чином, чітке розуміння сутності оборотних активів має немале практичне значення, оскільки правильне розуміння економічної термінології полегшує роботу будь-якого підприємства, допомагає простежити та сфор-

мулювати не лише взаємовідношення між різними факторами виробничо-господарської діяльності, а й побудувати достовірні економічні прогнози щодо можливості використання та управління оборотними активами підприємства.

1.2. Методика аналізу та показники оцінки використання оборотних активів

Оборотні активи є важливою частиною загального валютного балансу. Це найбільш мобільна частина капіталу. Її стан і раціональне використання значною мірою залежать від результатів господарської діяльності та фінансового стану підприємства.

Основною метою аналізу оборотних активів є своєчасне виявлення та усунення недоліків в управлінні оборотними коштами та пошук резервів підвищення інтенсивності та ефективності використання [35].

Проводячи аналіз структури оборотних активів, необхідно мати на увазі, що стабільність фінансового стану великою мірою залежить від оптимального розташування засобів за стадіями процесу кругообігу: постачання, виробництво і збут продукції. Обсяги вкладення капіталу в кожен етап кругообігу залежать від галузевих і технологічних особливостей підприємств. Так, для підприємств з матеріаломістким виробництвом потрібне значне вкладення капіталу у виробничі запаси, для підприємств із тривалим циклом виробництва – у незавершене виробництво і т. д. [35].

В економічній літературі наголошується на таких завданнях аналізу стану і застосування оборотних активів [22, с. 230; 30, с. 141]:

- вивчення динаміки складу і структури оборотних коштів;
- аналіз дебіторської заборгованості і грошових потоків;
- визначення основних показників ефективності використання оборотних активів, впливу факторів на зміну показників їх використання;
- виявлення резервів підвищення віддачі оборотних активів.

В даний час існує досить велика кількість методик і підходів до аналізу стану і використання оборотних активів підприємств. Так, в методиці Савицької Г.В. [35] розглянута система показників, необхідна для дослідження ефективності використання оборотних активів, висвітлено напрямки факторного аналізу.

Колчина Н.В. і Шишкєдова М.М. [42, с. 42-46] основний упор в аналізі роблять на оцінку ефективності використання оборотних коштів.

Методика Паламарчук А.С., Маркар'ян Е.А., Шеремета А.Д. та Іонової А.Ф. містить сучасний підхід до аналізу оборотних активів в частині оцінки груп вкладень коштів в оборотний капітал в залежності від ступеня ризику [18]. Детально групування оборотних активів за ступенем ризику вкладень капіталу можна розглянути в табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Склад оборотних активів за ступенем ризику вкладень капіталу

Група оборотних активів	Назва статті активу балансу
1	2
Мінімальний ризик	1.1. Грошові кошти
	1.2. Короткострокові фінансові вкладення
Малий ризик	2.1. Дебіторська заборгованість без сумнівної
	2.2. Виробничі запаси (без неліквідних)
	2.3. Залишки готової продукції і товарів (без тих, на яких немає попиту)
Середній ризик	3.1. Малоцінні предмети, та ті, що швидко зношуються (за залишковою вартістю)
	3.2. Незавершене виробництво (за виключенням понаднормативного)
Високий ризик	3.1. Сумнівна дебіторська заборгованість
	3.2. Неліквідні виробничі запаси;
	3.3. Понаднормативне незавершене виробництво;
	3.4. Готова продукція та товари, що не мають попиту;
	3.5. Інші оборотні активи, що не включено до попередніх груп.
Загальна сума оборотних активів	(п.1+ п.2 + п.3 + п.4)

Вивчення наукових джерел дало змогу систематизувати різні підходи щодо виявлення чинників впливу на ефективність функціонування потенціалу оборотних активів підприємств, результати яких наведені на рис. 1.7.

На основі даних (рис. 1.7) та проведення експертної оцінки специфіки функціонування потенціалу оборотних активів на підприємствах нами була запропонована комплексна класифікація чинників впливу на ефективність функціонування потенціалу оборотних активів саме підприємств.

Перелік чинників впливу на ефективність функціонування оборотних активів:	
→	Голубко А. І. [11]: спад виробництва; погіршення платіжної дисципліни; вибір джерел фінансування оборотних коштів; підвищення відсоткових ставок на позиковий капітал; зростання темпів інфляції.
→	Даньків Й. ≤. [25, с. 212]: - склад і структура оборотних активів; - рівень інфляції.
→	Єрмак С. О. [16, с. 243]: - кризовий стан української економіки; особливості ринкового середовища; - чинник ризику і невизначеності; - залежність діяльності підприємств від вартості і ритмічності поставок сировини; - внутрішні чинники: - раціональна організація виробничих запасів; - зменшення перебування оборотного капіталу у незавершеному виробництві; - визначення оптимальних розмірів формування оборотного капіталу.
→	Кірдіна О. Г. [20, с. 134]: - інфляція; криза неплатежів; податковий тиск; високі проценти на банківські позики; втрата традиційних ринків збуту; - нагромадження протермінованої дебіторської заборгованості; - високий рівень втручання держави в економічні процеси; - механізм дії податку на додану вартість; - недосконалість чинної нормативно-правової системи; - відсутність механізму поповнення обігових коштів.
→	Круш П. В. [21, с. 53]: - збільшення конкуренції; - криза неплатежів; - обмеження джерел фінансування виробничо-господарської діяльності; - недосконалість нормативно-правового регулювання.
→	Никонович Г. І. [26, с. 10]: високі темпи інфляції; зниження курсу національної валюти; скорочення попиту на вітчизняні товари та зростання імпорту товарів промисловості; зростання конкуренції товаровиробників на основних ринках збуту їхньої продукції; консолідація посередників збутової діяльності всередині країни.
→	Репіна І. М. [32, с. 189]: Об'єктивні: високі темпи інфляції; відсутність платоспроможного попиту; нестабільна податкова політика. Суб'єктивні: відсутність у вищого менеджменту підприємств здатності ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, забезпечити контроль за кругообігом оборотного капіталу; невикористання сучасних методів у фінансовому менеджменті.

Рисунок 1.7 – Погляди авторів щодо чинників впливу на ефективність функціонування оборотних активів підприємства

Сукупність чинників, які впливають на ефективність використання потенціалу оборотних активів на підприємствах у загальному вигляді можна поділити на дві групи: чинники зовнішнього середовища (опосередкованого впливу) – ті, якими підприємства не можуть управляти, але повинні до них пристосовуватися, і внутрішнього середовища (безпосереднього впливу), які залежать від здібностей менеджерів підприємств управляти оборотними активами [41, с. 118].

В залежності від характеру впливу, усі зовнішні чинники підрозділяють на дві основні групи – чинники прямого і непрямого впливу на підприємства. На рис. 1.8 слід систематизувати чинники впливу зовнішнього середовища за окремими групами.

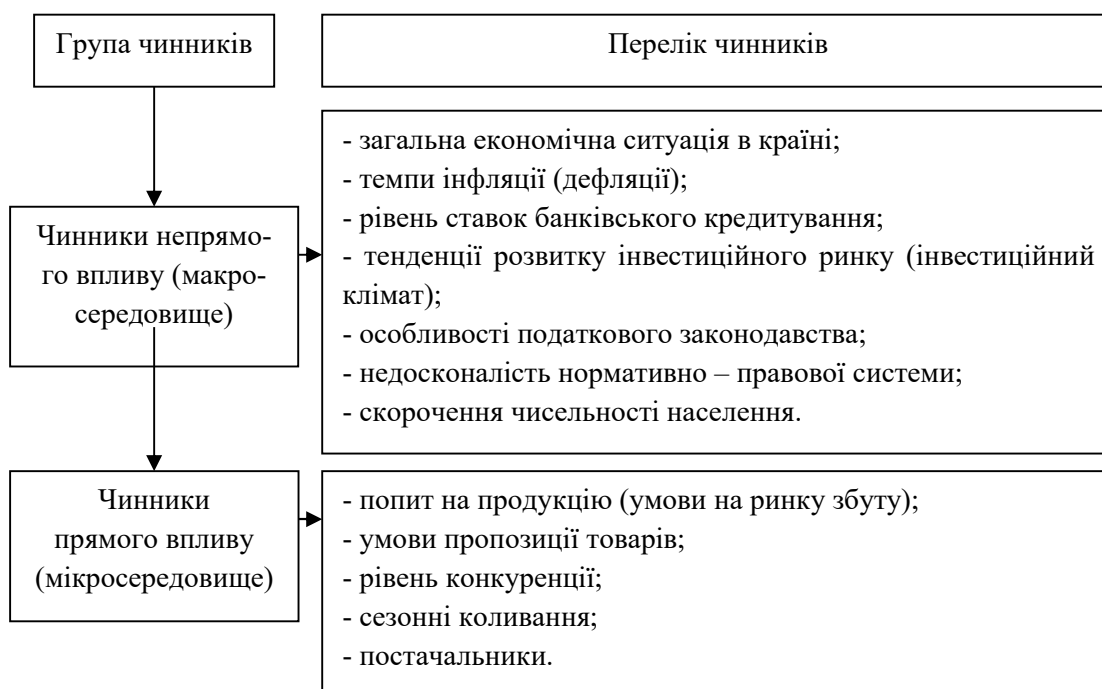

Рисунок 1.8 – Систематизація зовнішніх чинників впливу на формування потенціалу оборотних активів підприємств

Розглянувши підходи різних авторів, слід відзначити, що найбільш суттєвого впливу на функціонування потенціалу оборотних активів завдає ін-

фляційний чинник. В результаті інфляційних процесів на підприємствах виникає дефіцит оборотних активів.

Щоб розробити політику фінансування оборотних активів в капіталі підприємства, необхідно класифікувати оборотні активи за характером участі в операційному процесі, періоду функціонування і за характером фінансових джерел формування. За характером участі в операційному процесі ми можемо розділити оборотні активи за такими ознаками : виробничі та фінансові оборотні активи – дебіторська заборгованість і грошові активи [25, с. 9].

Не менш вагомим є чинники не тільки зовнішнього, а і внутрішнього середовища – це чинники, які створюються, регулюються та контролюються всередині підприємства (рис. 1.9).

Рисунок 1.9 – Систематизація внутрішніх чинників впливу на формування потенціалу оборотних активів підприємств

Організаційно-управлінські чинники – це насамперед стратегія розвитку підприємства, масштаб діяльності підприємства, етап розвитку підприємства,

тва. До виробничих чинників відноситься процес виробничого циклу та логістика в середині підприємства. До маркетингових чинників - це насамперед політика ціноутворення, частка доданої вартості в ціні продукту, різноманітність товарів та послуг, які надає підприємство, маркетингова стратегія.

Фінансові чинники – це фінансова політика підприємства та політика фінансування оборотних активів. Джерела фінансування оборотних активів у значній мірі визначають ефективність його використання. Існує три принципових підходи до фінансування різних груп оборотних активів підприємства (рис. 1.10).

Аналіз методичної і наукової літератури дозволив виділити такі напрями аналізу оборотних активів:

- аналіз динаміки складу і структури оборотних коштів: за статтями активу балансу, за ступенем ліквідності (табл. 1.5);
- аналіз використання оборотних коштів у виробничій діяльності (оборотності);
- оцінка використання матеріальних оборотних активів;
- аналіз складу і руху дебіторської заборгованості;
- оцінка грошового потоку і використання грошових коштів;
- комплексна оцінка ефективності використання поточних активів.

Ефективність використання підприємством оборотних активів є важливою, оскільки суттєво впливає на загальну ефективність усіх отриманих підприємством коштів. Це пов'язано з тим, що часи обороту основних і оборотних засобів істотно відрізняється через принципові відмінності в характері участі у виробничому процесі основних і оборотних фондів. Якщо перші багаторазово задіяні у процесі виробництва, то оборотні фонди повністю витрачаються один раз у кожному його циклі. Обороти основних засобів вимірюються роками, тоді як оборотні фонди і фонди обігу зазвичай становлять більше одного обороту на рік. Таким чином, оборотні активи, що використовуються для обороту оборотних фондів і фондів обігу, значною мірою визначають загальну швидкість та ефективність виробництва.

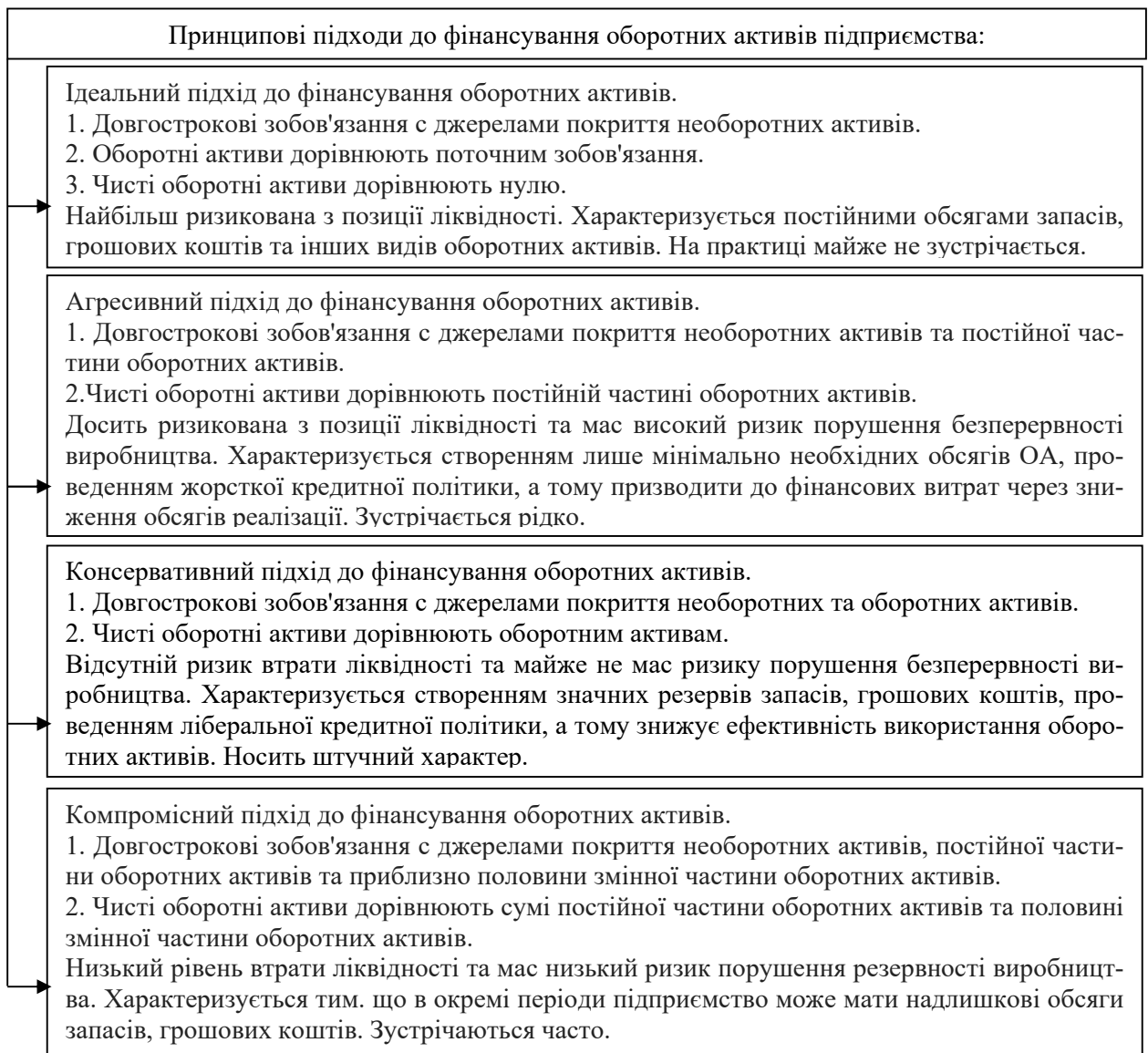

Рисунок 1.10 – Принципові підходи до фінансування оборотних активів підприємства

Раціональне використання наявних активів є важливою частиною системи планування для підвищення ефективності та фінансового становища на підприємстві [8].

Ефективність використання оборотних коштів оцінюється на основі фінансової звітності за допомогою системи показників, до яких належать:

- коефіцієнт обертання оборотних коштів – визначається як відношення обсягу реалізації продукції до середньорічної суми оборотних активів;

- тривалість обертання оборотних коштів (дні) – відношення тривалості планового періоду (360 днів) до коефіцієнта обертання;

- коефіцієнт завантаження оборотних коштів – показник, обернений до коефіцієнта обертання;

- рентабельність оборотних коштів (%) – визначається як відношення прибутку від звичайної діяльності до оборотних активів.

У працях Л. М. Драгун пропонується аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства вести у двох напрямках:

- 1) традиційний аналіз абсолютних і відносних показників;
- 2) якісний, кількісний і факторний аналіз [15].

Цей підхід є найбільш прийнятним, оскільки пропонується діагностика оборотних активів за рахунок різного роду показників, як абсолютних, так і відносних.

І. О. Бланк у своїх працях пропонує здійснювати аналіз оборотних активів за показниками ділової активності, що дозволяє виявити як швидко обертаються фінансові ресурси підприємства, вкладені в його поточні активи [7].

Підсумовуючи вищезазначене, варто говорити про те, що аналіз оборотних активів пропонується проводити за показниками ділової активності.

Ефективність використання оборотних активів підприємств можна також визначити за допомогою ряду коефіцієнтів, до яких відносять:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів обчислюється як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини оборотних активів підприємства [29]:

$$K_{\text{ОБ}_a} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ОА}}, \quad (1.1)$$

де ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції;

ОА – оборотні активи підприємства.

2. Середньорічна сума залишку оборотних активів розраховується за формулою середньої хронологічної:

$$C_{03} = \frac{(C_{03}^B + C_{03}^{3B})}{K_T}, \quad (1.2)$$

де C_{03}^B – величина оборотних активів на початок кожного місяця (кварталу) базисного періоду, грн.;

C_{03}^{3B} – величина оборотних активів на початок першого місяця (кварталу) звітного періоду, грн.;

K_T – загальна кількість місяців (кварталів).

3. Коефіцієнт завантаження – величина, обернена коефіцієнту оборотності, показує, скільки оборотних активів підприємства припадає на одну гривню реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг):

$$K_{ЗАВ} = \frac{1}{K_{ОБ}}, \quad (1.3)$$

4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості [29]:

$$K_{ОБДЗ} = \frac{ЧД}{ДЗ}, \quad (1.4)$$

де $ДЗ$ – середньорічні залишки дебіторської заборгованості.

5. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції ($С$) до середньорічної вартості матеріальних запасів ($МЗ$) характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства [29]:

$$K_{\text{ОБМЗ}} = \frac{C}{\text{МЗ}}, \quad (1.5)$$

6. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) (ЧД) до середньорічної вартості основних засобів (ОЗ). Він показує ефективність використання основних засобів підприємства, розраховуємо за формулою [29]:

$$\Phi B = \frac{\text{ЧД}}{\text{ОЗ}}, \quad (1.6)$$

де ОЗ – середньорічна вартість основних засобів.

7. Тривалість обороту оборотних активів розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта оборотності оборотних активів [29]:

$$T_{\text{ОБОА}} = \frac{360}{K_{\text{ОБОА}}}, \quad (1.7)$$

8. Строк погашення дебіторської заборгованості розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості [29]:

$$T_{\text{ОБДЗ}} = \frac{360}{K_{\text{ОБДЗ}}}, \quad (1.8)$$

9. Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом відображає частку власного оборотного капіталу в загальній величині оборотних активів і визначається за формулою [41]:

$$K_{\text{ЗАБВОК}} = \frac{\text{ВОК}}{\text{ОА}}, \quad (1.9)$$

де ВОК – власний оборотний капітал.

10. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів показує величину прибутку, яка припадає на одну гривню оборотних активів, розраховується за формулою [29]:

$$P_{OA} = \frac{ЧП}{OA} \times 100, \quad (1.10)$$

де ЧП – величина чистого прибутку або збитку, отриманого підприємством.

11. Суму вивільнених в результаті прискорення оборотності оборотних активів можна обчислити за формулою:

$$\Delta B_{OA} = \frac{Q_{ЗВ}}{360} \times (T_{OB}^{БАЗ} - T_{OB}^{ЗВ}), \quad (1.11)$$

де $Q_{ЗВ}$ – обсяг реалізованої у звітному році продукції (виконаних робіт, наданих послуг), грн;

$T_{OB}^{БАЗ}, T_{OB}^{ЗВ}$ – середня тривалість одного обороту оборотних активів відповідно в базовому та звітному роках, днів.

12. Коефіцієнт оборотності запасів – відношення обсягу реалізації до суми матеріальних запасів:

$$K_{OB}^{ЗАПАС} = \frac{Q_{РЕАЛИЗ}}{\sum M_{ЗАП}^{СЕРЕД}}, \quad (1.12)$$

де $Q_{РЕАЛИЗ}$ – обсяг реалізації;

$M_{ЗАП}^{СЕРЕД}$ – середньорічна вартість матеріальних запасів.

13. Коефіцієнт оборотності власного капіталу – відношення обсягу реалізації до середнього за період обсягу власного капіталу:

$$K_{\text{ОБ}}^{\text{ВК}} = \frac{Q_{\text{РЕАЛИЗ}}}{\text{ВК}_{\text{СЕРЕД}}}, \quad (1.13)$$

де $\text{ВК}_{\text{СЕРЕД}}$ – середньорічна сума власного капіталу.

14. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – відношення обсягу реалізації до середньорічної величини кредиторської заборгованості:

$$K_{\text{ОБ}}^{\text{КЗ}} = \frac{Q_{\text{РЕАЛИЗ}}}{\text{КЗ}_{\text{СЕРЕД}}}, \quad (1.14)$$

де $\text{КЗ}_{\text{СЕРЕД}}$ – середньорічна величина кредиторської заборгованості.

Чим більше значення показників в формулах 1.10 та 1.11, тим більш ефективно використовуються на підприємстві оборотні кошти. Аналізуючи структуру й динаміку оборотних активів, варто враховувати наступне.

Для стабільного, добре налагодженого виробництва й реалізації продукції характерна й стабільна будова оборотних активів. Причини й наслідки зміни структури за окремими статтями можуть бути різні.

Збільшення частки виробничих запасів може означати їхнє накопичення у разі нестачі ліквідності, свідоме накопичення виробничих запасів у зв'язку з нестачею поставок, збільшення виробничих потужностей підприємств, бажання інвестувати в акції для захисту фінансових активів від знецінювання за рахунок інфляції.

Зменшення величини виробничих запасів може призвести до дефіциту окремих видів сировини й матеріалів, затримок виробничого процесу, недовантаженні виробничих потужностей.

1.3. Аналіз діяльності ПАТ «Суша балка у порівнянні з підприємствами-конкурентами

На сьогоднішній день сфера світової металургії продовжує активно розвиватися, модернізуючись та оптимізуючи власні виробничі потужності.

Продукція металургійної галузі формує власну цінність на світовому ринку товарів, оскільки споживання металу широко використовується у різноманітніших інвестиційних сферах: у розширенні інфраструктури та системи житлово-комунального господарства, у будівництві, виготовленні устаткування тощо.

Світова асоціація Worldsteel за підсумками 2023 року оголосила про виробництво сталі у розмірі більш ніж 158 млн. 700 тис. тон. Проте показник обсягу виробництва сталі не показав зростання, залишившись майже на минулорічному рівні: падіння склало 0,3% порівняно з 2022 р. [66]

В сегменті чорної металургії останні декілька років тримає лідируючу позицію Китай. Так саме китайській компанії *Ві Group* належить перше місце у світовому рейтингу за досягнення випуску сталі у розмірі 115 млн. 290 тис. тон в 2020 р. Окрім Китаю (1032,8 млн т.), до п'ятірки провідних країн-виробників металопродукції увійшли Індія (118 млн 100 тис. т.), Японія (96 млн 300 тис. т.), США (86 млн. т.), Південна Корея (70 млн 600 тис. т.) [66, 69]. Україна у глобальному рейтингу країн, які продукують сталь та її похідні, за результатами 2022 р. посіла 14 місце з результатом у 21,4 млн. т. сталі. Таким чином металургійна галузь України показала зростання на 3,6% порівняно з 2021 р. (20,6 млн. т.), в 2021 р. Україна отримала 11 місце [44. 64. 66].

Чорна металургія як частина металургійного комплексу належить до фундаментальних галузей промисловості країни, які визначаються як експортно-орієнтовані. Наприклад, у 2021 році понад 70% виготовленої металопродукції в Україні було відправлено на експорт. На продукцію чорної металургії (чавун, сталь, прокат і феросплави) щорічно припадає близько 15% обсягу реалізованої продукції промислового комплексу країни та понад третину валютних надходжень. Для України чорна металургія є надзвичайно важливою сферою: 21,5% промислово-виробничого персоналу зайнято в металургії підприємства сфери виступають «донорами» для державного бюджету [16.44].

Розглянемо динаміку обсягу реалізації металопродукції за період 2018-2023 роки. Вихідні та розрахункові дані представлені в табл. 1.4 та табл. 1.5.

З таблиць 1.5 та 1.6. можна зробити висновок, що за 2018-2023 роки металургійна промисловість України переважно характеризувалась позитивними явищами, оскільки темп приросту досягав позначки 70,9% [16]. Максимальне падіння обсягів реалізації металопродукції зафіксовано в 2022 р. (14,0%) і насамперед пов'язано з кризовими явищами, спровоковану війною в нашій країні. Такий тренд зберігся також для 2023 р. і віддзеркалений як в результатах металургійної сфери України, так і світу. Найвищий темп росту обсягів збуту української металопродукції притаманний для 2023 р. у вигляді 70,9%, що пояснюється відновленням повномасштабного функціонування галузі після війни та адаптацією виробництва до нових реалій.

З табл. 1.5 та 1.6 встановлено, що для металургійного виробництва характерна вища амплітудність в темпах зростання обсягів реалізації продукції порівняно з темпами зростання промисловості в цілому та переробної промисловості зокрема: в 2022 р. металургійна галузь продемонструвала зниження на 14,0% проти 0,8% для всієї промисловості, натомість в 2023 р. ріст на 70,9% проти 44,6%.

Графічне відображення динаміки збуту продукції промислового комплексу наведено на рис. 1.11.

З рис. 1.11. видно існування тенденції активізації процесів збуту продукції промисловості: в 2023 р. обсяги збуту зросли в 2,17 рази відносно 2018р.

Розвиненість металургійної галузі України обумовлена наявністю значних запасів сировини: залізної та марганцевої руд, коксу. додаткових матеріалів [1-6, 44].

Таблиця 1.5 – Обсяг реалізації продукції металургійної галузі

Показник/Роки	2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Промисловість	2158030	100	265862,7	100	3045201,9	100	3019383,1	100	3236369,1	100	4678908,6	100
Переробна промисловість	1312729	60,8	1627504,3	62	1885406,2	61,9	1828327,3	60,6	1879375,3	58	2618398,1	55,9
Металургійне виробництво, створення готових металевих виробів (МВ)	318195,9	14,8	411372,3	15,7	492706,7	16,2	423533,6	14	397501,7	12,3	679491	14,5

Таблиця 1.6 – Динаміка реалізації продукції металургійної галузі

Показник/Роки	Абсолютне відхилення, млн. грн.					Відносне відхилення, %				
	2019/2018	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2019/2018	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Промисловість	467832,7	419339,2	-25818,8	216986,0	1442539,5	21,7	16	-0,8	7,2	44,6
Переробна промисловість	314775,3	257901,9	-57078,9	51048,0	739022,8	24	15,8	-3	2,8	39,3
Металургійне виробництво, створення готових металевих виробів (МВ)	93176,4	81334,4	-69173,1	-26031,9	281989,3	29,3	19,8	-14	-6,1	70,9

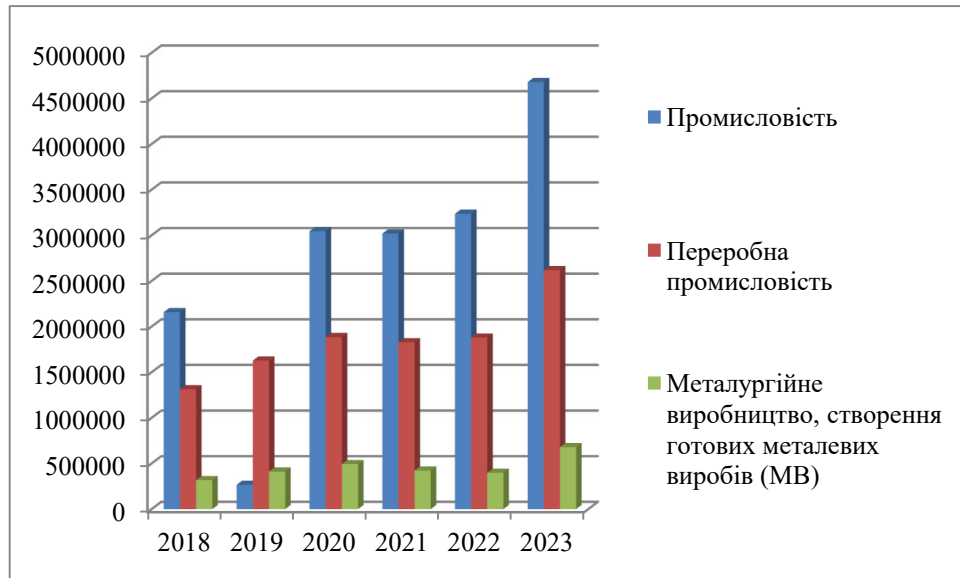

Рисунок 1.11 – Динаміка показників металургійної галузі України

Головним принципом розташування підприємств даної сфери є близькість до ресурсів. В узагальненому вигляді дані принципи структуруються наступним чином [6, 29]:

- 1) наближення до сировини;
- 2) близькість до запасів палива;
- 3) наявність водних ресурсів;
- 4) можливість користування електроенергією.

На думку автора наукової статті [9, с. 148], гірничодобувна промисловість має свої специфічні особливості, що можуть впливати на техніко-економічні показники діяльності підприємств галузі, серед яких доцільно акцентувати увагу на:

- природних факторах залягання родовищ та змінах у гірничо-геологічних умовах їх розробки, що обумовлює необхідність використання різних систем розробки, технологій, способів і видів механізації робіт при однаковому способі відпрацювання родовищ;

- постійна потреба у відтворенні фронту очисних робіт, що вимагає значних капітальних вкладень, основна частина яких іде не на приріст, а на

підтримку досягнутого видобутку; обмежений термін служби шахти, що безпосередньо залежить від розмірів родовища;

- обмежений термін служби шахти, що безпосередньо залежить від розмірів родовища;

- висока катало ємність;

- важкі умови експлуатації гірничої техніки;

- тісний взаємозв'язок виробничих і робочих процесів;

- підвищена небезпека робіт, пов'язана з проведенням буро-вибухових робіт, проявами гірничого тиску тощо.

Україна належить до п'ятірки країн з найбільшими покладами залізної руди, що становлять приблизно 9 млрд. т. [50. с. 59]. Значні природні запаси сировини є вагомою перевагою для вітчизняної металургії, стійке функціонування та розвиток якої напряму залежать від продукції гірничодобувних підприємств, особливо за умов суттєвих коливань цін на цей мінеральний ресурс.

Основні запаси руд заліза України зосереджені в Криворізькому залізорудному басейні у Дніпропетровській області та Керченському залізорудному басейні у АР Крим. Також суттєва частина запасів руд заліза знаходиться в Кременчуцькому, Білозірському та Маріупольському залізорудних районах.

Так як об'єктом дослідження роботі виступає ПАТ «Суша балка», то доцільно провести аналіз підприємств-конкурентів та порівняти його як в межах результатів господарської діяльності, так і в межах предмету дослідження роботи.

ПАТ «Суша балка» здійснює свою господарську діяльність на території України, покупцями продукції є металургійні підприємства України та аналогічні підприємства європейських країн: Чехія, Словаччина, Польща, Сербія.

Зважаючи на фактор географічного розташування підприємства та його основних покупців конкурентами є внутрішні (в межах. України) виробники залізної руди - ПАТ «Кривбасзалізорудком», м. Кривий Ріг та ПрАТ «Запорі-

зький залізорудний комбінат», м. Дніпрорудне. Основними конкурентами-виробниками залізної руди в світі є Стойленський ГЗК та ≤ковлівський рудник, рудники Ліберії та рудники Itabira і Carajas, Бразилія.

Проведемо порівняльний аналіз ПАТ «Суха балка» з вітчизняними конкурентами за основними показниками їх діяльності.

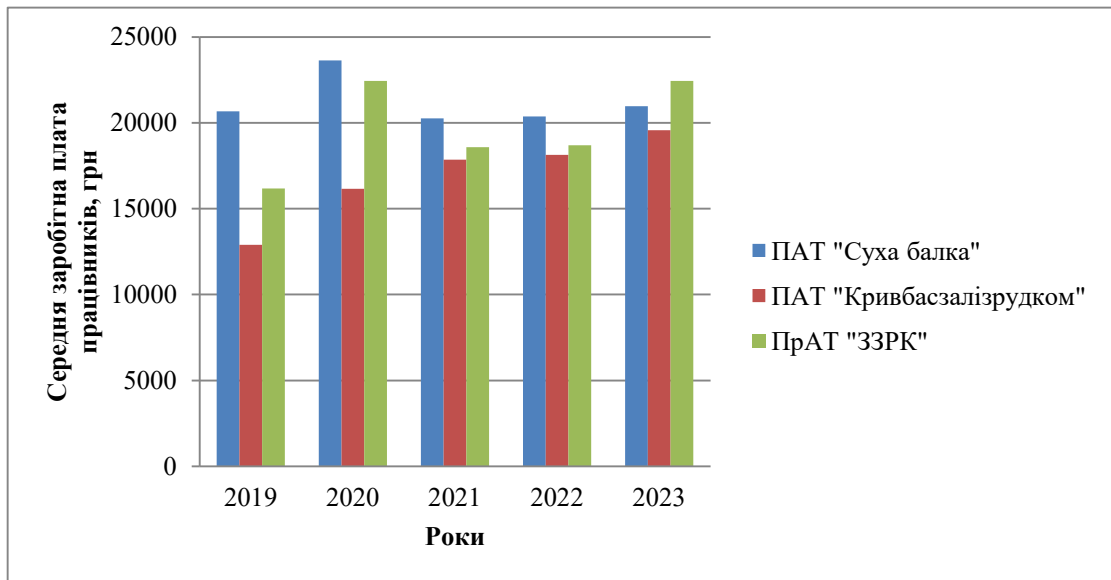

Рисунок 1.12 – Середня заробітна плата на ПАТ «Суха балка» та підприємствах-конкурентах

За аналізований період спостерігається чітка тенденція до зниження чисельності штатних працівників на гірничодобувних підприємствах, а також тенденція до зростання рівня середньомісячної заробітної плати. Дані зміни свідчать про впровадження заходів інтенсивного зростання рівня та умов праці на підприємствах, політику реструктуризації персоналу та якісних: змін управлінської діяльності й мотиваційного механізму. В той же час, слід зазначити, що серед розглянутих підприємств ПАТ «Кривбасзалізрудком» має найнижчий рівень оплати праці, що є негативним фактором та спричиняє відтік кадрів до інших підприємств, зокрема до ПАТ «Суха Балка», що також розташоване в м. Кривий Ріг.

Таблиця 1.7 – Динаміка чисельності, фонду оплати праці та середньої заробітної плати працівників на ПАТ «Суха балка» та підприємствах-конкурентах

Підприємства	Роки					Відхилення							
	2019	2020	2021	2022	2023	2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Чисельність працівників, осіб													
ПАТ "Суха балка"	2818	2740	2 714	2 287	1 756	-78	-2.77	-26	-0.95	-427	-15.73	-531	-23.22
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	7425	7425	6442	5548	4875	0	0.00	-983	-13.24	-894	-13.88	-673	-12.13
ПрАТ "ЗЗРК"	4510	4631	4864	2374	302	121	2.68	233	5.03	-2490	-51.19	-2072	-87.28
Фонд оплати праці, тис. грн.													
ПАТ "Суха балка"	60381	70724	101302	75455	71141	10343	17.13	30578	43.24	-25847	-25.51	-4314	-5.72
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	1435391.5	143611.4	1570677	1460900	1354985	-1291780.1	-89.99	1427065.6	993.70	-109777	-6.99	-105915	-7.25
ПрАТ "ЗЗРК"	1256734	1235792	1412089	583933	194727	-20942	-1.67	176297	14.27	-828156	-58.65	-389206	-66.65
Середня заробітна плата працівників, грн													
ПАТ "Суха балка"	20665	23624	20251	20367	20972	2959	14.32	-3373	-14.28	116	0.57	605	2.97
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	12889.48	16146.4	17852	18123	19563	3256.92	25.27	1705.6	10.56	271	1.52	1440	7.95
ПрАТ "ЗЗРК"	16165.28	22435.27	18569	18698	22435	6269.99	38.79	-3866.27	-17.23	129	0.69	3737	19.99

Таблиця 1.8 – Динаміка обсягу готової та собівартість реалізації продукції на ПАТ «Суша балка» та підприємств-конкурентах

Підприємства	Роки					Відхилення							
	2019	2020	2021	2022	2023	2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Готова продукція, тис.грн													
ПАТ "Суша балка"	95331	69375	214042	591175	395463	-25956	-27.23	144667	208.53	377133	176.20	-195712	-33.11
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	738378	627478	854804	1880654	2585231	-110900	-15.02	227326	36.23	1025850	120.01	704577	37.46
ПрАТ "ЗЗРК"	68009	52115	68009	205384	205384	-15894	-23.37	15894	30.50	137375	202.00	0	0.00
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн													
ПАТ "Суша балка"	1628343	1830869	2388735	1387968	1612200	202526	12.44	557866	30.47	-1000767	-41.90	224232	16.16
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	3007595	3324555	4282254	2891384	3036394	316960	10.54	957699	28.81	-1390870	-32.48	145010	5.02
ПрАТ "ЗЗРК"	3654409	3705958	5006611	693755	693755	51549	1.41	1300653	35.10	-4312856	-86.14	0	0.00

Таблиця 1.9 – Динаміка продуктивності праці на ПАТ «Суша балка» та підприємствах-конкурентах

Підприємства	Роки					Відхилення							
	2019	2020	2021	2022	2023	2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Обсяг виробництва, тис.т.													
ПАТ "Суша балка"	2564	2513	2743.2	2723.5	2554.2	-51	-1.99	230.2	9.16	-19.7	-0.72	-169.3	-6.22
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	5460	5000	5074	4581	4396.7	-460	-8.42	74	1.48	-493	-9.72	-184.3	-4.02
ПрАТ "ЗЗРК"	4563.8	4564.7	4503	4125	4056	0.9	0.02	-61.7	-1.35	-378	-8.39	-69	-1.67
Чисельність працівників, осіб													
ПАТ "Суша балка"	2818	2740	2 714	2 287	1 756	-78	-2.77	-26	-0.95	-427	-15.73	-531	-23.22
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	7425	7425	6442	5548	4875	0	0.00	-983	-13.24	-894	-13.88	-673	-12.13
ПрАТ "ЗЗРК"	4510	4631	4864	2374	302	121	2.68	233	5.03	-2490	-51.19	-2072	-87.28
Продуктивність праці, тис. т. /особу													
ПАТ "Суша балка"	0.91	0.92	1.01	1.19	1.45	0.01	0.80	0.09	10.21	0.18	17.82	0.26	22.14
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	0.74	0.67	0.79	0.83	0.90	-0.06	-8.42	0.11	16.97	0.04	4.83	0.08	9.23
ПрАТ "ЗЗРК"	1.01	0.99	0.93	1.74	13.43	-0.03	-2.59	-0.06	-6.08	0.81	87.69	11.69	672.94

Таблиця 1.10 - Динаміка основних фінансових показників на ПАТ «Суша балка» та підприємствах-конкурентах

Підприємства	Роки					Відхилення							
	2019	2020	2021	2022	2023	2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.													
ПАТ "Суша балка"	3344874	4229652	6730292	3022321	2923317	884778	26.45	2500640	59.12	-3707971	-55.09	-99004	-3.28
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	6559213	6607075	11158331	6290171	5577923	47862	0.73	4551256	68.88	-4868160	-43.63	-712248	-11.32
ПрАТ "ЗЗРК"	1352919	2048138	5193310	57760	-925112	695219	51.39	3145172	153.56	-5135550	-98.89	-982872	-1701.65
Собівартість реалізації продукції, тис.грн.													
ПАТ "Суша балка"	1628343	1830869	2388735	1387968	1612200	202526	12.44	557866	30.47	-1000767	-41.90	224232	16.16
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	3007595	3324555	4282254	2891384	3036394	316960	10.54	957699	28.81	-1390870	-32.48	145010	5.02
ПрАТ "ЗЗРК"	3654409	3705958	5006611	693755	0	51549	1.41	1300653	35.10	-4312856	-86.14	0	0
Валовий прибуток, тис.грн.													
ПАТ "Суша балка"	1716531	2398783	4341557	1634353	1311117	682252	39.75	1942774	80.99	-2707204	-62.36	-323236	-19.78
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	3551618	3282520	6876077	3398787	2541529	-269098	-7.58	3593557	109.48	-3477290	-50.57	-857258	-25.22
ПрАТ "ЗЗРК"	2363450	2807186	7214670	162962	0	443736	18.77	4407484	157.01	-7051708	-97.74	-162962	-100.00
Чистий прибуток, тис.грн.													
ПАТ "Суша балка"	909636	366802	1326460	487878	114837	-542834	-59.68	959658	261.63	-838582	-63.22	-373041	-76.46
ПАТ "Кривбасзалізрудком"	1583315	1699247	3909849	1229232	1117502	115932	7.32	2210602	130.09	-2680617	-68.56	-111730	-9.09
ПрАТ "ЗЗРК"	1427685	2009008	5120381	57760	-925112	581323	40.72	3111373	154.87	-5062621	-98.87	-982872	-1701.65

В табл. 1.8 наведені дані про динаміку обсягу виробництва та реалізації продукції по підприємствам галузі, ПАТ «Кривбасзалізрудком» абсолютним лідером за цими показниками, але в останні роки ПрАТ «ЗЗРК» практично досягає аналогічних результатів, за рахунок кращого освоєння виробничих потужностей.

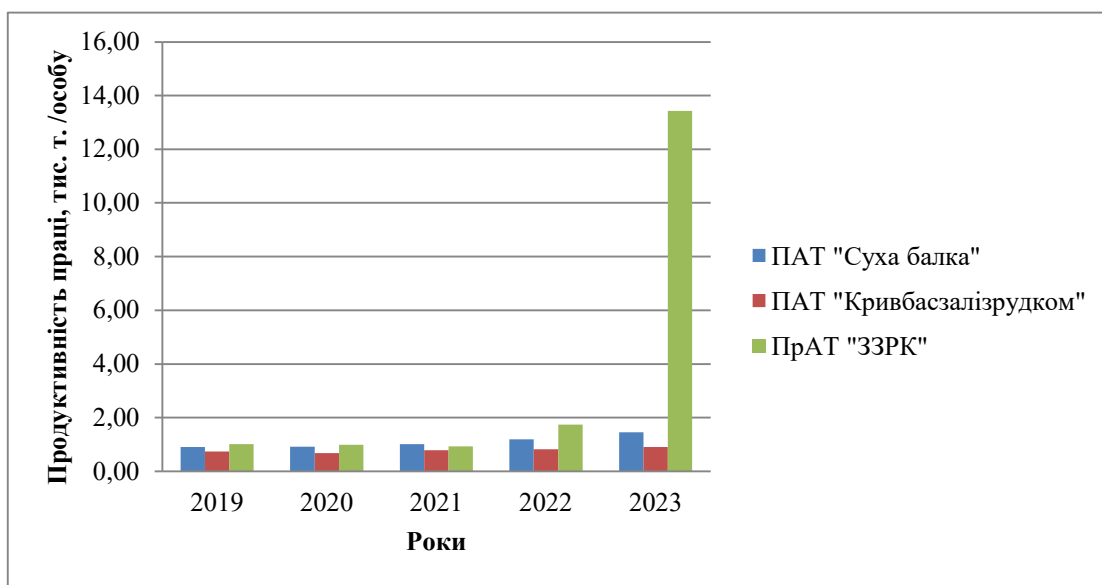

Рисунок 1.13 – Продуктивності праці на ПАТ «Суша балка» та підприємствах-конкурентах

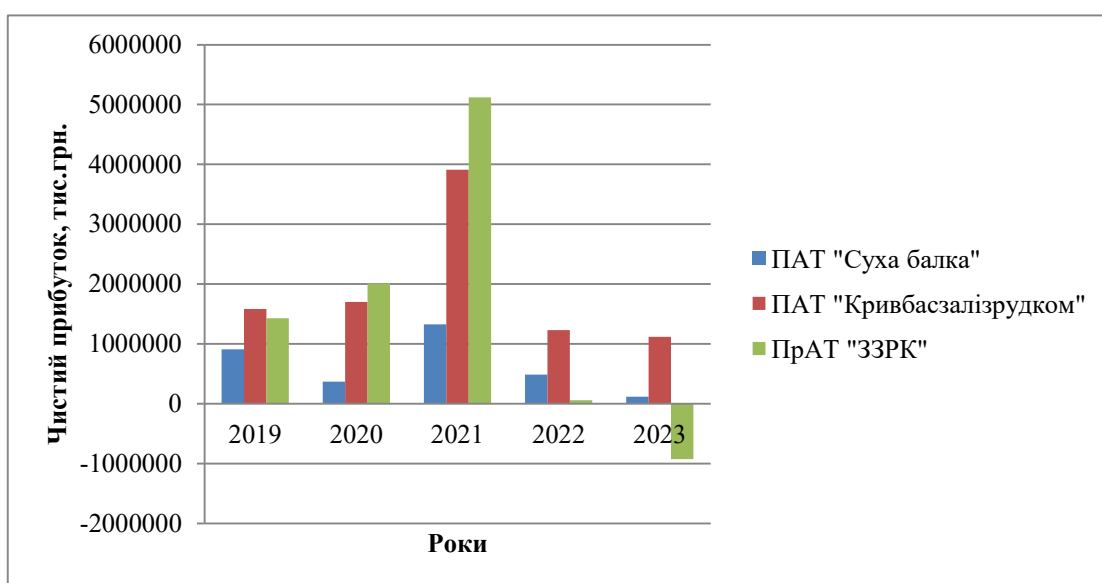

Рисунок 1.14 – Чистий прибуток на ПАТ «Суша балка» та підприємствах-конкурентах

Проаналізувавши основні фінансові показники, можна зробити висновок, що на ПАТ «Суха Балка» 2019-2021 рр. були збитковими, але на відміну від ПАТ «Кривбасзалізрудком» має більший чистий прибуток при майже однако- вому рівні собівартості реалізованої продукції, тобто лідером є ПАТ «Суха Бал- ка».

Провівши аналіз динаміки продуктивності праці можна сказати, що ПАТ «Кривбасзалізрудком» суттєво поступається своїм конкурентам. ПАТ «ЗЗРК» демонструє зростання показника на фоні зменшення кількості працівників (по- над 4000 осіб за період аналізу), в той час як ПАТ «Кривбасзалізрудком» та ПАТ «Суха Балка» має відносно стабільну чисельність працівників та зростаю- чий обсяг виробництва, тому саме він є лідером за цим показником.

Таким чином нами було розглянуто середовище діяльності ПАТ «Суха Балка» та проведено порівняння результатів виробничо-господарської діяльно- сті з підприємствами-конкурентами. Встановлено напрями, за якими є відста- вання від конкурентів для його подальшого скорочення (ліквідації).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПАТ «СУХА БАЛКА»

2.1. Техніко-економічний аналіз діяльності ПАТ «Суша балка» та аналіз його фінансового стану

Приватне акціонерне товариство «Суша балка» відноситься до гірничо-промислових підприємств і є одним з провідних підприємств галузі в Україні, що спеціалізується на видобутку руди підземним способом. Основні види діяльності підприємства це видобуток підземним способом природно багатого залізної руди, будівництво шахт їх реконструкція та підземних споруд, оптова торгівля рудами заліза та інші види діяльності. Виробнича потужність комбінату становить приблизно 3,1 млн. тон товарної руди на рік, тобто його роль в задоволенні потреб країни є вагомою.

Основним видом продукції є руда залізна агломераційна. Продукція поставляється на металургійні комбінати, де використовується в металургійному виробництві. Зміст продукції визначає вміст корисного компонента - заліза (Fe,%) в руді. Товарна продукція реалізується на експорт з вмістом заліза 60 %, а на внутрішньому ринку (металургійним комбінатам України) з вмістом заліза 56-60 %.

Залізна руда призначена для реалізації і піддається додатковим технологічним процесам: подрібненню, сортуванню, осушенню та очищенню. Не є небезпечними для людей та довкілля, та використовується лише у технологічних процесах виробництва чавуну з використанням доменних печей. застосування в інших галузях народного господарства дуже обмежене.

Станом на 2023 р. до складу ПАТ «Суша балка» входять видобувні шахти "Ювілейна" та ім. Фрунзе, шахтобудівне управління, сервісне управління.

Основні ринки збуту: ПАТ «Південний ГЗК» (м. Кривий Ріг), ПАТ «Дніпровський МК ім. Держинського» (м. Дніпропетровськ), та меткомбінати Польщі, Угорщини, Словенії, Чехії, Туреччини, Китаю.

Основні ризики в діяльності ПАТ «Суха балка» є специфічність товару, який є чистим додатком як сировина для діяльності тільки металургійних комбінатів і як слід не стабільність цін та також попит на ринку залізородної продукції. Загалом серед основних чинників, визначаючих зараз ризики на вітчизняному та зовнішньому ринках залізородної сировини, можна вказати невідомість майбутнього світової економіки, що призводить до дорожчання кредитних ресурсів та відповідно до зниження активності в галузі будівництва та машинобудування.

На теперішній час в Україні спостерігається високе падіння промисловості в гірничо-металургійному комплексі пов'язаного з становищем в країні.

Основними конкурентами виробниками залізородної продукції на Україні є: ПАТ «Криворізький залізородний комбінат», ЗАТ «Запорізький залізородний комбінат», ПАТ «Інгулецький ГЗК», ПАТ «Центральний ГЗК», ПАТ «Північний ГЗК». Рівень конкуренції на ринках збуту залізородної сировини, виробництва ПАТ «Суха балка» оцінюється як стабільно помірним, в зв'язку з тим, що споживання та виробництво залізородної сировини є мало динамічним з точки зору виникнення нових суб'єктів як з боку виробників так і з боку споживачів і є орієнтованим на довгострокові стосунки.

Проаналізуємо динаміку обсягу виробництва та реалізації продукції та основних техніко-економічних показників ПАТ «Суха балка» за 2019 – 2023 рр. діяльності, всі розрахунки наведено у табл. 2.1 та табл. 2.2.

На основі даних табл. 2.1 та табл. 2.2 можна зробити висновок, що обсяг реалізованої продукції впродовж аналізованого періоду має позитивну тенденцію до збільшення, близько 1007 тис. грн. за 5 років, що певною мірою пов'язане з планами підприємства зі збільшенням обсягу видобутку залізної руди впродовж останніх 5-7 років, надалі підприємство має план по нарощенню обсягу видобутку та реалізації руди. Такі зміни пов'язані з збільшенням попиту

на залізну руду на внутрішньому ринку та створення нових ринків збуту, оскільки за планом в 2022 р. підприємство мало вийти на показник виробництва 5 млн. грн., нині реалізація цього плану перенесена на 2025-ті роки. Динаміка обсягу реалізації наведена на рис. 2.1.

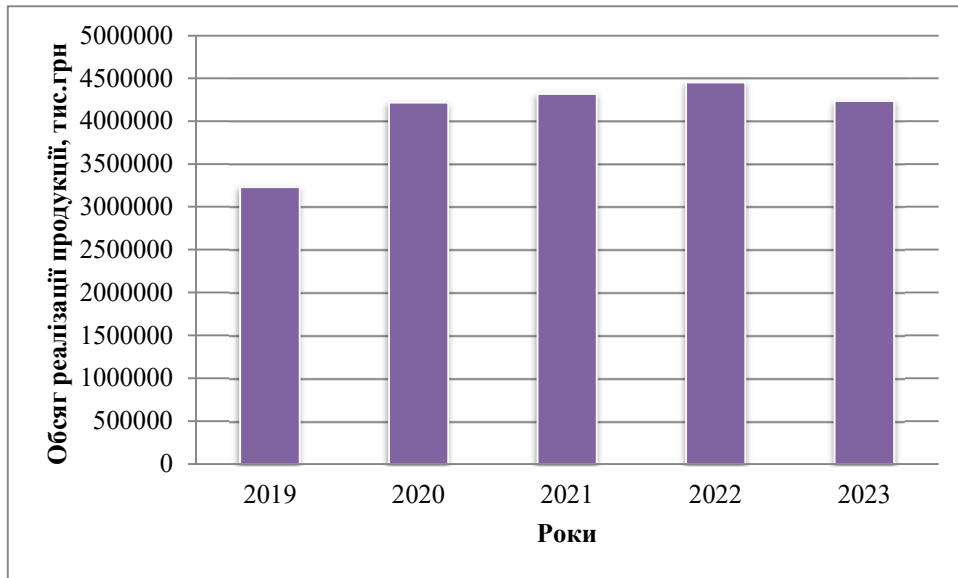

Рисунок 2.1 – Динаміка обсяг реалізації продукції ПАТ «Суша балка» за 2019 – 2023 рр.

Обсяг готової продукції має позитивну тенденцію до збільшення, за аналізований період вона зросла 300 132 тис.грн. В той же час чистий дохід від реалізації продукції має негативну тенденцію до зменшення, найменшого значення він набуває в 2023 р. – понад 2923317 тис. грн. Динаміка собівартості та чистого доходу від реалізації наведена на рис. 2.2.

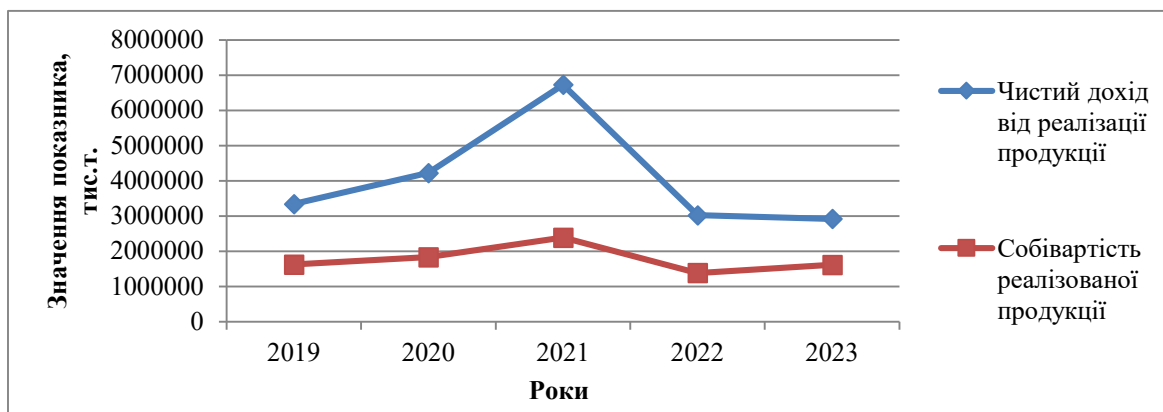

Рисунок 2.2 – Динаміка собівартості та чистого доходу від реалізації продукції ПАТ «Суша балка»

Таблиця 2.1 – Динаміка обсягу готової та реалізації продукції на ПАТ «Суша балка»

№	Показник	Один. виміру	Роки					Відхилення							
								2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
			2019	2020	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
1	Готова про- дукція	тис.грн	95331	69375	214042	591175	395463	-25956	-27.23	144667	208.53	377133	176.20	-195712	-33.11
2	Обсяг реалізації продукції	тис.грн	3228681	4217655	4317215	4452611	4235968	988974	30.63	99560	2.36	135396	3.14	-216643	-4.87

Таблиця 2.2 – Динаміка основних техніко-економічних показників ПАТ «Суша балка»

№	Показник	Одиниці виміру	Роки					Відхилення							
			2019	2020	2021	2022	2023	2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
								+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
1	Готова продукція	тис.грн	95331	69375	214042	591175	395463	-25956	-27.23	144667	208.53	377133	176.2	-195712	-33.11
2	Обсяг реалізації продукції	тис.грн	3228681	4217655	4317215	4452611	4235968	988974	30.63	99560	2.36	135396	3.14	-216643	-4.87
3	Собівартість реалізованої продукції	тис.грн	1628343	1830869	2388735	1387968	1612200	202526	12.44	557866	30.47	-1000767	-41.90	224232	16.16
4	Витрати на 1-цю товарної продукції	тис.грн	0.50	0.43	0.55	0.31	0.38	-0.07	-13.93	0.12	27.46	-0.24	-43.66	0.07	22.10
5	Чисельність працівників	осіб	2818	2740	2714	2287	1756	-78	-2.77	-26	-0.95	-427	-15.73	-531	-23.22
6	Продуктивність праці	тис.т./особу	0.91	0.92	1.01	1.19	1.45	0.01	0.80	0.09	10.21	0.18	17.82	0.26	22.14
7	Фонд оплати праці усіх працівників	тис.грн	60381	70724	101302	75455	71141	10343	17.13	30578	43.24	-25847	-25.51	-4314	-5.72
8	Середня заробітна плата	грн.	20 665	23 624	20 251	20 367	20 972	2959	14.32	-3373	-14.28	116	0.57	605	2.97
9	Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн	897995	922971.5	1483077	1891364	1653627	24976.5	2.78	560105.50	60.69	408286.5	27.53	-237737	-12.57
10	Середньорічна вартість оборотних коштів	тис.грн	2654095	2994852	4040653	2564306	5058512	340757	12.84	1045800.5	34.92	-1476347	-36.54	2494206	97.27
11	Основні засоби	тис.грн	919021	926922	2039232	1743495	1563758	7901	0.86	1112310	120.00	-295737	-14.50	-179737	-10.31
12	Фондовіддача	грн./грн	3.64	4.56	3.30	1.73	1.87	0.92	25.37	-1.26	-27.67	-1.57	-47.48	0.14	7.84
13	Фондомісткість	грн./грн	0.28	0.22	0.47	0.39	0.37	-0.06	-22.79	0.25	114.93	-0.08	-17.10	-0.02	-5.72
14	Фондоозброєність	тис.грн./особу	326.13	338.29	751.38	762.35	890.52	12.17	3.73	413.08	122.11	10.98	1.46	128.17	16.81
15	Чистий дохід від реалізації продукції	тис.грн	3344874	4229652	6730292	3022321	2923317	884778	26.45	2500640	59.12	-3707971	-55.09	-99004	-3.28
16	Валовий прибуток	тис.грн.	1716531	2398783	4341557	1634353	1311117	682252	39.75	1942774	80.99	-2707204	-62.36	-323236	-19.78
17	Чистий прибуток (збиток)	тис.грн.	909636	366802	1326460	487878	114837	-542834	-59.68	959658	261.63	-838582	-63.22	-373041	-76.46
18	Рентабельність продукції	%	105.42	131.02	181.75	117.75	81.32	25.60	24.29	50.73	38.72	-64.00	-35.21	-36.43	-30.94
19	Рентабельність підприємства	%	2.05	2.31	2.82	2.18	1.81	0.26	12.46	0.51	21.96	-0.64	-22.72	-0.36	-16.73

Чисельність працівників підприємства постійно скорочується, за аналізовані роки зменшилась на 1062 особи, що було здійснено за рахунок зменшення чисельності робітників. Фонд оплати праці має позитивну тенденцію до збільшення і на кінець періоду досягає значення в 71,14 млн. грн. Чистий дохід підприємства щороку змінювався чергуючи збільшення на зменшення, так за 2019 – 2021 рр. він збільшився на 3 385 млн.грн, але з 2020 р. – зменшився на 55,09%, зменшення відбулось і в 2023 р. на 3,28% та становить 2923317 тис. грн.

Фондовіддача за 2019 – 2023 рр. зменшилась та досягає значення на 1,77 та кінець періоду на 2023 р. становить 1,87. Тобто, на 1 тисячу гривень вартості основних фондів підприємства в аналізованому періоді припало 3,64, 4,56, 3,30, 1,73, 1,87 тисяч гривень вартості виробленої продукції відповідно. Обернений до нього показник - фондомісткість за аналізований період збільшився і досягає значення 0,37 в 2023 р., максимально великого значення він набув в 2021 р. і становив 0,47. Тобто на 1 тисячу гривень випущеної продукції підприємства припадає 0,28, 0,22, 0,47, 0,39, 0,37 тис.грн. вартості основних фондів за 2019-2023 рр. Динаміка фондовіддачі та фондомісткості наведена на рис. 2.3.

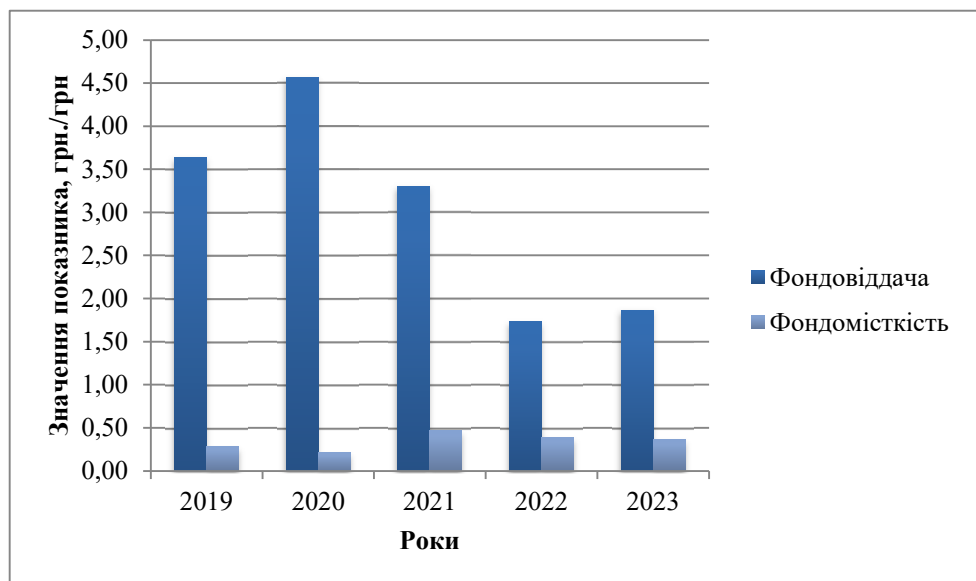

Рисунок 2.3 – Динаміка фондовіддачі та фондомісткості ПАТ «Суха балка»

Середньорічна вартість основних засобів має тенденцію до постійного зростання впродовж 2019 – 2022 рр., але в 2023 р. було зменшення з 1891364 тис.грн. до 1653627 тис. грн., а їх знос становить понад 50%, що є вкрай негативним явищем для підприємства. Середньовічна вартість оборотних коштів аналогічно до середньорічної вартості основних засобів має тенденцію до збільшення протягом аналізованого періоду, її значення збільшилось з 2019 р. на кінець 2023 р. понад 2,4 млрд.грн.

Показник фондоозброєності збільшується в аналізованому періоді на 564,39 тис.грн/особу, на кінець періоду становить 890,52 тис.грн/особу. Така динаміка пов'язана зі щорічним скороченням кількості працівників та збільшенням середньорічної вартості основних засобів. В аналізованому періоді на 1 працівника припадає 326,13, 338,29, 751,38, 762,35 та 890,52 тис.грн. вартості основних фондів підприємства за 2019-2023 рр. відповідно.

Рентабельність реалізованої продукції має тенденцію до зменшення і на кінець 2023 р. 81,32%, що є найменшим значенням за весь період аналізу. Таке зменшення певною мірою пов'язано зі змінами показників прибутку та собівартості продукції. Рентабельність виробництва за 2019-2023 рр. зменшується і досягає значень 2,05%, 2,31%, 2,82%, 2,18%, 1,81% відповідно. Динаміка рентабельності виробництва та реалізованої продукції наведена на рис. 2.4.

Стосовно середньомісячної заробітної плати, то в 2019-2023 рр. вона зросла до 20,37 тис. грн. (на 307 грн. або на 1,5%).

Позитивна тенденція прослідковується у зниженні витрат на 1-цю товарної продукції. Загальне зниження показника складає 0,38 тис. грн., відповідно в 2019-2023 рр. вони зменшились на 0,12 тис. грн.

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що підприємство адаптується до тяжкої ситуації в країні, та відтворює свої сили протягом аналізованого періоду майже всі показники відповідають встановленим нормам, що говорить про стабільну роботу ПАТ «Суша балка».

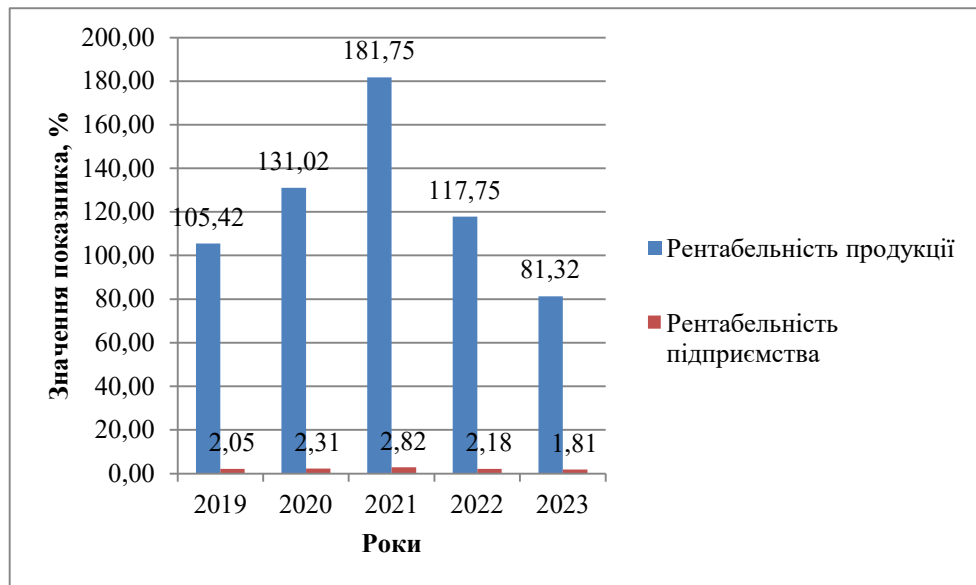

Рисунок 2.4 – Динаміка рентабельності виробництва та реалізованої продукції ПАТ «Суха балка»

Проаналізувавши основні техніко-економічні показники підприємства, перейдемо до аналізу фінансового стану ПАТ «Суха балка».

Для більш розгорнутого розгляду оборотних активів проаналізуємо показники їх ефективності, а саме: ліквідність балансу, фінансову стійкість, ділову активність та ефективність діяльності підприємства.

Ліквідність – це здібність підприємства перетворити свої активи в грошові кошти для покриття боргів (табл. 2.3).

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки наведених груп активів і зобов'язань.

Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні співвідношення: $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$.

В випадку даного підприємства співвідношення виглядає так (табл. 2.4).

Проаналізувавши ліквідність балансу ПАТ «Суха балка» за 2019-2023 рр. та склавши відповідне співвідношення, можна зробити наступний висновок, що за всі аналізовані роки структура співвідношення має динаміку змін.

На підприємстві виконується перша умова за 2019-2023 рр., це говорить про те, що підприємству доцільно утримувати при високій інфляції грошові кошти та цінні папери, так як вони ліквідні.

Таблиця 2.3 – Аналіз ліквідності балансу ПАТ «Суша балка»

Групи активів	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Групи зобов.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Платіжний надлишок або нестача				
												2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
A1	1193.19	33.32	159.03	188.58	304.50	П1	-2679	101192	291247	-30520	8800	3872.19	-101158.68	-291087.97	30708.58	-8495.50
A2	1607.69	916.08	1707.03	139.87	163.29	П2	35735	293691	244660	158861	251956	-34127.3	-292774.92	-242952.97	-158721.13	-251792.71
A3	262468	155716	320707	5811384	549296	П3	939238	1105587	1272421	1158221	1016308	-676770	-949871	-951714	4653163	-467012
A4	1369690	2790400	2807794	2320818	2028733	П4	3233028	3565483	4579641	5285208	4567031	-1863338	-775083	-1771847	-2964390	-2538298
Баланс	1634958.88	2947065.4	3130367.06	8132530.45	2578496.8	X	4205322	5065953	6387969	6571770	5844095	X	X	X	X	X

Таблиця 2.4 – Аналіз співвідношення ліквідності балансу ПАТ «Суша балка»

2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
A1>П1	1193.19>-2679	A1<П1	33.32<101192	A1<П1	159.03<291247	A1>П1	188.58>-30520	A1<П1	304.50<8800
A2<П2	1607.69<35735	A2<П2	916.08<293691	A2<П2	1707.03<244660	A2<П2	139.87<158861	A2<П2	163.29<251956
A3<П3	262468<939238	A3<П3	155716<1105587	A3<П3	320707<1272421	A3>П3	5811384>1158221	A3<П3	549296<1016308
A4<П4	1369690<3233028	A4<П4	2790400<3565483	A4<П4	2807794<4579641	A4<П4	2320818<5285208	A4<П4	2028733<4567031

Тому немає сенсу переводити їх в інші, більш захищені від впливу інфляції види активів, тобто запаси сировини, матеріалів, палива, в устаткування, будівлі і споруди. За 2019-2023 рр. ПАТ «Суха балка» не задовольнило виконання першої та другої нерівності, яка говорить про оцінку поточної ліквідності. На підприємстві за аналізовані роки не виконується третя умова, це говорить про те, що ПАТ «Суха балка» не прогне до перспективного стану ліквідності. Якщо говорити про четверту умову, то за 2019-2023 рр. вона виконується, і це говорить про те, що підприємство платоспроможне та в майбутньому має змогу виплачувати платежі та зобов'язання.

Крім абсолютних показників для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства розраховують відносні показники. Детально розглянути та проаналізувати їх можна в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз показників ліквідності ПАТ «Суха балка»

Показник	Норматив	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, (+/-)			
							2020/2019	2021/2020	2022/2021	2023/2022
Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності)	>2	6.58	3.34	2.29	5.25	3.42	-3.25	-1.04	2.95	-1.83
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	6.06	3.15	2.16	4.51	3.05	-2.92	-0.99	2.35	-1.46
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0.0043	0.08	0.03	0.02	0.01	0.08	-0.05	-0.01	-0.01

Проаналізувавши показники ліквідності за 2019-2023 рр. можна зробити висновок, що коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності) зменшується за аналізований період 2019-2023 рр. на 3,16 та має значення 3,42, але відповідає нормативному значенню $3,42 > 2$. Це вказує на те, що оборотні активи повністю покривають поточні зобов'язання підприємства і воно зможе за необхідністю їх продати для погашення своєї заборгованості.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за аналізовано ви період 2019-2023 рр. має аналогічний темп до зменшення, так в 2019р. він становив 6,06, а на кінець 2023р. – 3,05, показник зменшився в два рази, але виконує вимогу нормативу

3,05>1. Це говорить про позитивну тенденцію на підприємстві, і здатність ПАТ «Суха балка» покривати оборотними активами поточні зобов'язання.

≤кщо говорити про коефіцієнт абсолютної ліквідності, то він не досяг нормативного значення за аналізований період 2019-2023рр. У підприємств виробничої сфери, навіть якщо вони мають нормальний фінансовий стан, визначений за коефіцієнтом покриття, величина коефіцієнту абсолютної ліквідності близька до нуля. За період 2019-2023 рр. його показник зріс на 0,0057, але так і не став відповідати своєму нормативному значенню. Цей показник є найжорсткішим критерієм ліквідності і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідністю погасити негайно.

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють його платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та залученими засобами. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупатися за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування активів.

Для характеристики джерел формування запасів застосовується кілька показників, які відображають ступінь охоплення різних видів джерел (табл. 2.6).

На етапі визначення типу фінансової стійкості підприємства потрібно зробити наступні розрахунки:

1. Наявність власних оборотних коштів визначається за формулою:

$$H_B = \Phi_1 P_{1495} + \Phi_1 P_{1700} + \Phi_1 P_{1800} - \Phi_1 P_{1095}, \quad (2.1)$$

де H_B – наявність власних оборотних коштів.

2. Наявність довгострокових джерел формування запасів визначається шляхом збільшення наявних власних оборотних коштів на суму довгострокових зобов'язань:

$$H_d = H_B + \Phi_1 P_{1595}, \quad (2.2)$$

де H_d – наявність довгострокових джерел формування.

3. Показник загальної величини джерел формування запасів дорівнює сумі власних оборотних коштів, довгострокових джерел та короткострокових зобов'язань:

$$H_3 = H_d + \Phi_1 P_{1695}, \quad (2.3)$$

де H_3 – загальна величина джерел формування.

Таблиця 2.6 – Вихідні данні для визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Суха балка»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Наявність власних оборотних коштів (Нв)	1863338	775083	1771847	2964390	2538298
Наявність довгострокових джерел формування запасів (Нд)	2802576	1880670	3044268	4122611	3554606
Показник загальної величини джерел формування запасів (Нз)	3304526	2685178	5396127	5093677	5023347
Вартість запасів (Зв)	261552	153365	318 469	717707	549272

У відповідності до методики та умов визначення типу фінансової стійкості складемо аналітичну таблицю (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Суха балка»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
± Нв	1601786	621718	1453378	2246683	1989026
± Нд	2541024	1727305	2725799	3404904	3005334
± Нз	3042974	2531813	5077658	4375970	4474075

Отже, у відповідності до методики визначення фінансової стійкості, можна зробити висновок, що за період 2019-2023 рр. підприємство має абсолютну стійкість фінансового стану, так як за всіма показниками наявний надлишок. Всі ці збільшення позитивно впливають на діяльність ПАТ «Суха балка».

2.2. Аналіз показників оборотних активів підприємства

Важливу роль відіграє ефективне використання оборотних активів у забезпеченні стандартизації підприємства, піднятті рівня рентабельності господарювання і залежить від дії багатьох факторів. Сучасні умови суттєво негативно впливають на ефективність оборотних активів, уповільнення їх обертання мають кризові фактори на стан економіки, що функціонує незалежно від вимог підприємства. Однак, підприємства мають внутрішні резерви підвищення ефективності використання мобільних засобів, на які можна істотно вплинути.

Детально розглянемо кожен із складових оборотних активів ПАТ «Суха балка» (табл. 2.8).

За даними табл. 2.8 можна сказати, щодо коефіцієнту автономії впродовж всього аналізованого періоду відповідає нормативному значенню і має тенденцію до зменшення, та кінець аналізованого періоду досяг значення 0,65, що говорить про низьку залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнти фінансової стабільності та залежності завжди відповідають нормативним значенням і мають позитивну тенденцію до зменшення. На кінець аналізованого періоду їх значення становить 3,11 та 0,65 відповідно. Така динаміка свідчить про зменшення питомої ваги залучених коштів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу за аналізований період 2019-2023 рр. відповідає нормативному значенню і демонструє динаміку коливань зменшення та збільшення, на кінець 2023р. закріпившись на рівні 0,91. Таким чином мобільність власних коштів підприємства зростає.

Коефіцієнт стійкості фінансування не має стабільної тенденції до збільшення, на початок періоду у 2019 р. він становить 0,89, а на кінець 2023 р. – 1,22. Тобто власний капітал зростає у співвідношенні до залученого, що також відображає коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, демонструючи зменшення, тобто залежність підприємства від зовнішніх інвесторів поступово зменшується.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу має позитивну тенденцію до зменшення, на кінець аналізованого періоду досягаючи значення 0,35, тобто демонструє, що частка залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства є невеликою.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами за аналізований період зменшився, але досягає нормативного значення $0,51 > 0,1$. Це означає при збільшенні коефіцієнту збільшується частина довгострокових зобов'язань в загальній сумі джерел формування.

Коефіцієнт поточних зобов'язань має нестабільну тенденцію до зменшення або збільшення, на кінець 2023р. його нормативне значення відповідає рівню та становить 0,59, він демонструє, скільки в компанії є гривень оборотних коштів на кожну гривню поточних зобов'язань.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу демонструє збільшення за період 2020-2023рр. на 269,86 та становить 325,03. Чим вищим є значення цього показника, то більше підприємство є фінансово стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу відповідає нормативному значенню за весь період аналізу, в 2023р. він становить $0,54 < 1$. Він демонструє найзагальнішою оцінкою фінансової стійкості підприємства. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Коефіцієнт довгострокових зобов'язань має не стійку динаміку коливань до збільшення та зменшення, за період показники відповідають нормативному

значенню, він говорить про те на скільки підприємство залежить від довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикових коштів.

Отже, ресурси, вкладені в господарську діяльність підприємства за 2019-2023 рр. окупається за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту коштів підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання, ступіть виконання завдання за основними показниками господарської діяльності

Проаналізувавши динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Суха балка» за 2019-2023 рр., зробимо висновок. Загальна вартість оборотних активів в 2020 р. зменшилась на 619358 тис. грн., в 2021р. збільшилось на 2710949 тис. грн., але в 2022-2023 рр. зменшення показників на 5,60% та 1,38%, та фактично становить 5093677 тис. грн. та 5023347 тис. грн. відповідно. Таке зменшення обумовлене, передусім, зменшенням дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на 331190 тис. грн. та інші оборотні активи на 902 тис. грн.

Щодо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи послуги, то в період з 2019-2020 рр. вона зменшилась до 287648 тис. грн., в 2021 р. збільшення на 9375 тис. грн., але за період 2021-2023рр. відбувається стрімке зменшення на 203782 тис. грн., та становить 93241 тис. грн., що позитивно впливає на рівень ліквідності підприємства. Це означає, що підприємство зменшує акредитацію своїх партнерів по бізнесу, які вчасно не розраховуються за товари та послуги, які були надані ПАТ «Суха балка». Але, з іншого боку, якщо підприємство має надійних партнерів, то у наступних періодах слід очікувати надходження коштів, що має поліпшити ситуацію за показниками ліквідності.

Збільшення у 2023 рр. грошових коштів на 11870 тис. грн. та становить 14051 тис. грн. (в 2020 р. колосальне збільшення на 2863% , 2021 р. зменшення

на 54,54%, а в 2022 р. зменшилось на 26,71% та становить 21534 тис. грн.) має позитивний вплив на діяльність підприємства.

Це свідчить про збільшення грошових коштів на рахунках у банку, а це як правило говорить про зміцнення фінансового стану підприємства.

Для більш детального аналізу докладніше розглянемо показники запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів. Для цього побудуємо рис. 2.5-2.6.

Проаналізувавши стан запасів на ПАТ «Суха балка» можна зробити висновок, що їх показники знаходяться в не задовільному стані. Майже всі показники мають тенденцію до зниження. Винятками є поточні фінансові інвестиції в 2023 р. збільшилось на 217702 тис. грн., та виробничі запаси на 27591 тис. грн.

Щодо динаміки дебіторської заборгованості на ПАТ «Суха балка» можна сказати, що її зменшення має позитивний вплив на рівень ліквідності підприємства. За 2021-2023 рр. дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги зменшилась на 331190 тис.грн.

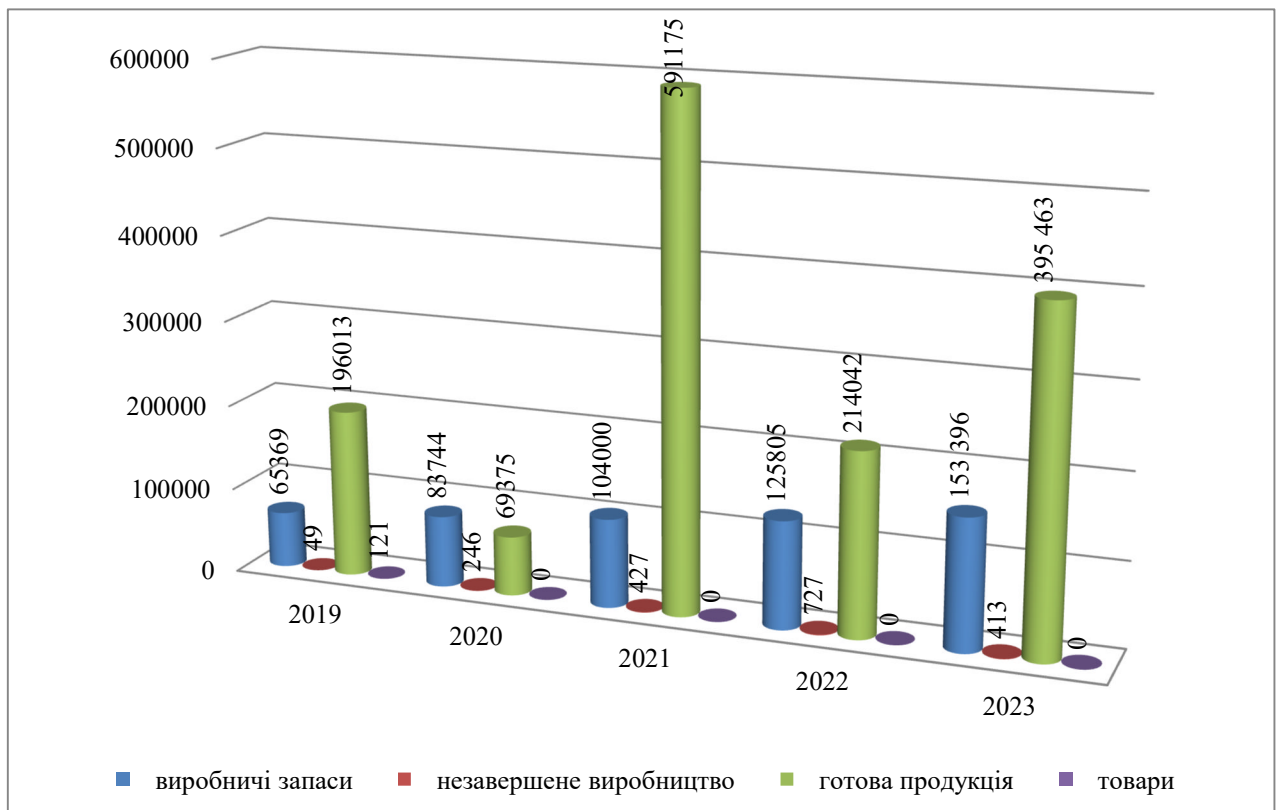

Рисунок 2.5 – Динаміка запасів ПАТ «Суха балка»

Таблиця 2.8 – Аналіз показників ділової активності ПАТ «Суша балка»

Показник	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, (+/-)			
							2020/2019	2021/2020	2022/2021	2023/2022
К-т автономії	> 0,5	0.69	0.65	0.56	0.71	0.65	-0.04	-0.09	0.15	-0.07
К-т фінансової стабільності	> 1,0	6.44	4.43	1.95	5.44	3.11	-2.01	-2.48	3.50	-2.33
К-т фінансової залежності	< 1,0	1.45	1.54	1.79	1.40	0.65	0.09	0.25	-0.39	-0.76
К-т концентрації залученого капіталу	< 0,5	0.31	0.35	0.44	0.29	0.35	0.04	0.09	-0.15	0.07
К-т концентрації власного капіталу	зрос.	1482.36	55.17	155.88	245.44	325.03	-1427.19	100.71	89.56	79.60
К-т співвідношення залученого і власного капіталу	< 1,0	0.45	0.54	0.79	0.40	0.54	0.09	0.25	-0.39	0.14
К-т стійкості фінансування	> 0,7 -1,0	0.89	0.85	0.71	0.87	1.22	-0.04	-0.14	0.16	0.35
К-т поточних зобов'язань	> 0,5	0.35	0.42	0.65	0.46	0.59	0.07	0.23	-0.19	0.13
К-т маневреності робочого капіталу	> 0,4	0.98	1.33	0.85	1.04	0.91	0.35	-0.48	0.19	-0.13
К-т довгострокових зобов'язань	< 0,2	0.65	0.58	0.35	0.54	0.41	-0.07	-0.23	0.19	-0.13
К-т забезпеченості власними оборотними коштами	> 0,1	0.56	0.29	0.33	0.58	0.51	-0.28	0.04	0.25	-0.08

Таблиця 2.9 – Показники ділової активності ПАТ «Суха балка»

Показник	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, (+/-)			
							2020/2019	2021/2020	2022/2021	2023/2022
К-т оборотності активів	зрос.	0.81	0.83	0.98	0.39	0.40	0.02	0.15	-0.60	0.02
К-т оборотності оборотних активів	зрос.	1.26	1.41	1.67	0.58	0.58	0.15	0.26	-1.09	0.00
К-т оборотності кредиторської заборгованості	зрос.	3.4	2.8	1.51	0.84	1.32	-0.60	-1.29	-0.68	0.49
К-т оборотності дебіторської заборгованості	зрос.	3.94	5.14	8.17	6.96	16.52	1.20	3.03	-1.21	9.56
Фондовіддача	зрос.	3.72	4.58	4.54	1.60	1.77	0.86	-0.04	-2.94	0.17
К-т оборотності власного капіталу	зрос.	1.19	1.24	1.65	0.61	0.59	0.05	0.41	-1.04	-0.02
К-т оборотності запасів	зрос.	8.03	8.83	10.13	2.68	2.54	0.80	1.30	-7.45	-0.13
К-т оборотності готової продукції	зрос.	22.96	31.88	47.49	7.51	5.93	8.92	15.61	-39.99	-1.58

Таблиця 2.10 – Динаміка та структура оборотних активів ПАТ «Суха балка»

Показник	Роки										Відхилення							
											2020/2019		2021/2020		2022/2021		2023/2022	
	2019		2020		2021		2022		2023		+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%								
Запаси	261552	7.91	153365	5.71	318469	5.90	717707	14.09	549 272	10.93	-108187	-41.36	165104	107.65	399238	125.36	-168435	-23.47
виробничі запаси	65369	1.98	83744	3.12	104000	1.93	125805	2.47	153 396	3.05	18375	28.11	20256	24.19	21805	20.97	27591	21.93
незавершене виробництво	49	0.001	246	0.01	427	0.01	727	0.01	413	0.01	197	402	181	73.58	300	70.26	-314	-43.19
готова продукція	196013	5.93	69375	2.58	214042	3.97	591175	11.61	395 463	7.87	-126638	-64.61	144667	208.53	377133	176.20	-195712	-33.11
товари	121	0.004	0	0	0	0	0	0	0	0	-121	-100	0	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	424431	12.84	287648	10.71	297023	5.50	101962	2.00	93 241	1.86	-136783	-32.23	9375	3.26	-195061	-65.67	-8721	-8.55
Дебіторська заборгованість за розрахунками	8711	0.26	20593	0.77	58374	1.08	30746	0.60	21 171	0.42	11882	136.4	37781	183.47	-27628	-47.33	-9575	-31.14
з бюджетом	4123	0.12	2766	0.10	18108	0.34	160065	3.14	66 434	1.32	-1357	-32.91	15342	554.66	141957	783.95	-93631	-58.50
у т.ч. з податку на прибуток	0	0	0	0	0	0	3973	0	3 230	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	264	0.01	314	0.01	174	0	729	0.01	571	0.01	50	18.94	-140	-44.59	555	318.97	-158	-21.67
Поточні фінансові інвестиції	2602348	78.75	2153515	80.20	4672361	86.59	4060881	79.72	4278583	85.17	0	0	2518846	116.96	-611480	-13.09	217702	5.36
Гроші та їх еквіваленти	2181	0.07	64626	2.41	29380	0.54	21534	0.42	14 051	0.28	62445	2863	-35246	-54.54	-7846	-26.71	-7483	-34.75
Готівка	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Рахунки в банках	2181	0.07	64626	2.41	29380	0.54	21534	0.42	14 051	0.28	62445	2863	-35246	-54.54	-7846	-26.71	-7483	-34.75
Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	926	0.03	2351	0.09	2238	0.04	53	0	24	0	1425	153.9	-113	-4.81	-2185	-97.63	-29	-54.72
Всього оборотних активів	3304536	100	2685178	100	5396127	100	5093677	100	5023347	100	-619358	-18.74	2710949	100.96	-302450	-5.60	-70330	-1.38

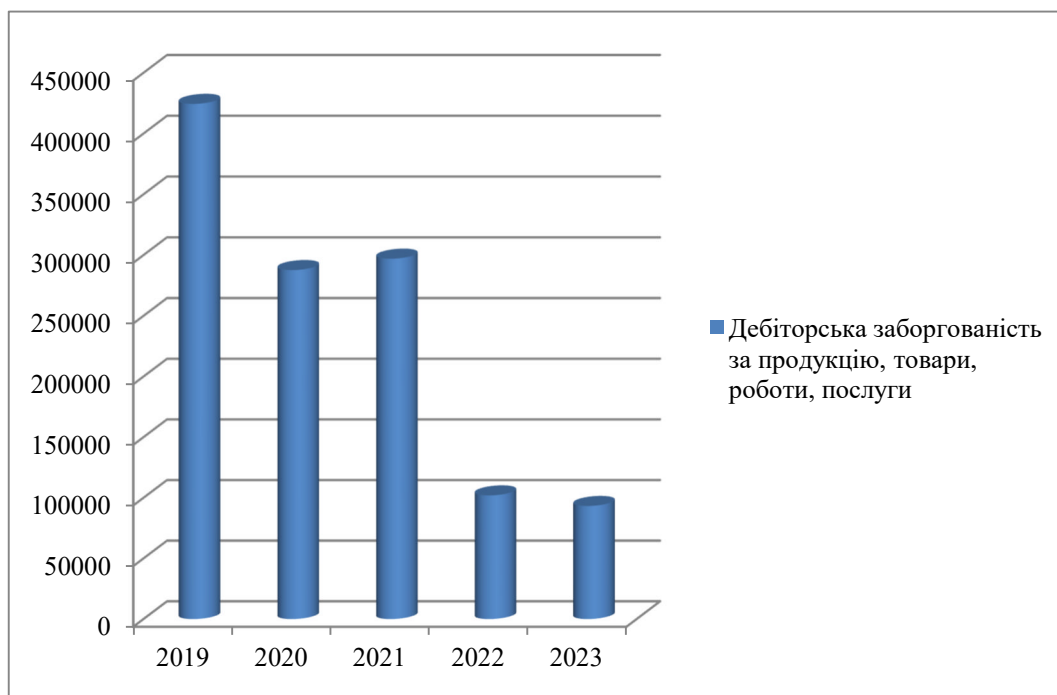

Рисунок 2.6 – Динаміка дебіторської заборгованості
ПАТ «Суша балка»

Дебіторська заборгованість за розрахунками (за виданими авансами; з бюджетом; у т. ч. з податку на прибуток та інша дебіторська заборгованість) в період з 2019 по 2021 рр. збільшилась на 49663 тис. грн., але в 2022-2023 рр. відбувається зменшилась на 37203 тис. грн., що є позитивною тенденцією в роботі підприємства, та становить 21171 тис. грн.

Було проведено аналіз грошових коштів. З розрахунків видно, що значення грошових коштів та їх еквівалентів прагнуть до збільшення. Так у 2023 році показник грошей та їх еквівалентів зріс на 11870 тис. грн. в порівнянні із 2019 роком. Такі збільшення говорять про можливість самостійного фінансування підприємства.

На наступному етапі більш детально розглянемо показники ефективності оборотних активів ПАТ «Суша балка». Розглянемо сукупність показників, які характеризують ділову активність підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Аналіз коефіцієнтів ділової активності ПАТ «Суха балка»

Показник	Нормативне значення	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення, (+/-)			
							2020/2019	2021/2020	2022/2021	2023/2022
Коефіцієнт оборотності активів	зрос.	0.81	0.83	0.98	0.39	0.40	0.02	0.15	-0.60	0.02
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-	1.26	1.41	1.67	0.58	0.58	0.15	0.26	-1.09	0.00
Коефіцієнт оборотності запасів	серед.-галуз.	8.03	8.83	10.13	2.68	2.54	0.80	1.30	-7.45	-0.13
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	-	1.19	2.60	1.43	1.03	1.19	1.41	-1.17	-0.40	0.15
К-т оборотності дебіторської заборгованості	зрос.	3.94	5.14	8.17	6.96	16.52	1.20	3.03	-1.21	9.56
Коефіцієнт оборотності кредит. заборгованості	-	3.40	2.80	1.51	0.84	1.32	-0.60	-1.29	-0.68	0.49
Коефіцієнт завантаженості активів	-	0.84	0.12	0.19	0.16	0.23	-0.73	0.08	-0.04	0.07
Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	-	1.99	6.62	1.69	1.01	1.58	4.63	-4.93	-0.68	0.56
Коефіцієнт завантаженості власного капіталу	-	0.87	0.38	0.70	0.97	0.84	-0.48	0.31	0.27	-0.12

На основі даних таблиці аналізу показників ділової активності ПАТ «Суха балка» за 2019-2023 рр. можна зазначити, що за аналізовані роки спостерігається тенденція до зменшення коефіцієнту оборотності активів з 0,81 до 0,40, найбільше зниження спостерігаємо в 2022 р. на 0,6, але маємо позитивну зміну у роботі підприємства та маємо ріст в 2023 р. – на 0,02.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів в 2019-2023 рр. мав тенденцію до зменшення на 0,68, що свідчить про зниження ефективності використання оборотного капіталу, адже з кожної гривні активів ПАТ «Суха балка» отримує меншу суму доходів.

Коефіцієнт оборотності запасів за аналізовані роки зменшився на 5,49 одиниць, що говорить про зниження ефективності виробництва.

В 2019 та 2023 рр. не змінився коефіцієнт оборотності власного капіталу коливається на рівні 1,19 одиниць.

Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках (дебіторської заборгованості) за 2019-2023 рр. збільшився на 12,58 одиниць, що свідчить про поліпшення платіжної системі покупців.

За 2019-2023 рр. коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився на 2,08 одиниць, що говорить про зменшення розміру комерційного кредиту.

За аналізовані роки коефіцієнт завантаження активів має нестабільну тенденцію до зменшення та збільшення, так в 2019-2020 рр. зменшився на 0,73 одиниці, 2020-2021 рр. збільшився на 0,08, знов спостерігаємо зниження в 2021-2022 рр. на 0,04 одиниці, та на 2022-2023 рр. спостерігаємо збільшення на 0,07 та становить 0,23 од. Це є позитивним явищем в діяльності підприємства та свідчить про зменшення вартості майна, що припадає на 1 грн. продажу.

Коефіцієнт завантаженості активів в обороті в 2023 році зріс на 0,56 одиниці в порівнянні з 2020 р. За 2019-2023 рр. коефіцієнт завантаженості власного капіталу зменшився на 0,03 одиниць.

Узагальнюючим показником використання активів підприємства є тривалість обороту активів, що представляє собою кількість днів необхідну для їх перетворення в грошову форму і є величиною оберненою коефіцієнту оборотності, помноженого на 360 (кількість днів у році). Розрахунок тривалості обороту активів наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз показників ділової активності ПАТ «Суша балка»

Показник	Одиниці виміру	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення, (+/-)			
							2020/2019	2021/2020	2022/2021	2023/2022
Період обороту ативів	днів	444.44	433.73	365.85	930.18	890.76	-10.71	-67.88	564.33	-39.42
Період оборотності дебіторської заборгованості (К1)	днів	91.37	70.04	44.06	51.74	21.79	-21.33	-25.98	7.69	-29.95
Період оборотності запасів (К2)	днів	44.83	40.77	35.55	134.38	141.46	-4.06	-5.22	98.82	7.08
Період оборотності кредиторської заборгованості (К3)	днів	105.88	128.57	237.84	430.94	272.40	22.69	109.27	193.09	-158.54

Аналізуючи показники табл. 2.12, можна сказати в порівнянні 2022р. та 2023р. має тенденцію до зменшення, якщо говорити про період обороту активів цей показник мав значення в 2022р. – 930,18 дні, а в 2023 р.- 890,76 дні. Період оборотності дебіторської заборгованості зменшився майже в три рази та становить 21,79 дні. Період оборотності кредиторської заборгованості суттєво зменшився, вдвічі, і на кінець аналізованого періоду становить 272,40 дні, що є позитивним явищем. Винятком є період оборотності запасів за аналізований період демонструє суттєве збільшення, досягаючи значення 141,46 дні.

Отже, частина розрахованих показників тривалості обороту активів ПАТ «Суша балка» за 2019-2023 рр. мають позитивну тенденцію до зменшення.

Таким чином, проаналізувавши показники ділової активності, можна зробити висновок про часткове зменшення ділової активності підприємства протягом 2019-2023 рр., що свідчить про проблеми в господарській політиці підприємства та ефективності використання виробничого процесу.

Отже, було визначено, що ПАТ «Суша балка» – одне з провідних підприємств галузі в Україні, що спеціалізується на видобутку залізної руди підземним способом.

Провівши техніко-економічний аналіз, можна зазначити, що на підприємстві протягом аналізованого періоду майже всі показники відповідають встановленим нормам, що говорить про стабільну роботу ПАТ «Суха балка».

Провівши аналіз оборотних активів, можна зазначити, що загальна їх вартість в 2020р. зменшилась на 619358 тис. грн., в 2021р. збільшилось на 2710949, але в 2022-2023 рр. зменшилось на 5,60% та 1,38% відповідно, становить 5093677 тис. грн. та 5023347 тис. грн. Таке зменшення обумовлене, передусім, зменшенням дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на 331190 тис. грн. та інші оборотні активи на 902 тис. грн.

Щодо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи послуги, то в період з 2019-2020 рр. вона зменшилась до 287648 тис. грн., в 2021 р. збільшення на 9375 тис. грн., але за період 2021-2023рр. відбувається стрімке зменшення на 203782 тис. грн., та становить 93241 тис. грн., що позитивно впливає на рівень ліквідності підприємства. Це означає, що підприємство зменшує акредитацію своїх партнерів по бізнесу, які вчасно не розраховуються за товари та послуги, які були надані ПАТ «Суха балка». Але, з іншого боку, якщо підприємство має надійних партнерів, то у наступних періодах слід очікувати надходження коштів, що має поліпшити ситуацію за показниками ліквідності.

Щодо показників ділової активності ПАТ «Суха балка» за 2019-2023 рр. можна зазначити, що за аналізовані роки спостерігається тенденція до зменшення коефіцієнту оборотності активів з 0,81 до 0,40, найбільше зниження спостерігаємо в 2022 р. на 0,6, але маємо позитивну зміну у роботі підприємства та маємо ріст в 2023 р. – на 0,02.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів в 2019-2023 рр. мав тенденцію до зменшення на 0,68, що свідчить про зниження ефективності використання оборотного капіталу, адже з кожної гривні активів ПАТ «Суха балка» отримує меншу суму доходів.

Коефіцієнт оборотності запасів за аналізовані роки зменшився на 5,49 одиниць, що говорить про зниження ефективності виробництва.

За 2019-2023 рр. коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився на 2,08 одиниць, що говорить про зменшення розміру комерційного кредиту.

За аналізовані роки коефіцієнт завантаження активів має нестабільну тенденцію до зменшення та збільшення, так в 2019-2020 рр. зменшився на 0,73 одиниці, 2020-2021 рр. збільшився на 0,08, знов спостерігаємо зниження в 2021-2022 рр. на 0,04 одиниці, та на 2022-2023 рр. спостерігаємо збільшення на 0,07 та становить 0,23 од. Це є позитивним явищем в діяльності підприємства та свідчить про зменшення вартості майна, що припадає на 1 грн. продажу.

Коефіцієнт завантаженості активів в обороті в 2023 році зріс на 0,56 одиниці в порівнянні з 2020 р. За 2019-2023 рр. коефіцієнт завантаженості власного капіталу зменшився на 0,03 одиниць.

Таким чином, проаналізувавши показники ділової активності, можна зробити висновок про часткове зменшення ділової активності підприємства протягом 2019-2023 рр., що свідчить про проблеми в господарській політиці підприємства, ефективності використання виробничого процесу, активів підприємства та ефективності використання господарських ресурсів підприємства.

2.3. Кореляційно-регресійний аналіз оборотних активів на ПАТ «Суха балка»

Підвищення ефективності діяльності підприємства, є беззаперечним пунктом кожного підприємства, для цього його керівникам та уповноважені особи повинні безперестанно аналізувати стан свого підприємства та вносити корективи для покращення роботи та більш ефективно використовувати ресурси.

Важливим методологічним питанням в економічному аналізі є вивчення та вимірювання впливу факторів на величину досліджуваних еконо-

мічних показників. Без глибокого і всебічного аналізу факторів неможливо сформулювати обґрунтовані висновки про результати діяльності організації, виявити резерви підвищення її ефективності, обґрунтувати управлінські рішення.

Для того щоб знайти взаємозв'язок або взаємозалежність між результативним показником і факторним показником, між якими зв'язок носить не функціональний характер а імовірнісний, тобто кореляційний, використовують кореляційно-регресійний аналіз.

Кореляційно-регресійний аналіз – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку.

Правильне застосування кореляційних методів дає змогу зрозуміти глибинну сутність процесів взаємозв'язків. Кореляційні зв'язки виявляються не в кожному окремому випадку, а в середньому для багатьох випадків. У цих зв'язках між причиною і наслідком немає повної відповідності, а спостерігається лише певне співвідношення. Особливості кореляційних зв'язків породжують у теорії кореляції два завдання визначити теоретичну форму зв'язку (регресійний аналіз) і виміряти щільність зв'язку (кореляційний аналіз). Перше полягає в тому, щоб знайти форму функціонального зв'язку, яка найбільшою мірою відповідає суті кореляційної залежності. Друге – виміряти за допомогою спеціальних показників, якою мірою кореляційний зв'язок наближається до зв'язку функціонального.

Кореляційно-регресійний аналіз складається з таких етапів:

- попередній (апріорний) аналіз;
- збирання інформації та її первинна обробка;
- побудова моделі (рівняння регресії);
- оцінка й аналіз моделі.

Для необхідного проведення кореляційно-регресійного аналізу візьmemo такі дані (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Фактори, що впливають на величину оборотних активів

Позначення	Фактор	Од. виміру
X_1	обсяг виробництва	тис.грн
X_2	собівартість	тис.грн
X_3	дебіторська заборгованість	тис.грн
X_4	період обороту ОА	днів
X_5	товарна продукція	тис.грн
X_6	амортизація	тис.грн
X_7	фондовіддача	тис.грн
X_8	продуктивність праці	тис.тон
X_9	оборотність оборотних активів	одиниць

Кореляційний аналіз дозволяє встановити наявність або відсутність зв'язку між досліджуваними показниками і на цій основі визначити, якою мірою зміни величини чистого прибутку впливом даного фактору.

Таблиця 2.14 – Вихідні дані для аналізу впливу показників на оборотні активи

Позначення	Фактор	Од. виміру	2019	2020	2021	2022	2023
Y	оборотні активи	тис.грн	3304526	2685178	5396127	5093677	5023347
X_1	обсяг виробництва	тис.грн	3228681	4217655	4317215	4452611	4235968
X_2	собівартість	тис.грн	1628343	1830869	2388735	1387968	1612200
X_3	дебіторська заборгованість	тис.грн	424431	287648	297023	101962	93241
X_4	період обороту ОА	днів	444.44	433.73	365.85	930.18	890.76
X_5	товарна продукція	тис.грн	196013	69375	214042	591175	395463
X_6	амортизація	тис.грн	169095	169237	390976	380292	339445
X_7	фондовіддача	тис.грн	3.64	4.56	3.30	1.73	1.87
X_8	продуктивність праці	тис.тон	0.91	0.92	1.01	1.19	1.45
X_9	оборотність оборотних активів	одиниць	1.26	1.41	1.67	0.58	0.58

Щільність зв'язку між ознаками вимірюється за допомогою коефіцієнта кореляції. Він може набувати значення від -1 до +1. Чим ближче значення r до ± 1 , тим щільніший зв'язок. Знак «+» вказує на прямий, а знак «-» на зво-

ротний зв'язок. При $r=0$ зв'язок відсутній. Коефіцієнт кореляції розраховується за наступною формулою:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}\right)\left(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}\right)}} \quad (2.4)$$

У найпростішому випадку вивчається зв'язок між двома показниками, один з яких розглядається як незалежний показник – факторна ознака (x), а інший – як залежна величина, результативна ознака (y). Щільність зв'язку між ознаками вимірюється за допомогою коефіцієнта кореляції. Він може набувати значення від -1 до +1. Чим ближче значення r до ± 1 , тим щільніший зв'язок. Знак «+» вказує на прямий, а знак «-» на зворотний зв'язок. При $r=0$ зв'язок відсутній. Для учбового застосування може бути використана наступна спрощена градація: коли $|r| < 0,3$ - зв'язок проявляється слабо; при $0,3 \leq |r| \leq 0,7$ - тіснота зв'язку середня; якщо $|r| > 0,7$ - зв'язок щільний. Звичайно вважається, що при $|r| > 0,7$ встановлену залежність доцільно використовувати в аналізі, прогнозуванні і у вирішенні інших практичних питань.

Проведемо кореляційний аналіз на підприємстві ПАТ «Суша балка». За формулою 2.4 встановимо тісноту зв'язку між чистим прибутком і переліченими факторами. Результати занесемо до табл. 2.15. Як ми бачимо між оборотними активами та обсягом виробництва зв'язок середній (рис. 2.7).

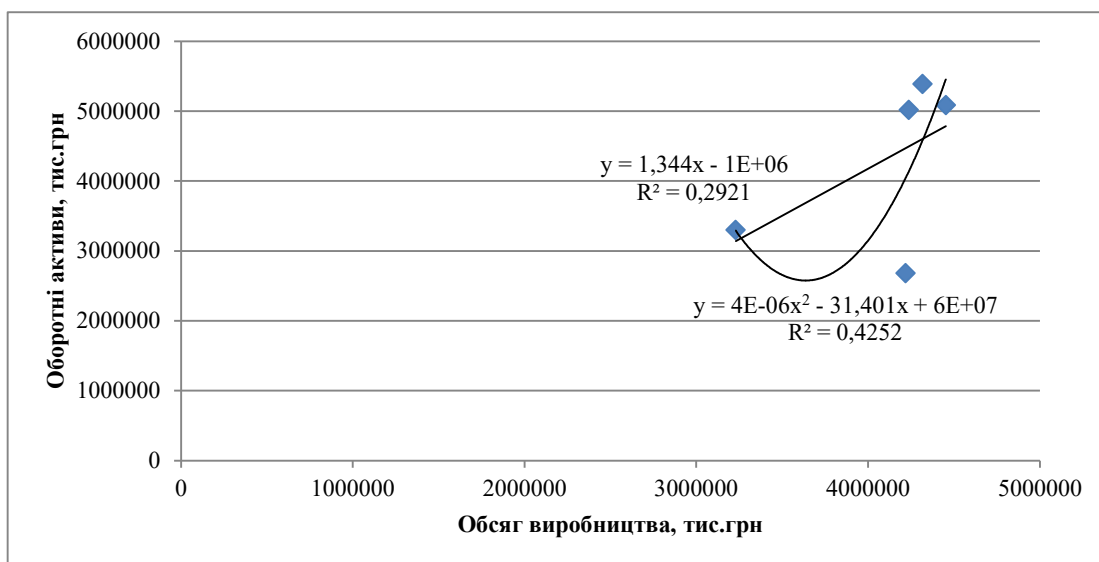

Рисунок 2.7 – Залежність оборотних активів від обсягу виробництва

Аналізуючи зв'язок між оборотними активами та собівартістю реалізованої продукції зв'язок середній (рис. 2.8).

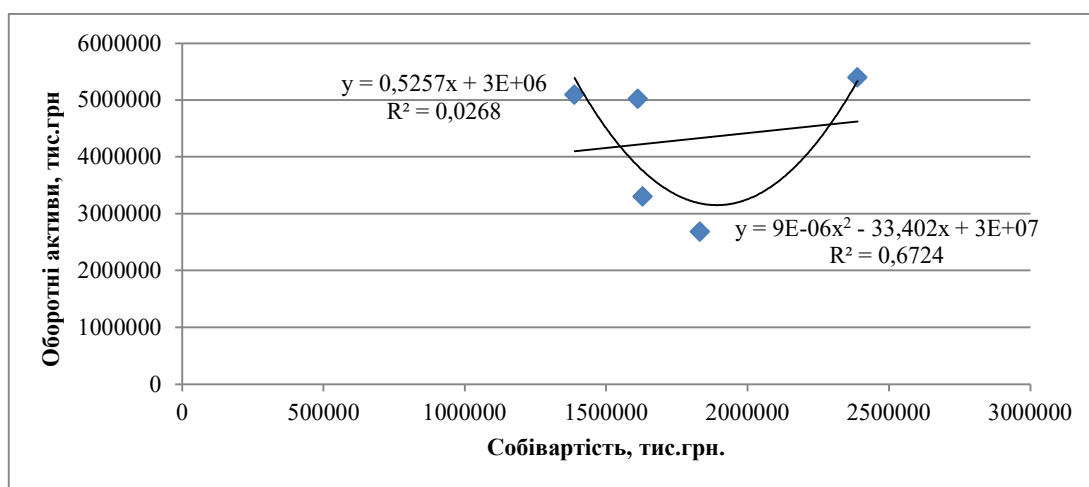

Рисунок 2.8 – Залежність оборотних активів від собівартості

Розглянувши рис. 2.9, можна сказати що зв'язок між оборотними активами та дебіторською заборгованістю середній.

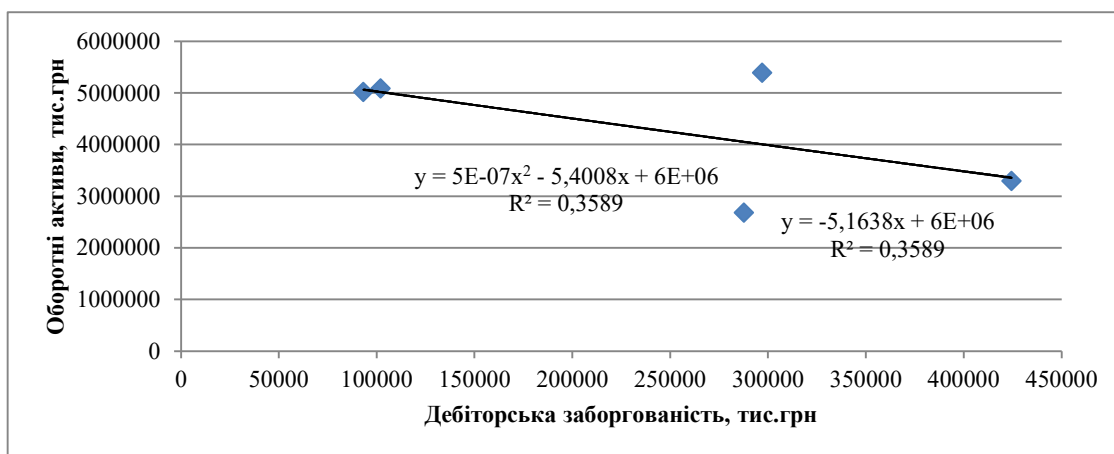

Рисунок 2.9 – Залежність оборотних активів від дебіторської заборгованості

Як видно з рис. 2.10, між оборотними активами та показниками періоду обороту ОА – сильний, а от між оборотними активами, товарною продукцією середній та амортизацією зв'язок середній (рис. 2.11-2.12).

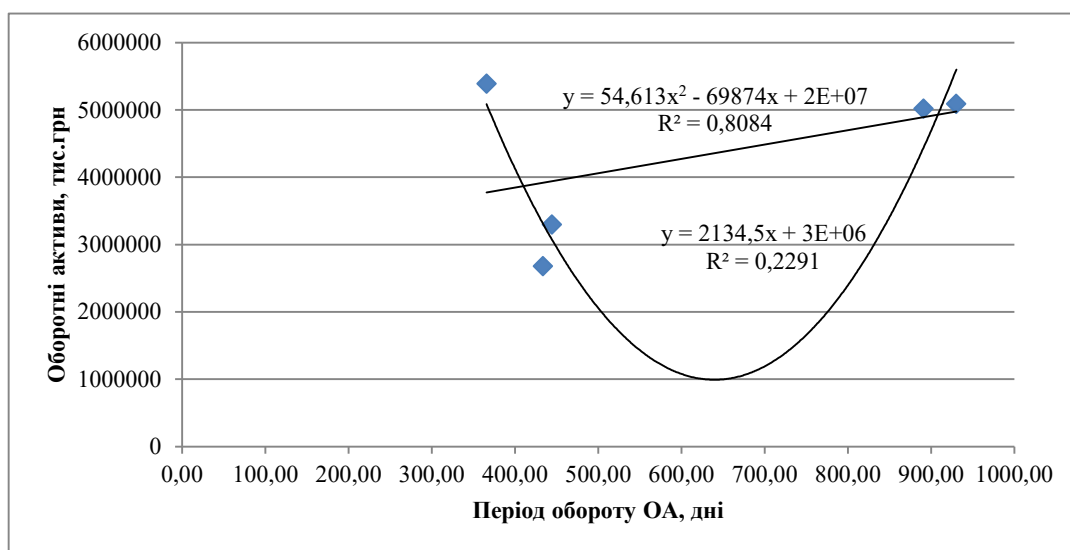

Рисунок 2.10 – Залежність оборотних активів від періоду обороту ОА

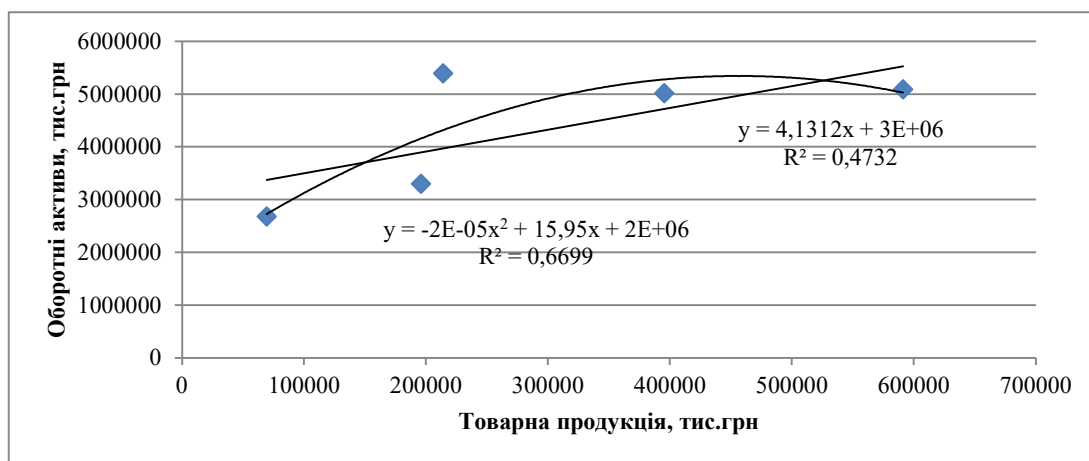

Рисунок 2.11 – Залежність оборотних активів від товарної продукції

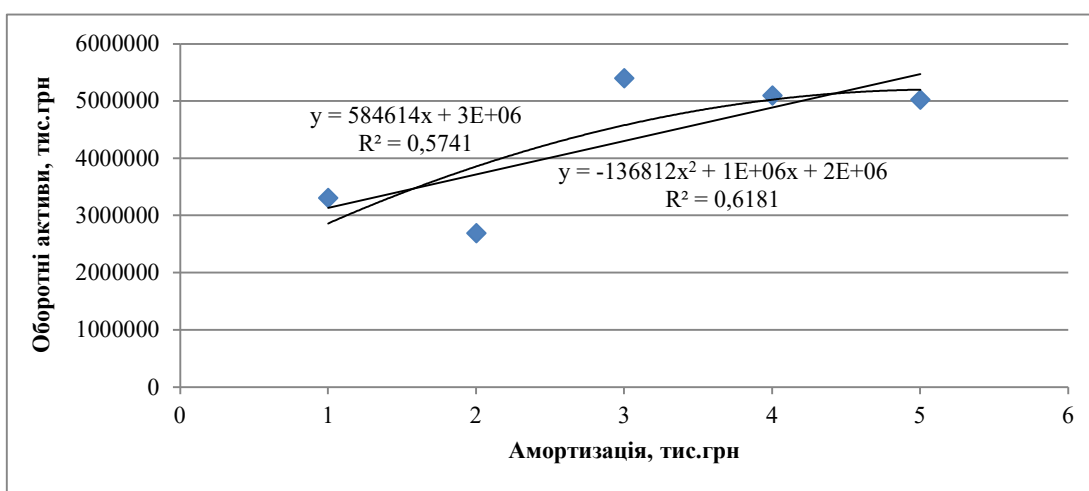

Рисунок 2.12 – Залежність оборотних активів від амортизації

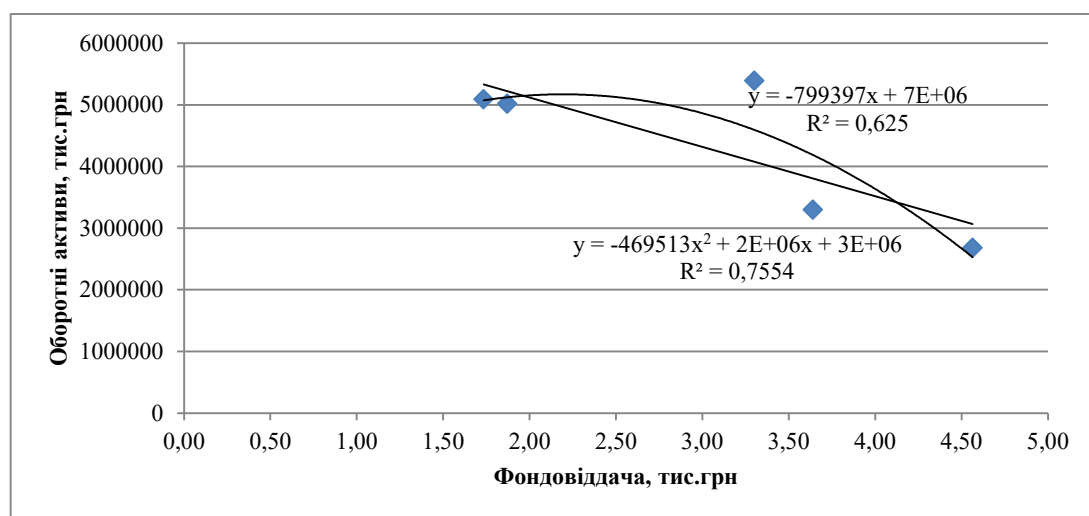

Рисунок 2.13 – Залежність оборотних активів від фондівіддачі

Якщо говорити про зв'язок оборотних активів і фондівіддачі, продуктивності праці та оборотності ОА тіснота зв'язку висока (рис. 2.13-2.15).

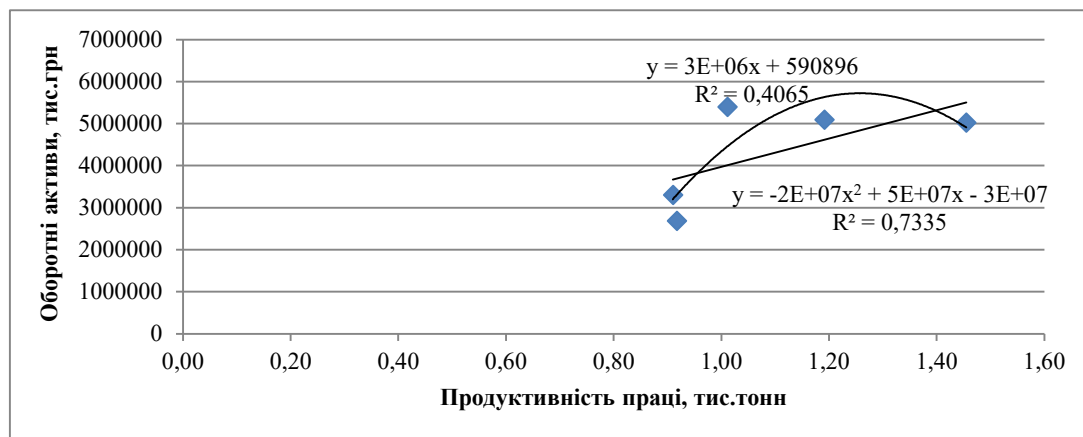

Рисунок 2.14 – Залежність оборотних активів від продуктивності праці

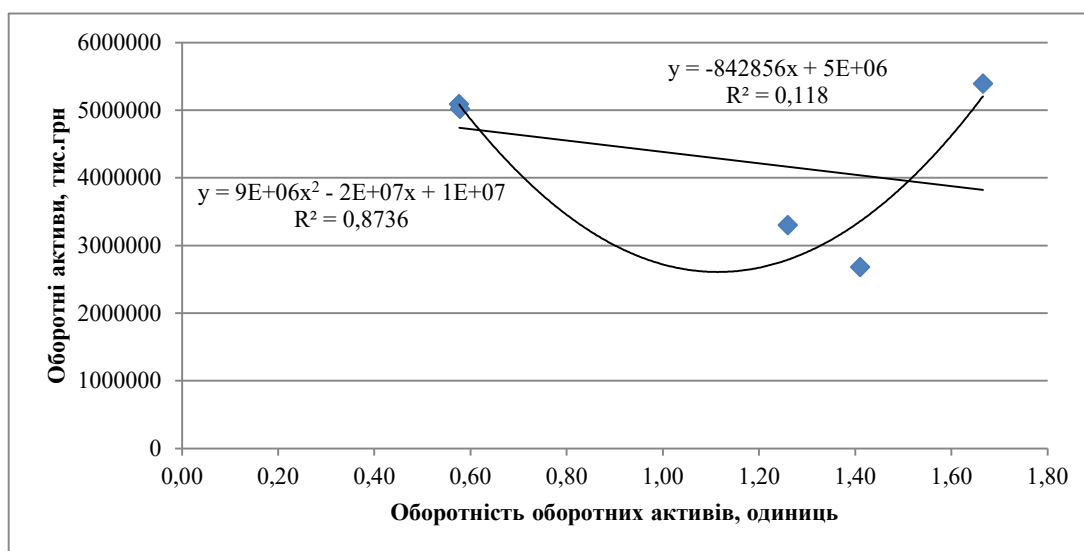

Рисунок 2.15 – Залежність оборотних активів від оборотності ОА

В результаті проведеного кореляційно - регресійного аналізу впливу виробничих та організаційних факторів на діяльність ПАТ «Суша балка», було визначено найкращі зв'язки між показниками, це такі як період обороту ОА, фондівіддача, продуктивність праці та оборотність ОА. Всі вони мають поліноміальну лінію тренда. Величину коефіцієнта множинної кореляції вказує на досить щільний зв'язок між факторами і результативною ознакою.

Таблиця 2.15 – Значення коефіцієнтів детермінації

Позначення	Фактор	Показник	Економетрична залежність	R ²
X ₁	обсяг виробництва	Q	$y = 4E-06x^2 - 31.401x + 6E+07$	0.4252
X ₂	собівартість	C	$y = 9E-06x^2 - 33.402x + 3E+07$	0.6724
X ₃	дебіторська заборгованість	ДЗ	$y = 5E-07x^2 - 5.4008x + 6E+06$	0.3589
X ₄	період обороту ОА	T _{ОА}	$y = 54.613x^2 - 69874x + 2E+07$	0.8084
X ₅	товарна продукція	ТП	$y = -2E-05x^2 + 15.95x + 2E+06$	0.6699
X ₆	амортизація	A	$y = -136812x^2 + 1E+06x + 2E+06$	0.6181
X ₇	фондовіддача	Ф _{ВІД}	$y = -469513x^2 + 2E+06x + 3E+06$	0.7554
X ₈	продуктивність праці	ПП	$y = -2E+07x^2 + 5E+07x - 3E+07$	0.7335
X ₉	оборотність оборотних активів	O _{ОА}	$y = 9E+06x^2 - 2E+07x + 1E+07$	0.8736

Таким чином факторний аналіз показав, що найбільший вплив на результативний показник здійснює період обороту ОА, фондовіддача та оборотність ОА тому ці три показника будемо використовувати в моделі (2.6). Інші фактори включати в модель не можна, оскільки зв'язок між показниками слабкіший.

$$Y = f(X_i), \quad (2.5)$$

де Y - величина оборотних активів;

X - фактори, які впливають на величину оборотних активів.

$$OA = f(C, T_{OA}), \quad (2.6)$$

Виникають випадки, коли пояснювані змінні пов'язані між собою і мають тісну лінійну залежність, це явище називається мультиколінеарністю.

Бувають такі наслідки мультиколінеарності:

- падає точність оцінювання параметрів моделі;

- оцінки деяких параметрів моделі можуть показати гіпотези про значимість зв'язку через наявність мультиколінеарності пояснюваних змінних;
- оцінки параметрів моделі стають дуже чутливими до розмірів сукупності спостережень і навіть збільшення цієї сукупності іноді може призвести до значних змін в оцінках параметрів.

Для з'ясування чи не існує мультиколінеарності між змінними проведемо дослідження за допомогою алгоритму Фаррара-Глобера. Вихідні дані представимо у вигляді табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Вихідні дані для дослідження мультиколінеарності

Роки	Оборотні активи, У	Період обороту ОА, X ₄	Фондовіддача, X ₇	Оборотність оборотних активів, X ₉
2019	3304526	444.44	3.64	1.26
2020	2685178	433.73	4.56	1.41
2021	5396127	365.85	3.30	1.67
2022	5093677	930.18	1.73	0.58
2023	5023347	890.76	1.87	0.58

Визначимо кореляційну матрицю, елементами якої є парні коефіцієнти кореляції, числові значення яких свідчать про тісноту зв'язку між незалежними змінними.

$$R = \begin{vmatrix} 1 & -0,89222 & -0,98064 \\ -0,89222 & 1 & 0,838069 \\ -0,98064 & 0,838069 & 1 \end{vmatrix},$$

Для того, щоб стверджувати про мультиколінеарність, необхідно визначити статистичні критерії оцінки.

Обчислимо визначник кореляційної матриці r : $D=r=0,006460467$

Визначимо статистичний критерій X^2 :

$$X^2 = -\left(5 - 1 - \frac{1}{6 \times (2 \times 3 + 5)}\right) \times \ln 0,006460467 = 20,09181;$$

Розраховане значення X^2 – критерію порівнюється з табличним $X^2_{\text{табл}}$, який знаходиться за статистичними таблицями. В нашому випадку $X^2_{\text{табл}} = 0,3518463$. Таким чином: $X^2 > X^2_{\text{табл}}$. Це означає, що в масиві незалежних змінних присутня мультиколінеарність.

Використовуючи F-критерій, знайдемо пари факторів, між якими існує мультиколінеарність, якщо $F_{\text{табл}}(215,70735) < F_{ij}$ можна вважати, що існує попарна мультиколінеарність.

$$F_{ij} = (C_{ij} - 1) \frac{n-m}{n-1}, \quad (2.7)$$

де C_{ij} – діагональні елементи матриці C .

Для цього знайдемо обернену матрицю C по відношенню до кореляційної матриці.

$$C = \begin{vmatrix} 46,07091 & 10,89406 & 36,04892 \\ 10,89406 & 5,935811 & 5,708516 \\ 36,04892 & 5,708516 & 31,56683 \end{vmatrix},$$

$$F_1 = (46,07091 - 1) \frac{5 - 3}{3 - 1} = 90,14181,$$

$$F_2 = (10,89406 - 1) \frac{5 - 3}{3 - 1} = 19,788126,$$

$$F_3 = (36,04892 - 1) \frac{5 - 3}{3 - 1} = 70,097844.$$

Визначимо часткові коефіцієнти кореляції, що характеризують тісноту зв'язку між двома незалежними змінними за умови, що третя не впливає на цей зв'язок. Вони обчислюються за елементами матриці C .

$$r_{12,3} = \frac{-10,89406}{\sqrt{46,07091 \times 5,935811}} = 0,65877,$$

$$r_{13,2} = \frac{-36,04892}{\sqrt{46,07091 \times 31,56683}} = -0,9453,$$

$$r_{23,1} = \frac{-5,708516}{\sqrt{5,935811 \times 31,56683}} = 2,30609.$$

Розрахуємо t – критерій Ст'юдента $t_{ij} = \frac{r_{ij}\sqrt{n-m}}{\sqrt{1-r_{ij}^2}}$:

$$t_{12} = \frac{0,65877\sqrt{5-3}}{\sqrt{1-0,65877^2}} = 2,7554,$$

$$t_{13} = \frac{-0,9453\sqrt{5-3}}{\sqrt{1-(-0,9453)^2}} = 1,4374,$$

$$t_{23} = \frac{2,30609\sqrt{5-3}}{\sqrt{1-2,30609^2}} = 1,7903.$$

Таким чином, було виділено 1 показник з найкращими показником критерію Ст'юдента, такими показниками є період обороту АО.

Отже, модель прийме такий вигляд:

$$OA = f(PO_{AO}), \quad (2.7)$$

Отже, було визначено, що ПАТ «СУХА БАЛКА» – відноситься до гірничо промислових підприємств і є одним з провідних підприємств галузі в Україні, що спеціалізується на видобутку руди підземним способом, високопрофесійною командою, прозорим і відповідальним ставленням до своїх партнерів.

Висновок до розділу 2

Отже, важливою складовою дослідження показників оборотних активів підприємства являє собою обґрунтування оцінки прибутковості. На даному

етапі необхідно звернути увагу, що це процес реалізації ряду підходів, які включають аналізування важливих складників фінансової та господарської діяльності, включаючи застосування новітніх технологій та методологічних способів проведення аналізу задля гарантування повної бази інформацій для укладень певних рішень задля забезпечення умовами стабільного розвитку.

Провівши техніко-економічний аналіз, можна зазначити, що на підприємстві протягом аналізованого періоду майже всі показники відповідають встановленим нормам, що говорить про стабільну роботу ПАТ «СУХА БАЛКА».

Аналізуючи показники ділової активності, можна сказати про часткове зменшення ділової активності підприємства протягом 2019-2023 рр., що свідчить про проблеми в господарській політиці підприємства, ефективності використання виробничого процесу, активів підприємства та ефективності використання господарських ресурсів підприємства.

Завдяки факторному аналізу можна сказати, що найбільший вплив на результативний показник здійснює період обороту ОА, фондвіддача та оборотність ОА. Інші фактори мають менший вплив, оскільки зв'язок між показниками менший. Також було виділено 1 показник з найкращими показником критерію Ст'юдента, такими показниками є період обороту АО.

Узагальнюючи аналіз, слід зазначити, що оборотні активи – це певна частина капіталу підприємства, що характеризує розміщення оборотних коштів в активи та відображається в системі бухгалтерського обліку на певну дату.

РОЗДІЛ 3
 РОЗРОБКА ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ТА ЕФЕКТИВ-
 НІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПАТ «СУ-
 ХА БАЛКА»

3.1. Складання економіко-математичної моделі оптимізації викорис-
 тання чистого прибутку ПАТ «Суша балка»

Аналізуючи підрозділ 2.3, було встановлено, що на оборотні активи
 мають найбільший вплив період обороту ОА та оборотність оборотних акти-
 вів.

Маємо рівняння, що вказує даний взаємозв'язок. Це рівняння має ви-
 гляд:

$$\hat{y}_x = a + b_1x_1 \quad (3.1)$$

Щоб розрахувати рівняння залежності оборотних активів від періоду
 обороту ОА зобразимо розрахункову таблицю (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розрахунок впливу періоду обороту ОА на оборотні ак-
 тиви

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотні ак- тиви, тис.грн., y	$x^1 * y$	x^2	$y_{расч}$
2019	444.44	3304526	1468663535	197527	3930354
2020	433.73	2685178	1164642254	188122	3909873
2021	365.85	5396127	1974173063	133846	3780070
2022	930.18	5093677	4738036472	865235	4859211
2023	890.76	5023347	4474596574	793453	4783830
Сума	3065	21502855	13820111898	2178183	21263338

За даними таблиці 3.1 можемо використати в MS Excel функцію ЛІНЕЙН та визначити наступні показники b_0 та b_1 . Звідси маємо такий вигляд розрахунку:

	b_1	b_0	
	1912.25	3080472.23	
	3351.14	1971717.53	
R^2	0.14	1509661.30	S_{yx}
F	0.33	2.00	$n-m-1$
	742104509185.16	4558154467116.84	
	$(y_{расч}-уср)^2$	$(y-у_{расч})^2$	

Після розрахунку ми отримали наступне рівняння:

$$y = 1912,25x + 3080472,23$$

З допомогою формули 3.1 можна сказати, що зв'язок між фактичним та отриманим статистичним показником є $R^2=0,14$. Існування зв'язку вказує на те, що зі збільшенням періоду обороту ОА збільшуються оборотні активи. Зобразимо на рис. 3.1. отримані результати.

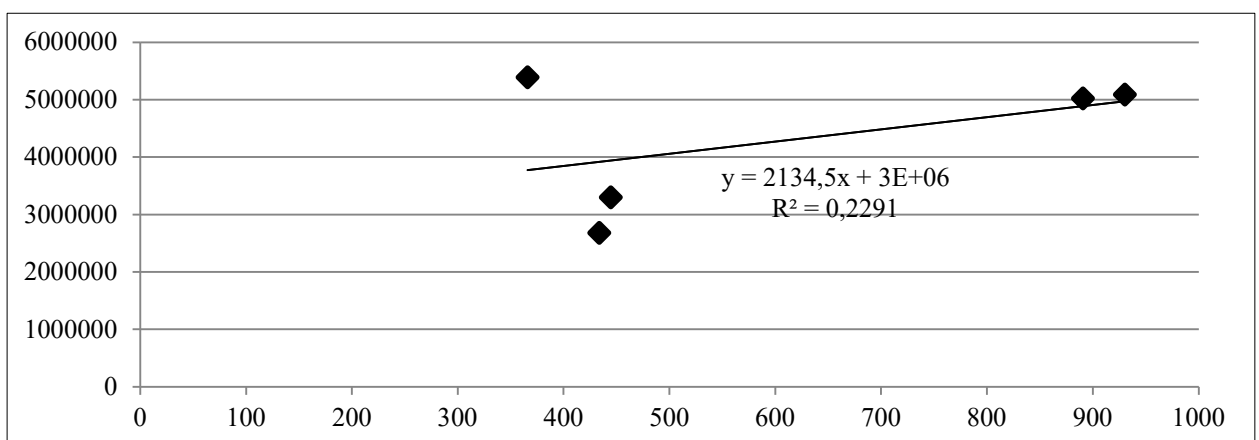

Рисунок 3.1 –Динаміка впливу періоду обороту ОА на оборотні активи

Надалі щоб розрахувати рівняння залежності оборотних активів від оборотності оборотних активів створюємо розрахункову таблицю (табл. 3.2). Будемо користаємось також рівняння з формули 3.1.

Таблиця 3.2 – Розрахунок впливу оборотності оборотних активів на оборотні активи

Рік	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, одиниць, Y	$x^2 * Y$	x^2	Урасч
2019	1.26	3304526	4163703	2	-5477706.71
2020	1.41	2685178	3786101	2	-5559503.68
2021	1.67	5396127	9011532	3	-5701285.09
2022	0.58	5093677	2954333	0	-5106893.77
2023	0.58	5023347	2913541	0	-5106893.77
Сума	5	16479508	19915668	7	-21845389.25

Виходячи з даних табл. 3.2 використовуємо в MS Excel функцію ЛІНЕЙН та визначаємо показники b_0 та b_1 . Та отримуємо такий вигляд розрахунку:

	b_1	b_0	
	-545313.14	4790612.16	
	1982979.09	2566598.57	
R^2	0.04	1597990.81	S_{yx}
F	0.08	2.00	$n-m-1$
	193109750176.04	5107149226125.96	
	$(y_{расч-уср})^2$	$(y-урасч)^2$	

За результатами таких розрахунків знайшли рівняння:

$$y = (-545313,14)x - 479061,16;$$

Беремо в роботу формули 3.1 та бачимо, що тіснота зв'язку отриманого рівняння дорівнює $R^2=0,04$. Зв'язок тісний, а зі зменшенням оборотності оборотних активів збільшуються оборотні активи. Зобразимо на рис. 3.2. отримані результати.

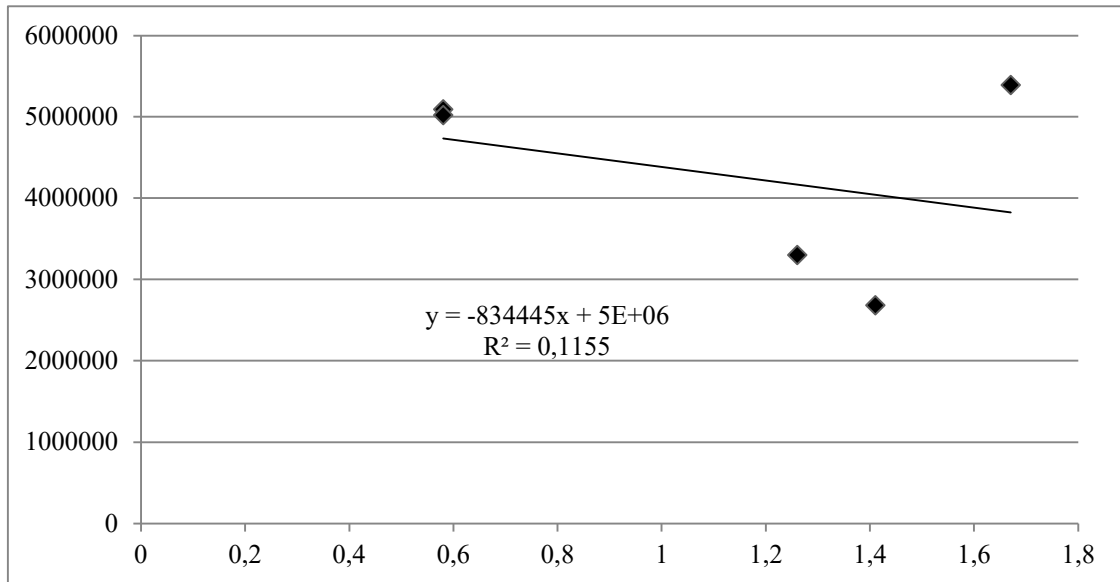

Рисунок 3.2 – Динаміка впливу оборотності оборотних активів на оборотні активи

Згідно розрахунків факторів та розрахунковими оборотними активами зв'язок тісний, надалі будемо двофакторну лінійну модель. Для такої моделі складемо таблицю (табл. 3.3). Рівняння набуває такого виду:

$$\hat{y}_x = a + b_1x_1 + b_2x_2 \quad (3.2)$$

Згідно даних вказаної таблиці складемо матриці та знайдемо їх значення:

$$A = \begin{vmatrix} 5 & 3065 & 6 \\ 3065 & 2178183 & 2839 \\ 6 & 2839 & 7 \end{vmatrix}$$

$$B_0 = \left| \begin{array}{ccc|c} 21502855 & 3065 & 6 & \\ 13820111898 & 2178183 & 2839 & \\ 22829210 & 2839 & 7 & \end{array} \right|$$

$$B_1 = \left| \begin{array}{ccc|c} 5 & 21502855 & 6 & \\ 3065 & 13820111898 & 2839 & \\ 6 & 22829210 & 7 & \end{array} \right|$$

$$B_2 = \left| \begin{array}{ccc|c} 5 & 3065 & 21502855 & \\ 3065 & 2178183 & 13820111898 & \\ 6 & 2839 & 22829210 & \end{array} \right|$$

Наступним кроком є знаходження b_1 , b_2 і b_0 :

$$b_0 = \frac{-851645167132}{58761} = -14493381,05;$$

$$b_1 = \frac{960009465}{58761} = 16337,54;$$

$$b_2 = \frac{468975254643}{58761} = 7981066,92.$$

Згідно вище розрахунків отримуємо наступне рівняння:

$$y = 16337,54x_1 + 7981066,92x_2 + (-851645167132) \rightarrow \max$$

Детально вкажемо результати цього рівняння на рис. 3.3.

Цільова функція економіко-математичної моделі оптимального використання виробничого потенціалу набула вигляду:

$$OA = 16337,54 PO_{OA} + 7981066,92 OOA + (-30690,70) \rightarrow \max \quad (3.3)$$

Таблиця 3.3 – Розрахункова таблиця для побудови двофакторної лінійної залежності

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборо- тних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис. грн, Y	$x^1 * x^2$	$x^{1 \wedge 2}$	$x^{2 \wedge 2}$	$x^1 * y$	$x^2 * y$	y расч
2019	444.44	1.26	3304526	560	197527	2	1468663535	4163703	2823817.456
2020	433.73	1.41	2685178	612	188122	2	1164642254	3786101	-7407301.865
2021	365.85	1.67	5396127	611	133846	3	1974173063	9011532	-8516293.761
2022	930.18	0.58	5093677	540	865235	0	4738036472	2954333	703467.538
2023	890.76	0.58	5023347	517	793453	0	4474596574	2913541	59441.89627
Сума	3065	6	21502855	2839	2178183	7	13820111898	22829210	-12336868.74

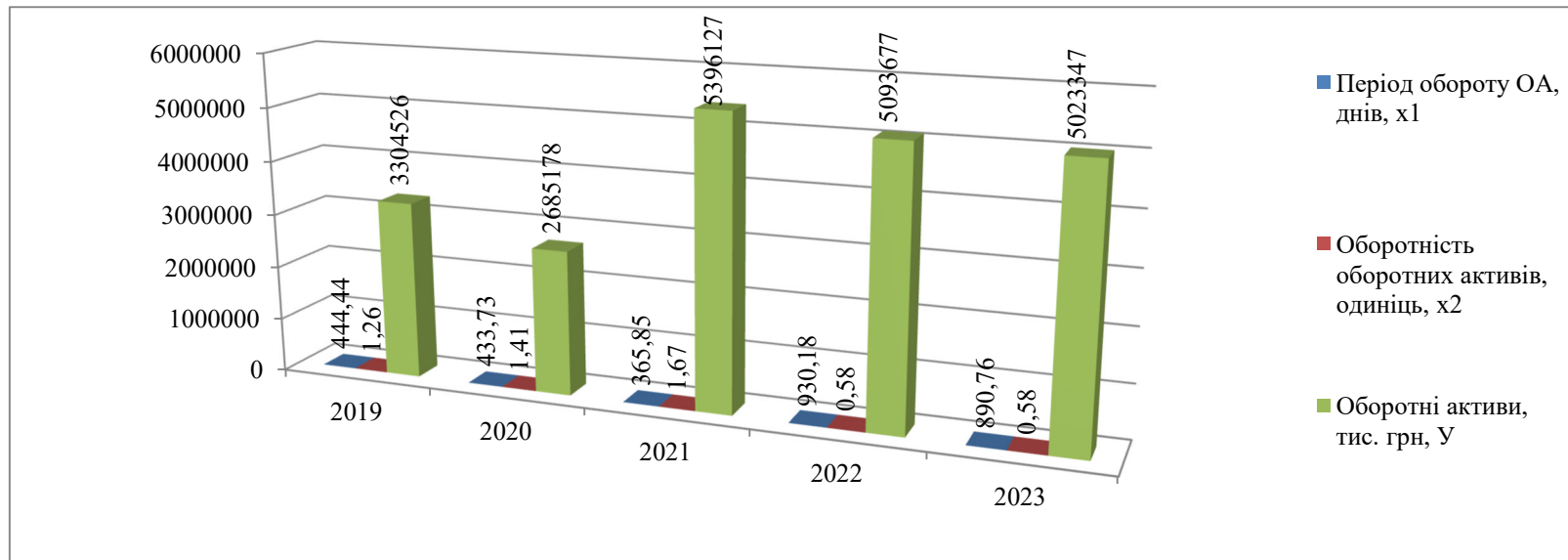

Рисунок 3.3 – Поверхня розрахованих значень оборотних активів

3.2. Обґрунтування методу оптимізації оборотних активів та реалізація економіко-математичної моделі у господарській діяльності ПАТ «Суха балка»

Наступним кроком є аналіз впливу керованих змінних (період обороту ОА та оборотність ОА) на результативний показник (оборотні активи). Надалі на цільову функцію необхідно накласти такі обмеження:

- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною періоду обороту ОА і фактичному значенні оборотності ОА;
- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною оборотності ОА та фактичному значенні періоду обороту ОА;
- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною періоду обороту ОА та оборотності ОА.

Для виконання даного етапу будемо по черзі змінювати показники керованих змінних та знаходити відповідні значення, але для початку зведемо фактичні значення показників в таблицю. Використовуючи функцію «тенденція» знайдемо значення за період 2019-2028 рр.

Побудуємо наступну таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 – Прогнозовані значення періоду обороту ОА, оборотності ОА та оборотних активів на ПАТ «Суха балка» у 2019-2028 рр.

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., Y
2019	444.44	1.26	3304526
2020	433.73	1.41	2685178
2021	365.85	1.67	5396127
2022	930.18	0.58	5093677
2023	890.76	0.58	5023347
2024	1029.82	0.61	921685.47
2025	1168.69	0.33	1063281.05
2026	1307.62	0.14	1204876.64
2027	1446.54	-0.06	1346472.23
2028	1585.46	-0.25	1488067.81

Отримані результати виражаємо на рис. 3.4-3.6.

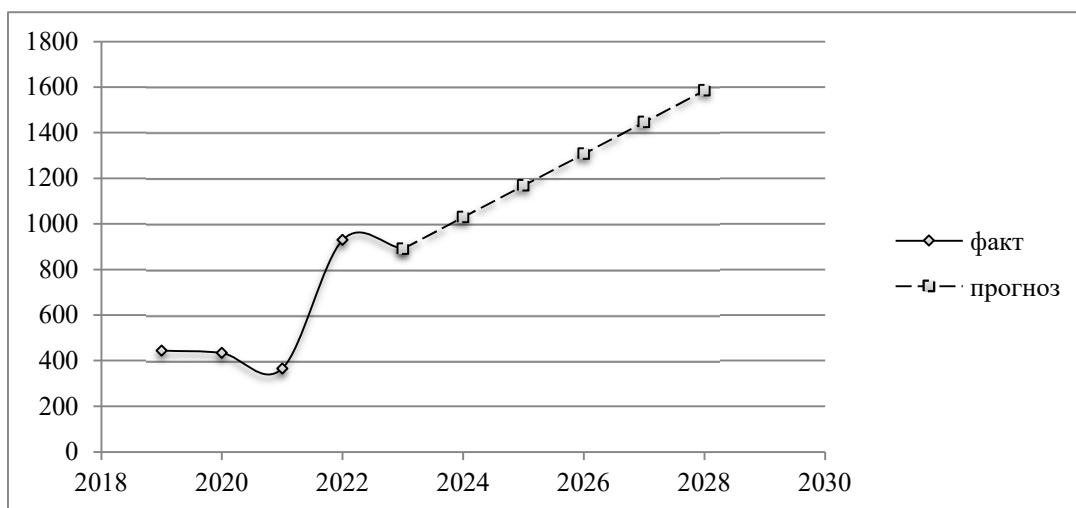

Рисунок 3.4 – Період обороту ОА за період 2019-2028 рр.

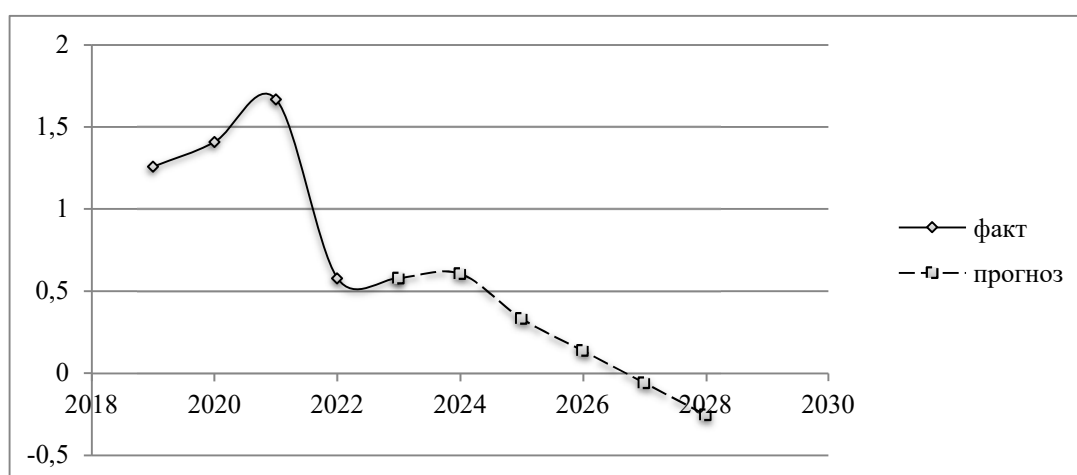

Рисунок 3.5 – Оборотність оборотних активів за період 2019-2028 рр.

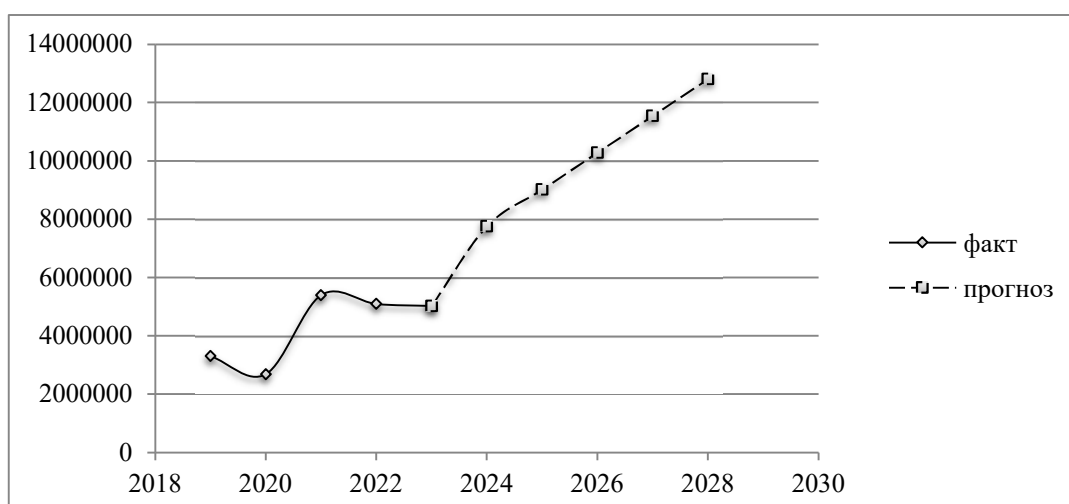

Рисунок 3.6 – Оборотні активи за період 2019-2028 рр.

Робимо фіксацію мінімального значення періоду обороту ОА (365,85 днів) та результати впливу представимо у табл. 3.5 та зобразимо графічно на рис. 3.7.

Таблиця 3.5 – Результати фіксації мінімального значення періоду обороту ОА

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	365.85	1.26	-14234.05
2020	365.85	1.41	-14233.37
2021	365.85	1.67	-14232.18
2022	365.85	0.58	-14237.14
2023	365.85	0.58	-14237.14
2024	365.85	0.61	-14237.02
2025	365.85	0.33	-14238.26
2026	365.85	0.14	-14239.15
2027	365.85	-0.06	-14240.04
2028	365.85	-0.25	-14240.93

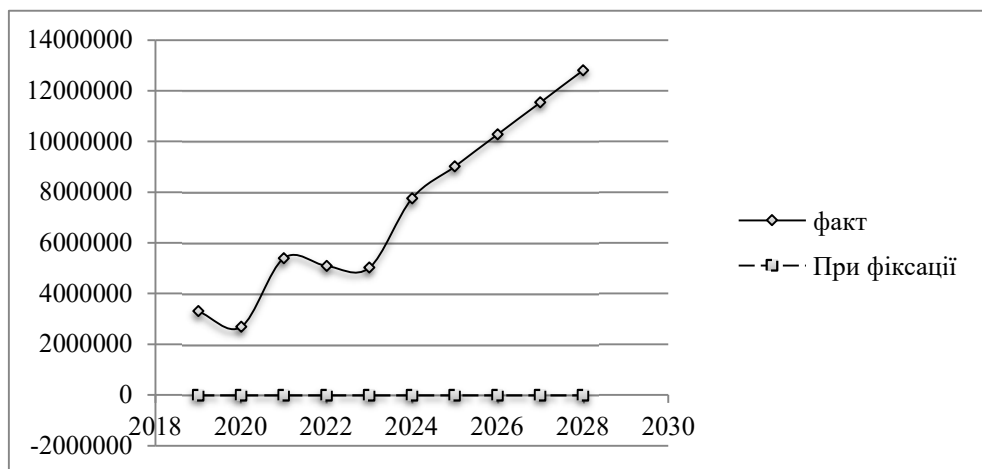

Рисунок 3.7 – Вплив періоду обороту ОА на оборотні активи

Отже, при фіксованому мінімальному значенні періоду обороту ОА, фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Фіксуємо середнє значення періоду обороту ОА (960,31 днів) та результати обчислень впливу собівартості представимо у табл. 3.6, а також зобразимо графічно на рис. 3.8.

Таблиця 3.6 – Результати фіксації середнього значення періоду обороту

ОА

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	960	1.26	-14228.10
2020	960	1.41	-14227.42
2021	960	1.67	-14226.24
2022	960	0.58	-14231.20
2023	960	0.58	-14231.20
2024	960	0.61	-14231.08
2025	960	0.33	-14232.32
2026	960	0.14	-14233.21
2027	960	-0.06	-14234.10
2028	960	-0.25	-14234.99

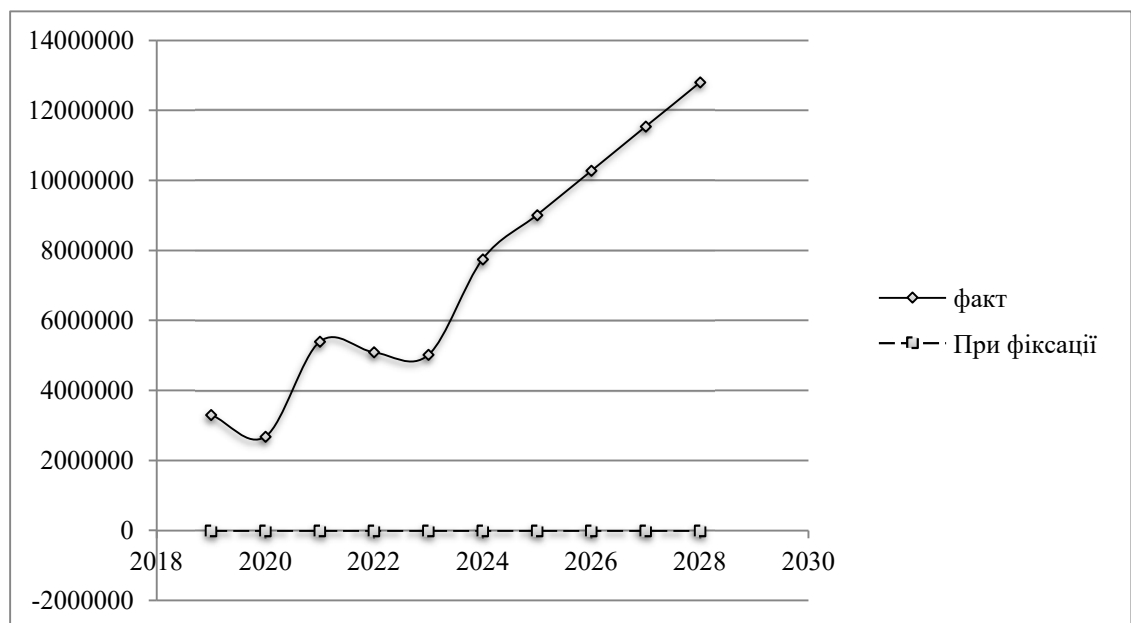

Рисунок 3.8 – Вплив періоду обороту ОА на оборотні активи

Аналізуючи показники оборотних активів при фіксованому середньому значенні періоду обороту ОА, фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Фіксуємо максимальне значення періоду обороту ОА (1585,46 днів). Результати обчислень впливу періоду обороту ОА на оборотні активи представимо у табл. 3.7 та зобразимо графічно на рис. 3.9.

Таблиця 2.31 – Результати фіксації максимального значення періоду обороту ОА

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	1585.46	1.26	-14221.85
2020	1585.46	1.41	-14221.17
2021	1585.46	1.67	-14219.99
2022	1585.46	0.58	-14224.95
2023	1585.46	0.58	-14224.95
2024	1585.46	0.61	-14224.82
2025	1585.46	0.33	-14226.07
2026	1585.46	0.14	-14226.96
2027	1585.46	-0.06	-14227.85
2028	1585.46	-0.25	-14228.74

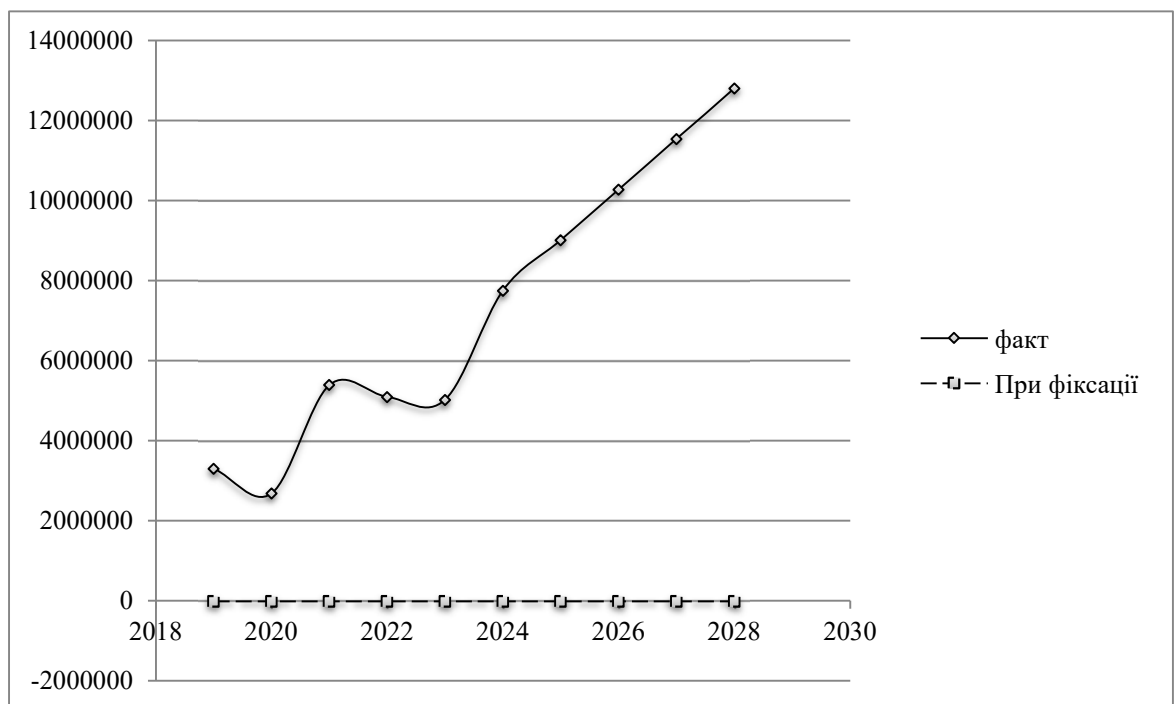

Рисунок 3.9 – Вплив періоду обороту ОА на оборотні активи

З табл. 2.31 показнів оборотних активів при фіксованому максимальному значенні періоду обороту ОА, фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Фіксуємо мінімальне значення оборотності ОА та результати обчислень впливу на оборотні активи представимо у табл. 3.8 та зобразимо графічно на рис. 3.10.

Таблиця 3.8 – Результати фіксації мінімального значення оборотності ОА

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	444.44	-0.25	-14240.15
2020	433.73	-0.25	-14240.26
2021	365.85	-0.25	-14240.93
2022	930.18	-0.25	-14235.29
2023	890.76	-0.25	-14235.69
2024	1029.82	-0.25	-14234.29
2025	1168.69	-0.25	-14232.91
2026	1307.62	-0.25	-14231.52
2027	1446.54	-0.25	-14230.13
2028	1585.46	-0.25	-14228.74

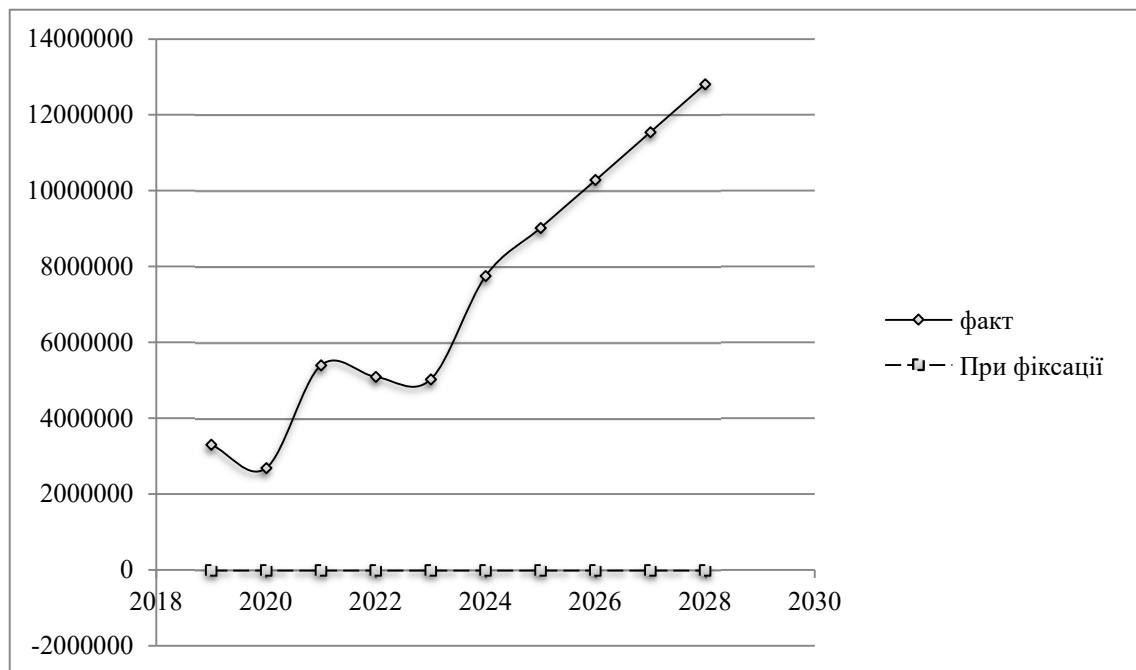

Рисунок 3.10 – Вплив оборотності ОА на оборотні активи

При мінімальній фіксації показника (обороту ОА), фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Фіксуємо середнє значення обороту ОА. Результати обчислень впливу обороту ОА на оборотні активи представимо у табл. 3.9 та зобразимо графічно на рис. 3.11.

Таблиця 3.9 – Результати фіксації середнього значення обороту ОА

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	444.44	0.63	-14236.14
2020	433.73	0.63	-14236.25
2021	365.85	0.63	-14236.93
2022	930.18	0.63	-14231.29
2023	890.76	0.63	-14231.68
2024	1029.82	0.63	-14230.29
2025	1168.69	0.63	-14228.90
2026	1307.62	0.63	-14227.51
2027	1446.54	0.63	-14226.12
2028	1585.46	0.63	-14224.73

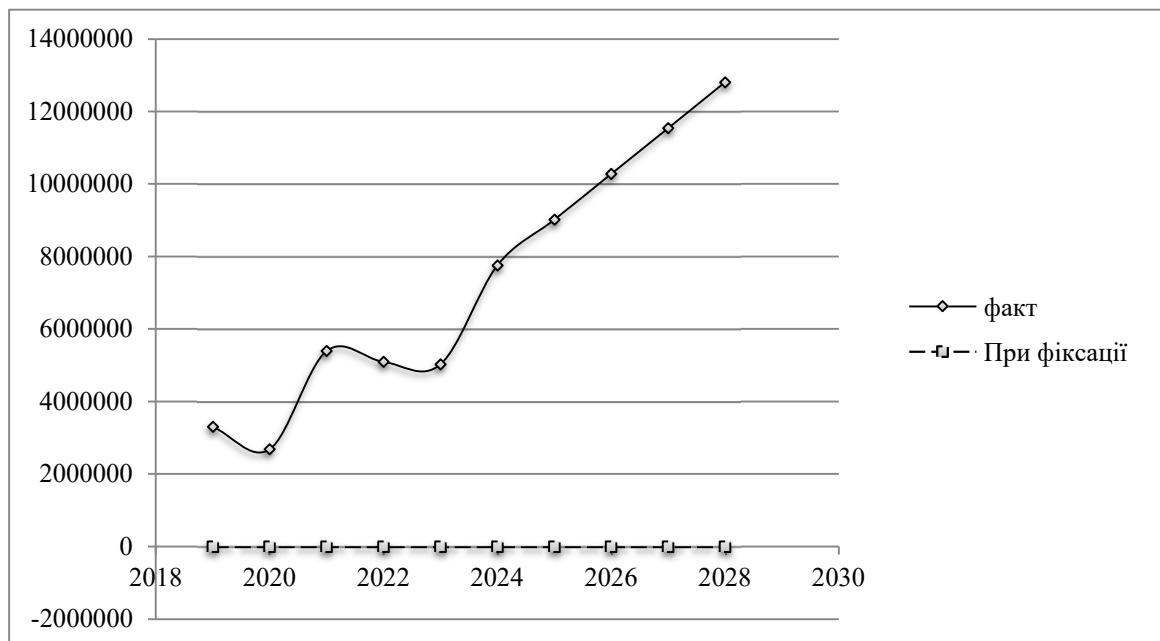

Рисунок 2.33 – Вплив обороту ОА на оборотні активи

При фіксації середнього показника (обороту ОА), фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Фіксуємо максимальне значення обороту ОА та обчислені результати впливу обороту ОА на оборотні активи представимо у табл. 3.10 та зобразимо графічно на рис. 3.12.

Таблиця 3.10 – Результати фіксації максимального значення обороту ОА

Рік	Період обороту ОА, днів, x^1	Оборотність оборотних активів, одиниць, x^2	Оборотні активи, тис.грн., У
2019	444.44	1.67	-14231.40
2020	433.73	1.67	-14231.50
2021	365.85	1.67	-14232.18
2022	930.18	1.67	-14226.54
2023	890.76	1.67	-14226.93
2024	1029.82	1.67	-14225.54
2025	1168.69	1.67	-14224.15
2026	1307.62	1.67	-14222.77
2027	1446.54	1.67	-14221.38
2028	1585.46	1.67	-14219.99

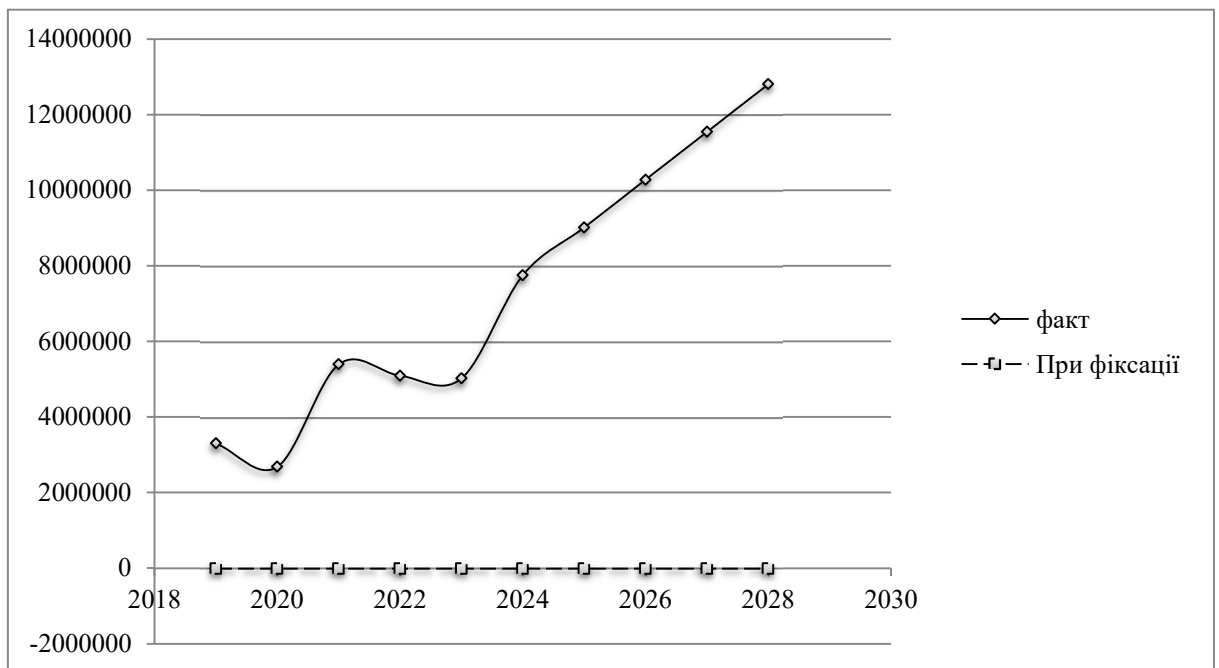

Рисунок 2.34 – Вплив обороту ОА на оборотні активи

При фіксації максимального показника (обороту ОА), фактичні оборотні активи більші прогнозних.

Наступним етапом нашого розрахунку є знаходження попарно значення чистого прибутку при фактичному, мінімальному, середньому і максимальному значенні періоду обороту ОА, оборотності ОА на оборотні активи. Визначимо резерв зменшення оборотних активів шляхом віднімання прогнозного значення оборотного активу від фактичного. Оскільки у 2020 році спостерігаються мен-

ше значення оборотних активів та задля обчислення резерву зменшення візь-
 мемо 2019 рік.

Таблиця 2.35 – Результати обчислень резерву зменшення оборотних ак-
 тивів за 2019 рік

Фактичні обо- ротні активи, тис.грн.	Період обороту ОА, днів,х ¹	Оборотність оборотних ак- тивів, одиниць, х ²	Прогнозоване зменшення ОА, тис. грн.	Потреби організації в додаткових джерелах фінансування (+) Вивільнення частину фінансових ресурсів (-)
3304526	365.85	-0.25	-14240.93	-3318766.93
3304526	960.31	-0.25	-14234.99	-3318760.99
3304526	890.76	-0.25	-14235.69	-3318761.69
3304526	1585.46	-0.25	-14228.74	-3318754.74
3304526	365.85	0.63	-14236.93	-3318762.93
3304526	960.31	0.63	-14230.99	-3318756.99
3304526	890.76	0.63	-14231.68	-3318757.68
3304526	1585.46	0.63	-14224.73	-3318750.73
3304526	365.85	0.58	-14237.14	-3318763.14
3304526	960.31	0.58	-14231.20	-3318757.20
3304526	890.76	0.58	-14231.89	-3318757.89
3304526	1585.46	0.58	-14224.95	-3318750.95
3304526	365.85	1.67	-14232.18	-3318758.18
3304526	960.31	1.67	-14226.24	-3318752.24
3304526	890.76	1.67	-14226.93	-3318752.93
3304526	1585.46	1.67	-14219.99	-3318745.99

Таким чином, ми бачимо, що найбільш оптимальне значення оборотних активів при мінімальних значеннях періоду обороту ОА та оборотності ОА, прогнозне зменшення складає 14 240,93 тис. грн.

Плановим відділом ПАТ «Суха балка» було визначено, що значення періоду обороту ОА має не перевищувати 365,85 дні, а значення оборотності ОА не може бути вищим за -0,25 одиниць. Розрахуємо оборотні активи підприємства за наведеними даними.

При функції:

$$OA = 16337,54 PO_{OA} + 7981066,92 OOA + (-30690,70) \rightarrow \max$$

Тепер встановимо обмеження:

$$\begin{cases} PO_{OA} \geq 0, \quad OOA \geq 0 \\ PO_{OA} \leq 365,85 \\ OOA \leq -0,25 \end{cases}$$

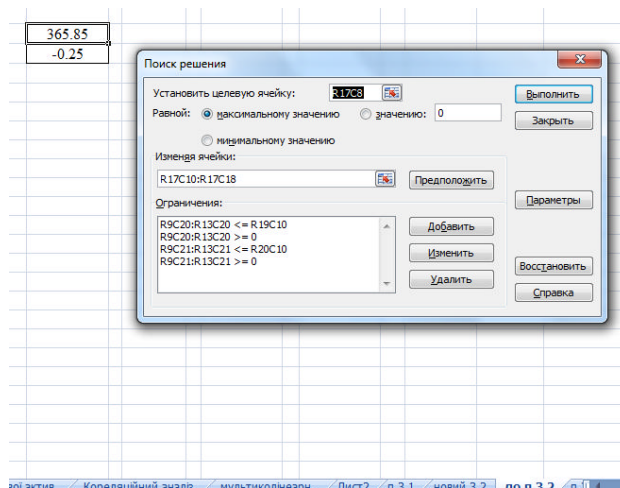

Рисунок 3.13 – Пошук рішень за допомогою MS Excel

За допомогою пошуку рішень ми отримали період обороту ОА 365,85 днів та оборотності ОА -0,25 одиниць. Оборотні активи при цьому становитимуть 2919881997,55 тис. грн.

3.3. Ефективність результатів оптимізації прибутковості ПАТ «Суша балка»

«Суша балка». 2019 (таблиця 3.36).

Таблиця 3.36 - Вихідні дані для розрахунку економічного ефекту результатів оптимізації економіко-математичної моделі

Показник	Варіант	
	базовий	оптимізований
□ □ □□□□□□□□ □ □ □ □ □	444,44	365,85
□ □□□ □ □ □□ □ □ □ □ □	1,26	-0,25
Оборотні активи, тис. грн.	3304526	3951131,58

Отримаємо економічний ефект даного підходу за формулою:

$$E = OA_{\text{оп}} - OA \quad (3.5)$$

$$E = 3951131,58 - 3304526 = 646\,605,58 \text{ (тис. грн.)}$$

Згідно розрахунків економічний ефект від впровадженого рішення становить 646 605,58 тис. грн. у порівнянні із 2019 роком.

Оцінюючи резерв отримання максимального рівня ефективного використання оборотних активів звертаємо увагу на залежність оборотності від статі доходності та витрат підприємства.

Напрями за якими може діяти підприємство для зменшення періоду одного обороту ОА:

- працювати над зниженням суми запасів;
- працювати над підвищенням обсягу виручки;
- оптимізувати управління дебіторською заборгованістю;
- знижувати обсяг інших оборотних активів.

Це дозволить знизити період одного обороту оборотних активів.

Зростання обсягу оборотних активів має зв'язок зі збільшенням обсягу реалізації продукції ПАТ «Суха балка» та зниженням коефіцієнту оборотності. Що свідчить про не ефективне використання оборотного, можна зробити висновок, що ефективність їх використання з кожним роком зменшується.

Висновок до розділу 3

Однією з важливих складових є оборотні активи, вони виступають у формуванні основної частки роль ліквідних активів. Для ефективного використання підприємство має за мету на максимізацію швидкості обігу оборотного капіталу для того щоб перетворити його в реальні грошові кошти. Прибуток, отриманий в результаті одного обороту, запускає наступний і забезпечує безперервну роботу виробництва, а значить і успішне його функціонування. Чим нижче рівень оборотності, тим вище ймовірність потреби організації в додаткових джерелах фінансування для здійснення господарської діяльності, так як власні – відсутні.

Удосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства є одним з головних чинників підвищення економічної ефективності виробництва на сучасному етапі розвитку економіки.

Раціональне використання оборотних коштів в умовах їх хронічного дефіциту є одним з пріоритетних напрямків діяльності підприємств, в основі якого правильне керування оборотними коштами і запасами; розробка і впровадження заходів, що сприяють зниженню матеріалоємності продукції і прискоренню руху оборотних коштів.

Підприємства у випадку ефективного управління оборотними коштами і запасами досягатимуть випереджального економічного стану, збалансованого по ліквідності і прибутковості.

Економія матеріальних ресурсів, характеризуватиметься зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, та дасть змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному підприємстві.

Отже, використання оборотних активів і управління ними є важливим напрямком діяльності будь-якого підприємства. Оскільки безперервність виробництва і реалізація продукції, яку підприємство виробляє, забезпечується обо-

ротними засобами. Потрібно доцільно і правильно вкладати фінансові ресурси в активи. Від цього залежить те, на скільки стійко фінансове становище підприємства.

ВИСНОВКИ

В даній дипломній роботі здійснено економіко-теоретичний аналіз сутності управління оборотними активами підприємства, виявлено внутрішні резерви підвищення ефективності цього процесу та розроблено пропозицій щодо оптимізації формування оборотних активів ПАТ «Суха балка» та поліпшення їх використання на основі аналізу його оборотних активів.

Категорія «оборотні активи» стала використовуватись у вітчизняній економічній літературі з часу переходу на ведення українського бухгалтерського обліку за національними П(С)БО. Оборотним активам можна дати таке універсальне визначення: оборотні активи – це сукупність грошових коштів, їх еквівалентів та товарно-матеріальних цінностей, які перебувають у постійному русі, обслуговуючи господарську діяльність підприємства протягом операційного циклу. Від того, наскільки ефективно підприємство трансформує наявні фінансові ресурси в оборотні фонди залежить фінансове благополуччя підприємства і результати його діяльності. Тому аналіз наявності та джерел формування оборотного капіталу має безпосередньо важливе значення. Аналіз оборотного капіталу необхідно розпочинати з оцінки його динаміки і структури та динаміки структурних елементів оборотного капіталу.

Після аналізу та дослідження теоретичних основ обґрунтування напрямів ефективного використання оборотних активів підприємства визначено економічний зміст оборотних активів підприємства, склад і класифікація. Варто відзначити, що оборотні активи підприємства відіграють особливу роль у житті підприємства, на його основі проводиться безперервний, циклічний операційний процес, а його обсяги впливають на процес відтворення капіталу підприємства, що є базою для комерційної діяльності суб'єкта господарювання.

Обґрунтовано методи оцінки ефективності формування і використання оборотних активів підприємства. Аналіз оборотних активів підприємства – важливий процес, який закладається в вивченні майнового стану й основних показників оборотних активів підприємства, у процесі його фінансово-

господарської діяльності з метою виявлення шляхів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку.

ПАТ «Суха балка» – відноситься до гірничо промислових підприємств і є одним з провідних підприємств галузі в Україні, що спеціалізується на видобутку руди підземним способом.

Провівши техніко-економічний аналіз, можна зазначити, що на підприємстві протягом аналізованого періоду майже всі показники відповідають встановленим нормам, що говорить про стабільну роботу ПАТ «Суха балка».

Проаналізувавши динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Суха балка» за 2019-2023 рр., зробимо висновок. Загальна вартість оборотних активів в 2020 р. зменшилась на 619358 тис. грн., в 2021р. збільшилось на 2710949 тис. грн., але в 2022-2023 рр. зменшення показників на 5,60% та 1,38%, та фактично становить 5093677 тис. грн. та 5023347 тис. грн. відповідно. Таке зменшення обумовлене, передусім, зменшенням дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на 331190 тис. грн. та інші оборотні активи на 902 тис. грн.

Щодо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи послуги, то в період з 2019-2020 рр. вона зменшилась до 287648 тис. грн., в 2021 р. збільшення на 9375 тис. грн., але за період 2021-2023рр. відбувається стрімке зменшення на 203782 тис. грн., та становить 93241 тис. грн., що позитивно впливає на рівень ліквідності підприємства. Це означає, що підприємство зменшує акредитацію своїх партнерів по бізнесу, які вчасно не розраховуються за товари та послуги, які були надані ПАТ «Суха балка». Але, з іншого боку, якщо підприємство має надійних партнерів, то у наступних періодах слід очікувати надходження коштів, що має поліпшити ситуацію за показниками ліквідності.

Було проведено аналіз грошових коштів. З розрахунків видно, збільшення у 2023 рр. грошових коштів на 11870 тис. грн. та становить 14051 тис. грн. (в 2020 р. колосальне збільшення на 2863% , 2021 р. зменшення на 54,54%, а в 2022 р. зменшилось на 26,71% та становить 21534 тис. грн.) має позитивний вплив на діяльність підприємства.

Це свідчить про збільшення грошових коштів на рахунках у банку, а це як правило говорить про зміцнення фінансового стану підприємства.

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що на підприємстві протягом аналізованого періоду, оборотні активи перевищували необоротні активи, що говорить про позитивну тенденцію і достатню кількість коштів на підприємстві.

Враховуючи вищевказані дані, можна сказати, що згідно розрахунків економічний ефект від впровадженого рішення становить 646 605,58 тис. грн. у порівнянні із 2019 роком.

Напрями за якими може діяти підприємство для зменшення періоду одного обороту ОА:

- працювати над зниженням суми запасів;
- працювати над підвищенням обсягу виручки;
- оптимізувати управління дебіторською заборгованістю;
- знижувати обсяг інших оборотних активів.

Це дозволить знизити період одного обороту оборотних активів.

Зростання обсягу оборотних активів має зв'язок зі збільшенням обсягу реалізації продукції ПАТ «Суха балка» та зниженням коефіцієнту оборотності. Що свідчить про не ефективне використання оборотного, можна зробити висновок, що ефективність їх використання з кожним роком зменшується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2012 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
5. Алексєєв І.В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії. Економічний простір. 2012. № 42. С. 133–137.
6. Бердар М.М. Фінанси підприємства: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
7. Бланк І.О. Управління активами. Київ: Ніка–Центр, Ельга, 2002. 702 с.
8. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ: Кондор, 2016. 378 с.
9. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Вид. 7–ме, переробл. і допов. Житомир: ПП «Рута», 2016. 832 с.
10. Власова Н.О. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібною торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2014. 258 с.
11. Голубко А. І. Управління оборотними активами підприємства. Матеріали XLVII наук.-тех. кон. підрозділів ВНТУ, м. Вінниця, 14-23 березня 2018 р. Вінниця, 2018.
12. Гречко А.В., Марченко В.М., Кузьмінська Н.Л., Кривда О.В. Дипломне проектування: написання, оформлення та захист атестаційних робіт для здо-

бувачів вищої освіти: навч. посіб. для студ. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 21 с.

13. Громова А.Є. Фінансові ресурси підприємств: теоретичні аспекти. Економіка. Фінанси. Право, 2015. № 3. С. 21–23

14. Демченко Т.А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 9. 227 с.

15. Драгун Л. М. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. Фінанси України. 1998. № 12. С. 12–20.

16. Економіка підприємства: підручник; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 551 с.

17. Жмінська Л.А. Економічна сутність управління оборотними коштами. Вісник НТУ «ХПІ». Сер. Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХПІ». 2013. № 67. С.75–79.

18. Загоруйко С.В. Теоретичні аспекти визначення сутності оборотного капіталу. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 3(2). С. 62-65.

19. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08; Київ. нац. екон. ун–т ім. В.Гетьмана. Київ, 2009. 20 с.

20. Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. Економіка та держава. 2019. № 11. С. 103-107.

21. Круш П.В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 328 с.

22. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНЕУ, 2001. 387 с.

23. Ловінська Л. Г., Жилкіна Л.В., Голенко О.М., Небильцова О.В. Бухгалтерський облік: навч.–метод. посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 370 с.

24. Малюга Н. М. Оцінка в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи : авто– реф. на здобуття наук. ступеня дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 1999. 23 с.

25. Нечай Н. М. Облікова політика: навчальний посібник. Київ: Знання, 2015. 432 с.

26. Никонович Г. І. Аналіз і контроль оборотних активів торговельних підприємств: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ, 2007. 18 с.

27. Офіційний сайт АТ «Київський вітамінний завод». URL: <https://www.vitamin.com.ua>

28. Подсолонко В. А. Антикризове управління: Підручник. Організація виробництва. Київ, 2005. 304 с.

29. Покропивний С. Економіка підприємства: навч. посібник. Вид. 2–ге, перероб. та допов. Київ: КНЕУ, 2011. 528 с.

30. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посібник. Вид. 4–те, стереотип. Київ: Вікар, 2006. 219 с.

31. Пушкар, М. С. Теоретичні основи бухгалтерського обліку: навч. посібник. для студ. економ. спец. та післядипломного навчання. Вид. 2–ге. Тернопіль: ТАНГ, 1998. 269 с.

32. Рєпіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління: Монографія. К. : КНЕУ, 2012. 274 с.

33. Рєпіна І. М. Діагностика активів підприємств: методологічні аспекти. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн.; № 1. К.: НАУ, 2013. С. 188–194.

34. Рогач С. М., Гуцул Т. А., Ткачук В. А. Економіка і підприємництво, менеджмент : навч. посібник. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2015. 714 с.

35. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. Вид. 3–е, переробл. і допов. Київ: Знання, 2007. 668 с.

36. Тітаренко Г.Б. Проблемні питання оцінки оборотних активів в бухгалтерському обліку. Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. Київ. 2008, № 1 (18). С. 74–79.

37. Філатова З.В., Ротанова А.Г. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства. Збірник наукових праць НУА, 2011. № 29.

38. Чухно І. С. Визначення економічної сутності поняття «оборотні активи підприємства». Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2009. Вип. 3. С. 358–363.

39. Шарова С. В. Оборотні активи та їх місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством. Сучасна економічна наука: теорія і практика: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет- конференції, 15 листопада 2017 р. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 209 с.

40. Швець Ю. О. Управління оборотними активами підприємств. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. № 13. С. 127–130.

41. Шегда А.В. Менеджмент. Київ: Знання, 2002. 583 с.

42. Шишкоєдова Н.М. Методика фінансового аналізу підприємств. Економічний аналіз: теорія та практика. 2010. № 5. С.42–46.

43. Юрчишена Л.В., Кречко О.С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. Науковий журнал «Бізнес Інформ», 2020. № 11. С. 337–346.

ДОДАТКИ